

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา
ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

SUSTAINABLE TOURISM APPROACH, MANAGED BY COMMUNITY

CASE STUDY: CHANTHABOON WATERFRONT MUENG DISTRICT, CHANTHABURI
PROVINCE

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันท
บุรี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

SUSTAINABLE TOURISM APPROACH, MANAGED BY COMMUNITY CASE STUDY:
CHANTHABOON WATERFRONT MUENG DISTRICT, CHANTHABURI PROVINCE

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ปีการศึกษา 2561

© 2562

ชนพล จันทร์เรืองฤทธิ์

สงวนลิขสิทธิ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
อนุมัติให้วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว

เรื่อง แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชน
ริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ผู้วิจัย ธนพล จันทร์เรืองฤทธิ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ดร.ภูเกริก บัวสอน)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผศ.ดร.ดวงธิดา นันทาภีรัตน์)

ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย

(ดร.ชุติน แก้วนพรัตน์)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(ดร.สีปนนท์ นวลละออง)

(ดร.สุชาดา เจริญพันธุ์ศิริกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

23 กุมภาพันธ์ 2562

ธนพล จันทร์เรืองฤทธิ์. ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมบริการ และการท่องเที่ยว, กุมภาพันธ์ 2562, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี (89 หน้า)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: ดร.ภูเกริก บัวสอน

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษา ลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมน้ำจันทบูร ในลักษณะของการท่องเที่ยวเพื่อชมวิถีชีวิตของ ประชากรในชุมชน 2) เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวอย่าง ยั่งยืนของชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก รวมทั้งสิ้น 53 คน มีการสัมภาษณ์ประชาชนที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการร้านค้า หน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุนนักท่องเที่ยวชาวไทย และสรุปประเด็นจากการสัมภาษณ์และการ อภิปรายผล ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในการพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูรให้เป็นพื้นที่การท่องเที่ยว อย่างยั่งยืนจำเป็นต้องเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการร้านค้า และผู้ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สังเกตการณ์ภายในชุมชนและ สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้รับความร่วมมือเป็น อย่างดี โดยเริ่มจากผู้นำชุมชนวางแผนที่จะพัฒนาชุมชนภายใต้แนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และ การขอการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐคือกระทรวงพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี หลังจากนั้นได้มีการ ระดมเงินเพื่อนำเงินมาพัฒนา ซ่อมแซมสิ่งปลูกสร้าง ชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยผู้ที่มีส่วนได้เสียคือผู้นำ ชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน รวมทั้งผู้คนภายนอก ชุมชนที่มีความประสงค์จะช่วยเหลือชุมชนริมน้ำจันทบูรในการพัฒนาพื้นที่

อนุมัติ: _____

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Chanreungrit, T. M.A. (Hospitality and Tourism Industry Management), February 2019, Graduate School, Bangkok University.

A Study Of Tourism Management Approach by Community for Sustainable Tourism Case Study : Chanthaboon Waterfront Mueng Distric Chanthaburi Province (89 pp.)

Thesis Advisor: Phukrirk Buasorn, Ph.D.

ABSTRACT

The research is to study Sustainable Tourism Approach, managed by community. Case study : chanthaboon waterfront mueng distric chanthaburi province. The research objectives are 1) To study the physical characteristics of the Chantaburi waterfront community. In the nature of tourism. 2) To study the sustainable tourism management of the Chantaburi waterfront community. Chantaburi province. The researcher interviewed 53 people who are community residents, community leaders, shoppers, government agencies and Thai tourists. Then summarize issues from interview and discussion. The information was analyzed. The researcher spent time with the community and interviewed people. The researcher found that participation from key stakeholders such as community leaders, relevant government agencies, shop owners and people in the community play important role in applying with sustainable development concept. Also, problems and obstacles in the implementation and changes within the community were mentioned as the important information for sustainable development. The development processes should be started with the community leaders planned to revive the old community and cooperation with the Ministry of Commerce in Chanthaburi. After that, there was a share for the money to repair the community. The shareholders are community leaders, related agencies, shop owners, people living in the community. It's also included people outside the community who wish to help the community along the river.

Approved:

Thesis Advisor

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี โดยได้รับความรู้และการช่วยเหลือ รวมถึงคำแนะนำ ในการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จาก ดร.ภูเกริก บัวสอน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และ ดร.ดวงธิดา นันทาภิรักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์แก่การ วิจัยทุกขั้นตอน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทั้งสองท่านเป็นอย่างสูง ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์พัชรนันท์ ทองชัยประสิทธิ์ อาจารย์ประจำภาควิชาการจัดการจัดการโรงแรม คณะมนุษยศาสตร์ และการจัดการการท่องเที่ยวที่ได้ให้กำลังใจในการวิจัยครั้งนี้ตลอดทุกกระบวนการทำงาน คอย ช่วยเหลือและสนับสนุนในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วง

ขอขอบคุณผู้นำชุมชนริมน้ำจันทบูร หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ชาวชุมชนริมน้ำ จันทบูร นักท่องเที่ยวชาวไทย ที่กรุณาให้ข้อมูลที่สำคัญ เป็นประโยชน์และสมบูรณ์ในการทำ วิทยานิพนธ์นี้

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ครอบครัวจันทร์เรืองฤทธิ์ ที่ได้ให้การสนับสนุนและเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัย ตลอดมา รวมทั้งให้การสนับสนุนทุนการศึกษาในครั้งนี้ด้วย

ข้าพเจ้าหวังว่าผลที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนริมน้ำจันทบูร หน่วยงานที่สนใจ และผู้วิจัยท่านอื่นที่สนใจท่านอื่นๆ หากมีข้อผิดพลาดประการใดผู้วิจัยขอน้อมรับไว้ แต่เพียงผู้เดียว

ธนพล จันทร์เรืองฤทธิ์

สารบัญ

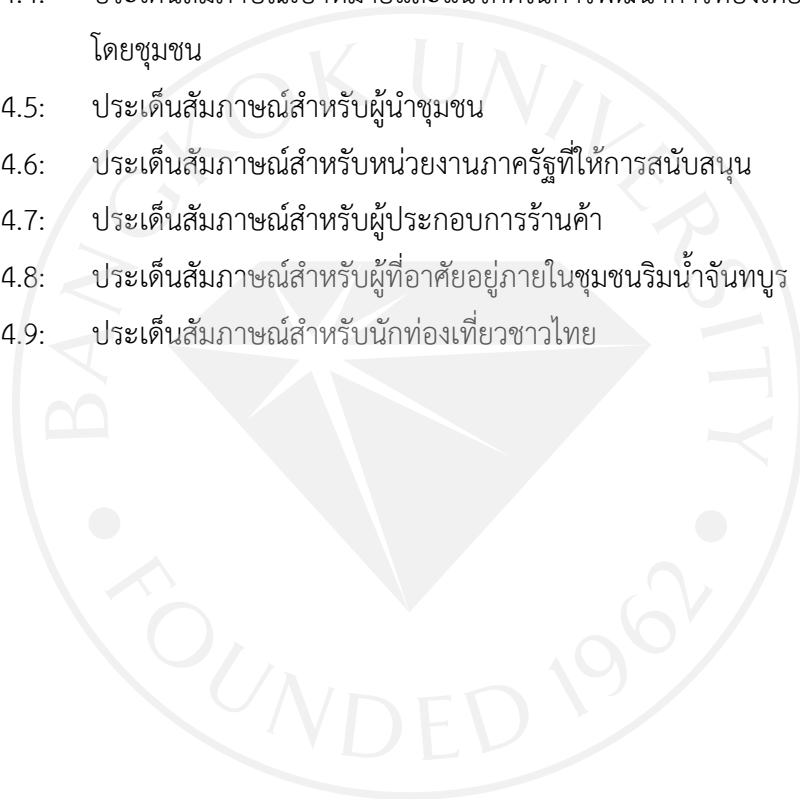
	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ณ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
1.3 ความสำคัญของการวิจัย	8
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	9
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	11
2.1 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับชุมชนริมน้ำจันทบูร	11
2.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว	13
2.3 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน	20
2.4 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน	33
2.5 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม	43
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	45
บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย	48
3.1 ประเภทของงานวิจัย	48
3.2 กลุ่มประชากร และการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง	50
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา	51
3.4 การทดสอบเครื่องมือ	52
3.5 วิธีการเก็บข้อมูล	52
3.6 การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ	53
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	53

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	54
4.1 ส่วนที่ 1 ผลที่ได้จากการศึกษา	55
4.2 ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์	63
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	78
5.1 สรุปผล	78
5.2 อภิปรายผล.	82
5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป	84
5.4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร	85
บรรณานุกรม	86
ประวัติเจ้าของผลงาน	89
เอกสารข้อตกลงว่าด้วยการขออนุญาตให้ใช้สิทธิ์ในวิทยานิพนธ์	

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 4.1: ประเด็นสัมภาษณ์ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน	64
ตารางที่ 4.2: ประเด็นสัมภาษณ์จุดแข็งและจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชน	66
ตารางที่ 4.3: ประเด็นสัมภาษณ์ข้อดีและข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว	69
ตารางที่ 4.4: ประเด็นสัมภาษณ์เป้าหมายและแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน	71
ตารางที่ 4.5: ประเด็นสัมภาษณ์สำหรับผู้นำชุมชน	72
ตารางที่ 4.6: ประเด็นสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุน	74
ตารางที่ 4.7: ประเด็นสัมภาษณ์สำหรับผู้ประกอบการร้านค้า	75
ตารางที่ 4.8: ประเด็นสัมภาษณ์สำหรับผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร	76
ตารางที่ 4.9: ประเด็นสัมภาษณ์สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย	77

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1: แผนที่ประเทศไทย	2
ภาพที่ 1.2: แผนที่จังหวัดจันทบุรี	3
ภาพที่ 1.3: ชุมชนเก่าริมน้ำจันทบูร	5
ภาพที่ 1.4: ชุมชนเก่าริมน้ำจันทบูร	5
ภาพที่ 1.5: แผนที่ชุมชนริมน้ำจันทบูร	8
ภาพที่ 4.1: ชุมชนริมน้ำจันทบูร	56
ภาพที่ 4.2: ชุมชนริมน้ำจันทบูร	56
ภาพที่ 4.3: ชุมชนริมน้ำจันทบูร	57
ภาพที่ 4.4: ชุมชนริมน้ำจันทบูร	57
ภาพที่ 4.5: ชุมชนริมน้ำจันทบูร	58
ภาพที่ 4.6: ร้านค้า ร้านอาหารภายในชุมชน	58
ภาพที่ 4.7: ร้านค้า ร้านอาหารภายในชุมชน	59
ภาพที่ 4.8: ร้านค้า ร้านอาหารภายในชุมชน	59
ภาพที่ 5.1: โมเดลการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนริมน้ำจันทบูรเพื่อความยั่งยืน	81

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากการศึกษาการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในจังหวัดจันทบุรีได้มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาที่ผ่านมา นักท่องเที่ยวได้ให้ความสำคัญต่อความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่ และการท่องเที่ยวในจังหวัดจันทบุรีได้สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนที่เกิดจากการบริโภคสินค้าและบริการของนักท่องเที่ยว ภาษีที่ได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เช่นเดียวกับรายได้จากการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและการจ้างงานสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา การเดินทางท่องเที่ยวเป็นการพักผ่อนและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะไม่มุ่งเน้นเพียงการควบคุมและการจัดการผลกระทบทางด้านลบของอุตสาหกรรมเท่านั้น แต่การท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่อยู่ในตำแหน่งที่พิเศษมากของชุมชนท้องถิ่น การท่องเที่ยวได้สร้างประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การสร้างความตระหนักและการสนับสนุนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การดำเนินการต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างประโยชน์แก่ชุมชนท้องถิ่น มีการกระจายให้เกิดความเท่าเทียมทางสังคมและสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาความรู้ด้านการท่องเที่ยว เพื่อที่จะทำให้ประชาชนสามารถเพิ่มศักยภาพในการปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมและวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีแนวคิดเพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนจากทรัพยากรที่มีอยู่ การดำเนินกิจกรรมต่างๆต้องคำนึงถึงส่วนรวม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถออกแบบรูปแบบของกิจกรรมเพื่อให้เข้ากับชุมชนนั้นๆและยังต้องคำนึงว่าจะไม่ส่งผลเสียให้แก่ชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมดังกล่าวคนภายในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมออกความคิดเห็นในการลงประชามติในการประชุมเพื่อจัดกิจกรรม ซึ่งล้วนแต่จะทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เกิดขึ้นตอบสนองถึงความยั่งยืนของชุมชนและสามารถอนุรักษ์ทรัพยากรทั้งหมดภายในชุมชนนั้นได้

ภาพที่ 1.1: แผนที่ประเทศไทย

★ แสดงตำแหน่งที่ตั้งของจังหวัดจันทบุรี

ที่มา: แผนที่ประเทศไทย. (2560). สืบค้นจาก http://faploypailin.blogspot.com/p/blog-page_7441.html.

ภาพที่ 1.2: แผนที่จังหวัดจันทบุรี

ที่มา: แผนที่จังหวัดจันทบุรี. (2560). สืบค้นจาก <http://www.chanthaburi.go.th/new/wp-content/uploads/2013/02/chan1.jpg>.

ปัจจัยที่ทำให้จำนวนผู้เยี่ยมชมเยือนเดินทางมาท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นเกิดจากคนไทยให้ความสำคัญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนและเป็นผลมาจากศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นแหล่งธรรมชาติที่ได้รับความสนใจมากขึ้นจากสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ อาทิ ชายหาด หาดเจ้าหลาว วัดเขาสุทิม น้ำตกสอยดาว เขาคิชฌกูฏ เป็นต้น

รวมทั้งยังมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี อาทิ งานนมัสการรอยพระพุทธรูปเขาคิชฌกูฏ มหกรรมทุเรียนโลกจันทบุรี เปิดโลกอัญมณีและของดีเมืองจันทน์ การแสดงโชว์ความสามารถของปลาโลมาที่ไอเอส ซี เวิลด์ ประกอบกับนักท่องเที่ยวบางส่วนเปลี่ยนเส้นทางมาท่องเที่ยวทะเลฝั่งอ่าวไทยมากขึ้น และสามารถเดินทางท่องเที่ยวพักผ่อน จับจ่ายซื้อสินค้าพลอยที่มีชื่อเสียงในถนนอัญมณีอีกด้วย รวมทั้งยังสามารถเดินทางต่อไปยังประเทศเพื่อนบ้าน อาทิ ประเทศกัมพูชา มีเส้นทางคมนาคมเชื่อมต่อเข้าไปยังประเทศกัมพูชาได้หลายจุด ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอโป่งน้ำร้อน ที่มีเส้นทางการค้าที่สะดวกกว่า เมื่อความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศเพิ่มขึ้น จึงตั้งให้เป็นจุดผ่านแดน เพื่อความสะดวกในการเดินทางข้ามเขตแดนไปมาหากัน และในบริเวณจุดผ่านแดน มีการค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้ากัน

ชุมชนเก่าแกริมน้ำจันทบุรีด้านตะวันตกแต่เดิมรู้จักกันในชื่อที่เรียกกันว่า บ้านลุ่ม ซึ่งเป็นชุมชนเก่าแก่ของชาวจีนและญวนอพยพตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ต่อมาได้พัฒนามาเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้าของ จันทบุรีที่สำคัญแห่งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 5 ปัจจุบันคือสถานที่ท่องเที่ยว มีจุดเริ่มต้นจากเชิงสะพานวัดจันทร์ เป็นแนวไปตลอดจนถึงชุมชนตลาดล่าง บริเวณที่เรียกว่าท่าเรือจ้งอาคาร ส่วนใหญ่ เป็นที่พักอาศัย และร้านค้าของชุมชนที่มีอายุเกือบร้อยปี ซึ่งสร้างมา ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีลักษณะเป็นตึกแถว โบราณมี ลวดลายไม้จำหลักอ่อนช้อย งดงาม อยู่ตามบานประตูหน้าต่างและมุขอาคาร ซึ่งจะพบรูปแบบเรือนขนมปังขิงปะปนอยู่ด้วย เพราะชาวจันทบุรีได้รับอิทธิพลจากการ ติดต่การค้าขายกับชาวต่างประเทศเมื่อสมัย ร. 5 ลักษณะการฉลุลายของช่างฝีมือชาวจันทบุรี จัดได้ว่า มีเอกลักษณ์ไม่เหมือนใคร โดยเฉพาะการจำหลักฉลุช่องลม เป็นภาพจำหลัก นูนรูปหัวพยัคฆ์สอดแทรก อยู่ตามกิ่งเครือเถา หรือความคมเฉียบของลายที่แฝง ไปด้วยความอ่อนช้อย ของลายจำหลักจึงถือว่าเป็นย่านประวัติศาสตร์ของ จ.จันทบุรี

ภาพที่ 1.3: ชุมชนเก่าริมน้ำจันทบูร

ภาพที่ 1.4: ชุมชนเก่าริมน้ำจันทบูร

ย่านท่าหลวง-ตลาดล่าง มีความสำคัญต่อบทบาทการค้ากับต่างประเทศของจันทบุรีในยุคนั้น คือเป็นจุดที่เรือบรรทุกสินค้าของป่าที่ รวบรวมมาได้จากป่าแถบตะเขยหนอง น้ำซุ่น คลองพลู วังแฉ่ม ในบริเวณ เขาคิชฌกูฏและ เขาสอยดาว จะล่องลงมาตามลำน้ำจันทบุรี และ มาเทียบท่าที่ตลาดท่า หลวงโดยมีกลุ่มชาวซ่งซึ่งเป็นชนพื้นเมือง เดิมที่อาศัยอยู่ในแถบเทือกเขาในจันทบุรี ระยอง และ ตราด เป็นแรงงานในการจัดเก็บของป่านำมาจำหน่าย ในตัว เมืองจันทบุรี ในปีหนึ่งชาวซ่งจะล่องพานำสินค้ามาจำหน่ายในเมืองเพียง ครั้งเดียว คือในระหว่างเดือน 10 ถึง 12 (เดือนกันยายนถึง พฤศจิกายน)

เนื่องจากเป็นฤดูน้ำหลากสามารถล่องแพลงมาตามลำน้ำ ได้สะดวก ส่วนในฤดูแล้ง ระหว่าง เดือน 3 ถึง 5 (เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนเมษายน)ต้องลำเลียงทางเกวียนซึ่งลำบากและใช้เวลานาน จึง ไม่เป็นที่นิยมในช่วงที่กองทหารฝรั่งเศสเข้ามายึดครองจันทบุรี (พ.ศ. 2436-2447) การค้าขายในย่าน นี้เป็นไปอย่างคึกคัก นอกจากสินค้าป่าแล้ว ยังมีการลักลอบจำหน่ายสินค้าประเภทสุรา ฝิ่น กาแฟ ชา การเจริญเติบโตทาง เศรษฐกิจของย่านท่าหลวง-ตลาดล่างส่งผลให้ทางรัฐบาลให้ความสำคัญกับการ พัฒนาระบบสาธารณูปโภค ต่างๆ ในบริเวณนี้ก่อนบริเวณอื่น

ในปี พ.ศ. 2451 จึงได้ประกาศให้พระราชบัญญัติสุขาภิบาลที่ตำบลตลาดเมืองจันทบุรีเป็น แห่งแรกในเขตจันทบุรี นอกจากนี้ในช่วงที่ มีการค้าขายตัว มีจำนวนประชากรอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานชั่วคราวในย่านนี้ถึงปีละ 100 คน เศรษฐีพ่อค้าต่างถิ่น อาทิ แวก กุหล่า พม่า เข้ามาตั้งร้านค้าชั่วคราวรวมทั้งมีพ่อค้าเร่จากบ่อพลอยไพลิน บ่อนาวง ที่มาซื้อขายสินค้าต่างๆ และนำพลอยมาขายปี ละนับพันคน เมื่อศูนย์กลางการค้าภายใน เมืองจันทบุรีย้ายไปอยู่ที่ ตลาดน้ำพุลักษณะทางกายภาพ ของท่าหลวง-ตลาดล่างยังปรากฏให้เห็น วัฒนธรรมการตั้งบ้าน เรือนหรือ ร้านค้าที่ หันหลังให้แม่น้ำ หันหน้าเข้าสู่ถนนบ้านเรือนเป็นเรือนติดดิน นิยมสร้างเป็นเรือนหลัง ใหญ่ทรงจั่วใช้วัสดุ ในท้องถิ่น ก่อสร้าง อาทิ ไม้แฝก ใบจากนิมยยื่นขายคากออกมาเพื่อเป็นร้านค้าติดระเบียบทางเดิน ด้านหน้าตาม ลักษณะที่ พักอาศัยกิ่งพานิชย์อันเป็นลักษณะวัฒนธรรมการค้าขายของชาวจีน อาคารพักอาศัยและ ร้านค้า ย่านท่าหลวง เป็นชุมชน เก้าแก่ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์อย่างมากควรจะมีการอนุรักษ์ เอาไว้เพื่อการท่องเที่ยว หรือโฮมสเตย์ ปัจจุบันยังมี กองถ่ายละคร และกองถ่ายภาพยนตร์ รวมทั้ง ภาพยนตร์โฆษณา มาใช้สถานที่บริเวณนี้กันบ่อยครั้ง

ด้านศาสนา

ศาสนาของชุมชนริมน้ำจันทบุรีในอดีตที่สำคัญมี 2 ศาสนา คือ ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ ชาวชุมชนตลาดบนและตลาดกลาง ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ และชุมชนตลาดส่วนหนึ่งรวมทั้งกลุ่ม บ้านญวนนับถือศาสนาคริสต์ โดยมีศาสนสถานตั้งอยู่สองฝากฝั่งริมแม่น้ำจันทบุรีตลอดแนวสุขาภิบาล ได้แก่ วัดโบสถ์ วัดเขตรักษาบุญญาราม ศาลเจ้าตัวเล่าเอี้ย ศาลเจ้าแม่กวนอิม และศาลเจ้าที่ตลาดล่าง ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันตก ส่วนวัดจันทนาราม อาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธิ์นิรมลและศาลเจ้าพ่อ

สะพาน ตั้งอยู่ริมฝั่งตะวันออก

ด้านวัฒนธรรม

ชุมชนริมน้ำในอดีตมีการผสมผสานวัฒนธรรม 3 วัฒนธรรม คือ วัฒนธรรมไทย จีน ญวน
เห็นได้ชัดเจนในเรื่องแต่งกาย ภาษาพูด การแต่งงานข้ามเชื้อชาติ การแสดงจ๊วเป็นภาษาไทย

ด้านประเพณี

ประเพณีที่ปฏิบัติกันเป็นประจำปีชุมชนริมน้ำจันทบูร ได้แก่ การหล่อเทียนพรรษาที่วัดโบสถ์
การลอยกระทงและแข่งขันเรือที่วัดจันทนาราม การถือศีลกินเจและการประกอบพิธีบูชาดาวนพ
เคราะห์ที่วัดเขตรักษาบุญญาราม การแห่เจ้าและการทิ้งกระจาดของ 4 ศาลเจ้า การบูชาบรรพบุรุษ
(เซ็งเม้ง) เป็นต้น

ด้านศิลปกรรม

ผู้คนที่เดินสัญจรไปมาบนถนนสุขาภิบาลสามารถพบเห็นศิลปะประกอบสถาปัตยกรรม
สิ่งก่อสร้างได้เกือบตลอดถนน มีทั้งลวดลาย การแกะสลักแบบฝรั่งเศสแบบจีน แบบไทย และแบบ
ผสมผสาน ซึ่งแต่ละบ้านจะออกแบบลวดลายแตกต่างกัน เช่น ระบายชายคา ไม้ฉลุแบบขนมปังขิง
ช่องลมไม้ฉลุลายเถาดอกไม้ รวาระเปียงเหล็ก หล่อลวดลายสวยงาม ระบายชายคาด้วยสังกะสีฉลุลาย
ไทยใหญ่ ลูกกรงหน้าต่างไม้ฉลุลายจีน เป็นต้น

ชุมชนริมน้ำจันทบูรได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเพราะเป็นสถานที่ท่องเที่ยว
เชิงนิเวศที่ยังคงอนุรักษ์ความเป็นดั้งเดิมของสถานที่ ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวยังมีความเป็นโบราณ
อีกทั้งยังมีสถานที่ท่องเที่ยวที่สามารถเดินทางด้วยการเดินได้สะดวก รวมถึงการใช้ชีวิตของคนภายใน
ชุมชนที่ยังคงไว้ตั้งแต่ดั้งเดิม ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจในสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ อีกทั้งผู้วิจัยเป็นคน
จังหวัดจันทบุรีและเคยเดินทางไปท่องเที่ยว จึงทำให้ได้เห็นถึงสภาพโดยรวมของชุมชนริมน้ำจันทบูร
และมีแนวคิดที่จะพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว
อย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร เนื่องจากเป็นชุมชนที่ผู้วิจัยให้ความสนใจที่จะพัฒนาการ
ท่องเที่ยวให้ยั่งยืนและคำนึงถึงทรัพยากรที่มีภายในชุมชนเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์จากการบริหารจัดการ
ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างต่อเนื่องและยั่งยืนสืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมน้ำจันทบูร ในลักษณะของการท่องเที่ยว
เพื่อชมวิถีชีวิตของประชากรในชุมชน

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
ของชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี

1.3 ความสำคัญของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยใช้การสัมภาษณ์ในการเก็บข้อมูล

ภาพที่ 1.5: แผนที่ชุมชนริมน้ำจันทบูร

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อชมวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนเพื่อใช้ศึกษาและนำมาเป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวแบบบูรณาการเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาที่ผู้วิจัยใช้ในการวิจัย ตั้งแต่เดือน มิถุนายน 2560 – ตุลาคม 2561 เป็นเวลา 16 เดือน

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร
2. ผู้นำชุมชน
3. ผู้ประกอบการร้านค้า
4. หน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุน มีดังนี้

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานจังหวัดจันทบุรี

- สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดจันทบุรี
- ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดจันทบุรี

5. นักท่องเที่ยวชาวไทย

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.4.1 ทราบถึงลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมน้ำจันทบูร ในด้านการท่องเที่ยวเพื่อชมวิถีชีวิตของประชากรในชุมชน
- 1.4.2 ทราบถึงวิถีชีวิตของประชากรในชุมชนริมน้ำจันทบูร
- 1.4.3 ชุมชนสามารถทราบถึงแนวทางที่จะพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
- 1.4.4 ชุมชนสามารถออกแบบรูปแบบกิจกรรมที่สามารถบูรณาการกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในชุมชนริมน้ำจันทบูร
- 1.4.5 ผู้วิจัยสามารถนำงานวิจัยนี้ไปใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาชุมชนริมน้ำที่อื่นได้

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 ชุมชน (Community)

ชุมชน หมายถึง เขตพื้นที่ระดับของความคุ้นเคย และการติดต่อระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่มเพื่อนบ้าน ชุมชนมีลักษณะเศรษฐกิจเป็นแบบเลี้ยงตัวเองที่จำกัดมากกว่าสังคมแต่ภายในวงจำกัดเหล่านั้นย่อมมีการสังสรรค์ใกล้ชิดกว่า และความเห็นอกเห็นใจลึกซึ้งกว่า อาจจะมีสิ่งเฉพาะบางประการที่ผูกพันเอกภาพ เช่น เชื้อชาติ ต้นกำเนิดเดิมของชาติหรือศาสนา

1.5.2 ลักษณะทางกายภาพ (Physical)

ลักษณะทางกายภาพ หมายถึง ลักษณะของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่มีอยู่รอบตัว ได้แก่ พื้นดิน แหล่งน้ำ อากาศ ต้นไม้และสิ่งมีชีวิตต่างๆ

1.5.3 การท่องเที่ยวแบบบูรณาการ (Integration)

การบูรณาการการท่องเที่ยวในมิติที่ควบคู่กันไปทั้งมิติด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านวัฒนธรรม ตลอดจนมิติด้านจิตใจ และยังหมายถึงการบูรณาการแนวความคิดของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 กลุ่ม ได้แก่ ภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคเอกชน และนักท่องเที่ยว แล้วนำผลลัพธ์ที่ได้ประมวลผลร่วมกันเพื่อนำไปสู่การวางแผนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.5.4 การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Sustainable Tourism)

การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน หมายถึงการท่องเที่ยว รวมถึงการจัดบริการอื่นๆ ทั้งในปัจจุบันและอนาคต โดยต้องดำเนินการภายใต้ขีดความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการท่องเที่ยว ต้องตระหนักดีต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม

1.5.5 การจัดการการท่องเที่ยว (Tourism Management)

การจัดการการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการในการจัดการการท่องเที่ยวที่มีรูปแบบการดำเนินการที่เหมาะสม ภายใต้สภาพแวดล้อมของพื้นที่นั้น ๆ อีกทั้งมีเป้าหมายที่มีความสอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิดที่มีความเหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.5.6 การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation of People)

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ประชากรในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อที่จะพัฒนาชุมชนของตนเองเพื่อให้มีความเจริญในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคม วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม ของชุมชนเพื่อความยั่งยืน

1.5.7 นักท่องเที่ยว (Tourist)

บุคคลที่เดินทางออกจากถิ่นที่ตนพำนักอยู่จากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเพื่อทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่นเดียวกับนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศแต่มีค่าใช้จ่ายไปทำงานทำหรือหารายได้ ทั้งนี้นักท่องเที่ยวสามารถพักค้างแรม หรือท่องเที่ยวแบบไปเช้าเย็นกลับ

1.5.8 การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism)

การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน” โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ

1.5.9 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Eco Tourism)

การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในครั้งนี้ศึกษาเกี่ยวกับ “แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ เอกสารต่างๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 2.1 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับชุมชนริมน้ำจันทบูร
- 2.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว
- 2.3 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- 2.4 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน
- 2.5 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับชุมชนริมน้ำจันทบูร

ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนเก่าแก่อายุประมาณ 300 ปี นับตั้งแต่สมัยพระนารายณ์มหาราชทรงย้ายเมืองจันทบูรจากบ้านหัววัง ตำบลพุงทะลาย มาตั้งที่บ้านลุ่มหรือค่ายตากสิน ศาลากลางจังหวัด วัดโบสถ์ ตัวเมืองจันทบูรสมัยนั้นสร้างอยู่บนเนินสูง เป็นเมืองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าบนคันดิน มีกำแพงเมืองศิลาแลงรอบเมือง จากตัวเมืองจันทบูรมีพื้นที่ลาดลงมาถึงริมฝั่งแม่น้ำจันทบุรีก็คือย่านท่าสิงห์และย่านท่าหลวง ซึ่งมีริมฝั่งแม่น้ำเป็นชานหาดกว้างเหมาะแก่การใช้ประโยชน์ด้านการคมนาคมขนส่ง ย่านท่าหลวงในอดีตราว 100 ปี มีความเจริญรุ่งเรืองมาก เป็นศูนย์กลางการค้าของจังหวัด มีท่าเทียบจอดเรือค้าขายหลายแห่ง และมีถนนสายแรกคือถนนริมน้ำหรือถนนสุขาภิบาล ในระยะแรกที่ฝรั่งเศสเข้ายึดเมืองจันทบูร สมัย ร.ศ. 112-113 (พ.ศ. 2436 - 2447) บริเวณย่านท่าหลวงได้เคยเป็นที่ตั้งของจวนข้าหลวง ซึ่งใช้เป็นสถานที่ทำงานของรัฐบาลและเป็นศาลด้วย และในสมัย ร.5 (พ.ศ. 2442) ได้จัดตั้งเมืองจันทบูรเป็นมณฑลจันทบุรี ย่านท่าหลวงเป็นที่ตั้งของอำเภอท่าหลวง ซึ่งได้เปลี่ยนแปลงมาจากด่านเก็บเงินภาษีในสมัย ร.4 และบริเวณนี้เป็นศูนย์กลางการเดินทางและการพาณิชย์ ดังปรากฏหลักฐานในบันทึกการเดินทางของ Henry Mouhot นักสำรวจชาวฝรั่งเศสที่เดินทางจากสยามไปสำรวจเมืองกัมพูชา นอกจากนี้ พื้นที่ริมน้ำยังมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์เคยเป็นพื้นที่รับเสด็จ ร.5 คราวเสด็จประพาสเมืองจันทบุรีหลายครั้ง ครั้งสำคัญคือ พ.ศ.2419 และ พ.ศ.2450 แต่ละครั้งมีการสร้างศาลาทำน้ำที่ท่าหลวงเป็นที่รับเสด็จ และในถนนตลาดจันทบูรมีการตั้งซุ้ม ปักธง แลวนโคมไฟตามรายทางอย่างวิจิตรงดงาม

ชุมชนริมน้ำจันทบุรีมีบ้านเรือนประมาณ 200 หลังคาเรือน ที่ตั้งอยู่สองฟากถนนสุขาภิบาล ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมืองจันทบุรี มีความยาวตลอดสายประมาณ 1 กิโลเมตร และชื่อ ชุมชนริมน้ำจันทบุรี พร้อมคติพจน์ “ย้อนวิถีจันทสร้างสรรค์วิถีไทย” เป็นชื่อที่ได้มาจากการประกวดตั้งชื่อชุมชน เมื่อปี พ.ศ. 2552 ซึ่งเป็นปีเริ่มต้นการพัฒนาฟื้นฟูชุมชน เมืองจันทบุรีมีการย้ายถิ่นฐานที่ตั้งหลายครั้ง ตั้งแต่เมืองเพี้ยดเชิงเขาสระบาบ บ้านหัววังฝั่งตะวันออกของแม่น้ำจันทบุรี และในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้ย้ายมาบ้านลุ่มฝั่งตะวันตกของแม่น้ำจันทบุรีมีการสร้างเมือง คูเมืองชัดเจนบนเนินบ้านลุ่ม (ค่ายตากสินในปัจจุบัน) ชาวบ้านซึ่งประกอบด้วยชาวไทย จีน และญวน ซึ่งบ้านเรือนเรียงรายตามริมฝั่งแม่น้ำจันทบุรีมานานกว่า 300 ปี จนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 เกิดกรณีพิพาทระหว่างไทยกับญวน จึงโปรดฯ ให้สร้างเมืองใหม่ที่บ้านเนินวง หลังจากญวนตกอยู่ในความปกครองของฝรั่งเศสแล้ว ในสมัยรัชกาลที่ 5 จึงโปรดฯ ให้ย้ายเมืองกลับมาตั้งที่บ้านลุ่มเช่นเดิมจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเมืองใหม่บ้านเนินวงคับแคบไม่เหมาะในการพัฒนาและขยายพื้นที่ให้สอดคล้องกับนโยบายการปฏิรูปการปกครองใหม่ของพระองค์ จึงถือได้ว่า ตัวเมืองจันทบุรีปัจจุบันมีจุดเริ่มต้นมาจากพื้นที่ชุมชนริมน้ำจันทบุรี ด้วยพื้นที่ที่เหมาะสมตั้งแต่ตลาดเหนือ ตลาดกลาง และตลาดล่าง ชุมชนริมน้ำจันทบุรีในอดีตจึงเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจการค้าและคมนาคม มีความเจริญรุ่งเรืองและคึกคักมาก มีผู้คนอพยพย้ายถิ่นมาอาศัยเพิ่มขึ้นทั้งคนไทย จีน และญวนดังปรากฏร่องรอยหลักฐานถึงปัจจุบันในภาพของวิถีชีวิต ภูมิทัศน์ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม ศิลปะสถาปัตยกรรมและภูมิปัญญาสาขาอาชีพต่างๆ ที่เกิดจากการผสมผสานของ 3 วัฒนธรรม รวมทั้งเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญของชาติในแต่ละยุคสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสมัยรัชกาลที่ 5 ได้เสด็จมาจันทบุรีถึง 12 ครั้งและครั้งสุดท้ายได้เสด็จพระราชดำเนินบนถนนเส้นนี้ด้วย เพื่อเยี่ยมเยือนพลอภขวัญพสกนิกรชาวจันท หลังจากที่ฝรั่งเศสปลดปล่อยจันทบุรีและตราดแล้ว (พ.ศ. 2436 - 2450) และได้พระราชทานพระแสงดาบประจำเมืองจันทบุรี เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2450

วิถีชุมชนริมน้ำจันทบุรีเริ่มเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด หลังจากเกิดเหตุการณ์ไฟไหม้เมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ. 2533 และเกิดอุทกภัยครั้งใหญ่ในปี พ.ศ. 2542 และ 2549 ประกอบกับมีการพัฒนาขยายเมืองธุรกิจพลอยซบเซาลง ส่งผลให้ชุมชนไม่คึกคักและมีชีวิตชีวาเฉกเช่นอดีต จนกระทั่งปี พ.ศ. 2552 สำนักงานพาณิชย์จังหวัดจันทบุรีมีนโยบายฟื้นฟูย่านการค้าเก่าและสถาบันอาศรมศิลป์ได้ส่งนักศึกษามาทำวิทยานิพนธ์ในพื้นที่นี้จึงร่วมกันทำประชาคม ส่งผลให้เกิดอาสาสมัครเป็นคณะกรรมการพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี (ต่อมาจดทะเบียนเป็นชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรีเมื่อ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2556) และร่วมมือกันดำเนินการพัฒนาชุมชนภายใต้วิสัยทัศน์ “วัฒนธรรมนำการค้า” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างจิตสำนึกและความสามัคคีของชุมชนในการดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่มีคุณภาพ

สืบสานและเผยแพร่ประวัติศาสตร์ชุมชน อนุรักษ์ศิลปะสถาปัตยกรรมชุมชนเพื่อนำไปสู่การเป็นแหล่งเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัด มรดกวัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนสร้างความภาคภูมิใจให้กับชุมชนและผู้มาเยือน ประชาชนในชุมชนทุกครัวเรือนจึงต้องร่วมมือกันอนุรักษ์คุณค่าของวันวานให้เป็นอมตะและแบ่งปันความสุข ความเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

2.2 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวมีความสำคัญทั้งทางด้านเศรษฐกิจที่สร้างอาชีพต่างๆให้แก่คนในท้องถิ่น ทางด้านสังคมทำให้มีการติดต่อระหว่างคนในประเทศหรือในท้องถิ่นต่างๆ มีการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดการนันทนาการและการพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนการสร้างเสริมประสบการณ์และความรู้ให้แก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังช่วยให้นักต่างถิ่นและคนท้องถิ่นได้มีโอกาสพบปะติดต่อกันและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกันทำให้เกิดความเข้าใจระหว่างกัน

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นเป้าหมายหนึ่งที่กำหนดให้มีส่วนร่วมในการเข้ามาแก้ปัญหาโดยมีการวางแผนพัฒนาและการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการสนับสนุนเป้าหมายการพัฒนาประเทศ เนื่องจากการท่องเที่ยวนั้นสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์การพัฒนาประเทศได้เป็นอย่างดี โดยเป็นแหล่งรายได้เงินตราต่างประเทศที่สำคัญ ทั้งเป็นการช่วยสนับสนุนสร้างงานเพิ่มขึ้น

การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมที่มีการขยายตัวสูง มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างมากโดยเฉพาะทางเศรษฐกิจ เพราะเป็นแหล่งรายได้ นำมาซึ่งเงินตราต่างประเทศ การสร้างงาน และการกระจายรายได้ไปสู่ภูมิภาค นับเป็นการแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจให้กับประเทศเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังมีความสำคัญเชิงสังคม อันได้แก่ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความผูกพันในครอบครัว และยังมีสำคัญเชิงการเมือง โดยมีการเดินทางติดต่อธุรกิจการค้าและการเมืองโดยอาศัยการท่องเที่ยวเพื่อมาเยี่ยมเยือนและเจรจาร่วมกัน

2.2.1 ความหมายของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นการทำกิจกรรมต่างๆของบุคคลที่เดินทางไปและอยู่ในสถานที่ต่างจากสิ่งแวดล้อมเดิมของพวกเขา ไม่เกินหนึ่งปีติดต่อกัน เพื่อการพักผ่อนและอาจมีวัตถุประสงค์อื่นๆที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้น การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการแข่งขันจึงต้องอาศัยความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อสนองความต้องการ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ให้มีความปลอดภัยและความบันเทิงโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเดินทางจะต้องไม่รับค่าตอบแทนจากสถานที่ท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเดินทางมาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจกับครอบครัวและเพื่อนๆ ระยะเวลาของการท่องเที่ยวมีการพักค้างคืนหรือไม่ค้างคืนก็ได้ นักท่องเที่ยวที่มีความต้องการ

ที่จะเดินทางออกนอกชุมชนไปสถานที่ใดที่หนึ่ง สถานที่นั้นจะให้บริการเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยวด้วยการจัดหาผลิตภัณฑ์ต่างๆมาให้ และมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและสังคม นักท่องเที่ยวมีความอยากรู้อยากเห็นสิ่งแปลกใหม่ของปรากฏการณ์ธรรมชาติ โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตที่ต่างกันไป ตลอดจนการเดินทางเพื่อผ่อนคลายความเครียดจากภารกิจประจำวัน

การท่องเที่ยวเป็นการเดินทางพักผ่อนและยังเกี่ยวข้องไปถึงการดำเนินกิจกรรมต่างๆทั้งการนำเที่ยว การลงทุน และการจัดการในเชิงธุรกิจที่มีขั้นตอนซับซ้อน ส่วนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นนิยามที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจขนาดใหญ่ที่มีองค์ประกอบสำคัญๆ คือองค์กร รูปแบบการดำเนินธุรกิจ และกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องเนื่อง การเดินทางและประกอบกิจการท่องเที่ยวของมนุษย์ การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยในอดีตอาจเดินทางด้วยหลายจุดหมายแต่ในยุคปัจจุบันก็คือการเดินทางไปประกอบธุรกิจท่องเที่ยวซึ่งมีเป้าหมายหลักคือความพึงพอใจทั้งของผู้ประกอบการ ผู้นำเที่ยว และนักท่องเที่ยวเป็นสำคัญ

2.2.2 องค์ประกอบของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นการทำกิจกรรมทุกประเภทที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวเดินทางจากที่อยู่อาศัยไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราวด้วยความสมัครใจและไม่เป็นการประกอบอาชีพหรือหารายได้ซึ่งจากการท่องเที่ยวจะประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่

1) สถานที่ที่น่าสนใจหรือสิ่งดึงดูดใจ (Attraction)

สถานที่ที่มีศักยภาพดึงดูดนักท่องเที่ยวไปยังปลายทางและเป็นที่ยึดมั่นกันไปทั่วว่า เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสวยงาม ความน่าประทับใจ รวมทั้ง มีมิตรไมตรีของเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว นั้นๆด้วย เพื่อช่วยสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวอย่าง สะดวกสบายและมีความสุข แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยวแสดงความงดงามของภูมิประเทศ เช่นสภาพภูมิอากาศ ภูมิประเทศ ระบบนิเวศ อีกทั้งยังรวมไปถึงทรัพยากรวัฒนธรรมหรือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม หรือแหล่งท่องเที่ยวที่แสดงประเพณีต่างๆ เช่น มรดกทางวัฒนธรรม โบราณคดี ประเพณี ค่านิยม ศิลปะและงานฝีมือพื้นบ้าน แหล่งท่องเที่ยวต่างๆที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ มาดูและหาประสบการณ์จากกิจกรรมต่างๆของสถานที่ท่องเที่ยว มีการออกเป็นเขตท่องเที่ยวโดยมีการกำหนดดังนี้

1.1) เขตท่องเที่ยวที่สภาพภูมิอากาศเป็นปัจจัยหลัก คือ เขตท่องเที่ยวที่มีสภาพอากาศดี เหมาะแก่การรักษาสุขภาพและการพักผ่อนช่วงฤดูหนาว ช่วงฤดูร้อน

1.2) เขตท่องเที่ยวที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นปัจจัยหลัก คือ เขตท่องเที่ยวที่มีลักษณะภูมิประเทศที่สวยงามทั่วไปคือ ภูเขา ทะเล เป็นต้น เขตท่องเที่ยวที่มีลักษณะภูมิประเทศแบบ

พิเศษคือ บริเวณชายหาดที่สามารถเล่นน้ำทะเลได้ มีน้ำตก มีหินผาหรือลานหิน มีถ้ำภูเขาไฟ ถ้ำ จุดชมวิวและเขตท่องเที่ยวที่มีพืชพรรณหายาก เช่น มีป่าเขตร้อน เป็นต้น

1.3) เขตท่องเที่ยวที่สามารถเล่นกีฬาได้ เช่น กีฬาปีนเขา กีฬาทางน้ำ กีฬาคกปลา ล่าสัตว์ ขี่ม้า ติกอล์ฟ เทนนิส ฯลฯ

1.4) สถานที่พักผ่อนและสถานพักผ่อนสุขภาพ ได้แก่ สถานที่ที่มีน้ำแร่ บ่อน้ำร้อนหรือองค์ประกอบอื่นๆ ที่คนนิยมไปเพื่อรักษาสุขภาพ

1.5) เมืองเก่า ปราสาท เมืองโบราณ ศิลปะ ภาพรวมของเมือง พื้นที่ที่เคยเกิดเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สถานที่ที่บุคคลสำคัญเคยอาศัยอยู่

1.6) วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชน ด้านจารีต ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ การแสดงทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้น เช่น สัปดาห์ทางวัฒนธรรม การแสดงละครกลางแจ้ง

1.7) สิ่งก่อสร้างหรืออาคารที่ใช้เพื่อประกอบธุรกิจ เช่น ท่าเรือ สนามบิน สะพาน ศูนย์การคมนาคมหรือศูนย์การขนส่ง โดยเฉพาะตำแหน่งที่มีการเปลี่ยนการคมนาคมและจุดศูนย์กลางการศึกษา การสนทนาการ (Christaller, 1963)

2) ที่พัก (Accommodation)

ที่พัก หมายถึง สถานที่และผลิตภัณฑ์ที่ให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น โรงแรม โมเต็ล ที่ตั้งแคมป์ บ้านพักชาวบ้าน ร้านอาหารและเครื่องดื่ม ที่พักเป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบที่สำคัญของธุรกิจการท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องพักและเลือกรับประทานอาหารในสถานที่ท่องเที่ยว นั้นๆ สถานที่ท่องเที่ยวจึงต้องจัดให้มีที่พักเพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเลือกสรรได้ ที่พักเป็นการบริการที่รองรับการท่องเที่ยวเป็นอุปทานประเภทหนึ่ง ที่ให้ความสะดวกสบายและความบันเทิงแก่นักท่องเที่ยวซึ่งในบางโอกาสอาจเป็นตัวดึงดูดใจได้เช่นกัน การบริการนักท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ ที่พัก อาหาร แหล่งจำหน่ายสินค้า แหล่งบันเทิง แหล่งกิจกรรมและบริการอื่นๆ ทั้งนี้รวมถึงโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นอื่นๆ เมื่อมีการเดินทางก็จำเป็นต้องมีการพักแรมและธุรกิจที่พักแรมสามารถทำรายได้เป็นอันดับสอง รองจากอุตสาหกรรมที่ระลึก ร้านอาหาร ภัตตาคาร กิจกรรมที่ต้องเกิดขึ้นในระหว่างที่นักท่องเที่ยวเดินทาง นอกจากนี้ มีการกำหนดมาตรฐานของที่พักของสมาคมโรงแรม ได้จำแนกการบริการของโรงแรมตามมาตรฐานคุณภาพแห่งยุโรปเป็นระบบ Hotelstars ตามการกำหนดคุณภาพ ดังนี้

3) การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยว (Accessibility)

ทรัพยากรการท่องเที่ยวจะดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวได้มาก หากมีความสะดวกในการเดินทางเที่ยวชม การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวจะทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางไปและกลับจากที่หมายปลายทางได้อย่างปลอดภัย การเข้าถึงสถานที่ท่องเที่ยวสามารถใช้บริการเดินทาง ทางอากาศ ทางเรือและทางบก ด้วยเครื่องบิน รถไฟ รถโดยสารและรถส่วนตัว นักท่องเที่ยวสามารถใช้บริการได้จาก

สายการบิน บริษัทรถโดยสาร หรือจากผู้ประกอบการท่องเที่ยวและบริษัทรถเช่า ถ้าสถานที่ท่องเที่ยวที่สวยงามหรือมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์แต่ไม่มีถนน ทางรถไฟหรือสนามบิน สถานที่ท่องเที่ยวแห่งนั้นก็จะไม่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว

4) สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenity)

สิ่งอำนวยความสะดวก หมายถึง สิ่งที่ต้องได้หรือจับต้องไม่ได้ในสถานที่ให้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิ่งที่ทำให้มีความสะดวกสบาย สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีตัวตนอาจรวมถึงที่พัก อาหาร สวนสาธารณะ สระว่ายน้ำ ห้องออกกำลังกาย ส่วนสิ่งอำนวยความสะดวกที่จับต้องไม่ได้ เป็น สิ่งที่ทำให้การเดินทางมาพักผ่อนสะดวกสบาย ได้แก่ ระบบการสื่อสาร สาธารณูปโภค การขนส่งหรือ บริการอื่นๆ ที่เป็นปัจจัยพื้นฐาน รวมทั้ง การบริการด้านข้อมูลข่าวสาร และการจัดทำป้ายบอกทาง สิ่งอำนวยความสะดวกจะเป็นการบริการขั้นพื้นฐานให้แก่นักท่องเที่ยว ดังนั้น สิ่งอำนวยความสะดวก ที่ให้บริการกับนักท่องเที่ยวจะช่วยรักษาความนิยมของสถานที่ท่องเที่ยวในหมู่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ทรัพยากรสิ่งอำนวยความสะดวกจะให้ประสบการณ์ที่ไม่ซ้ำกันในแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวซึ่งเป็น รากฐานที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ชาวบ้านในพื้นที่จะเป็นสะพานที่เชื่อมโยงกับกิจกรรม นันทนาการและการท่องเที่ยวในชุมชน และสิ่งอำนวยความสะดวกมีนัยสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

นักท่องเที่ยวจะได้รับข้อมูลจากแผ่นพับ อินเทอร์เน็ตที่เป็นแหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญมาก สำหรับนักท่องเที่ยว ข้อมูลที่เป็นปัจจุบันมีความสำคัญ เช่น สภาพภูมิอากาศที่สำคัญต่อการเดินทาง ส่วนคู่มือท่องเที่ยวก็เป็นที่ยอมรับอย่างมากและควรปรับปรุงทุกปี คู่มือท่องเที่ยวนี้จะต้องมีคำแนะนำถึง รูปแบบการเดินทาง และสามารถดาวน์โหลดผ่านทางอินเทอร์เน็ตไปยังเครื่องคอมพิวเตอร์ได้ สำนักงานท่องเที่ยวควรให้ความสำคัญกับการบริการข้อมูลนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว ระดับชาติและระดับท้องถิ่น รวมทั้งกิจกรรม ที่พักและการขนส่ง โดยได้รับทุนสนับสนุนจากเทศบาล ของจังหวัดต่างๆอีกด้วย (วรรณภา วงษ์วานิช, 2539)

2.2.3 ผลกระทบจากการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีการเติบโตอย่างรวดเร็ว และคาดว่าในปี พ.ศ. 2563 จะมี นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศมากขึ้นถึง 1.5 พันล้านคน ทำให้มีรายรับจากการท่องเที่ยว จากนักท่องเที่ยวเฉลี่ย 700 เหรียญสหรัฐต่อคน การท่องเที่ยวได้สร้างผลกระทบทางบวกและลบ การพัฒนาการท่องเที่ยวอาจจะทำลายทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่และสามารถสร้างความเสียหายให้กับ สังคมและสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวอาจจะเป็นเมล็ดพันธุ์ที่ทำลายตัวเองและทำให้นักท่องเที่ยวลดลง อีกด้วย

1) ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชน

การท่องเที่ยวจะช่วยสร้างความตระหนักในท้องถิ่น สร้างมูลค่าทางการเงินให้แก่สถานที่ทางธรรมชาติและวัฒนธรรม สามารถกระตุ้นความรู้สึกรักความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นและระดับชาติ สร้างความสนใจในการอนุรักษ์ที่กว้างในชุมชนท้องถิ่น มีการแลกเปลี่ยนทางสังคมระหว่างนักท่องเที่ยวและชาวบ้านท้องถิ่นที่อาศัยอยู่ในสถานที่ท่องเที่ยว บางครั้งการท่องเที่ยวได้ช่วยผ่อนคลายข้อจำกัดทางสังคมแบบดั้งเดิม เช่น ชาวบ้านในท้องถิ่นที่มีความอ่อนไหวเมื่อสัมผัสกับนักท่องเที่ยวตะวันตกจึงทำให้มีแนวโน้มที่จะเลียนแบบการแต่งกายและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ขณะนั้นดูเหมือนจะเป็นผลกระทบเชิงบวกสำหรับผู้ที่อยู่อาศัยและทำให้ผู้นำชุมชนก็ได้ผ่อนคลายกฎระเบียบของชุมชนมากขึ้น การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสามารถเพิ่มพลังของชุมชนในหลายๆ ด้าน เช่น ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมและเทศกาลของท้องถิ่น รวมทั้ง การฟื้นฟูและพัฒนากิจกรรมรวมถึงเทศกาลของท้องถิ่นเพื่อตอบสนองความสนใจของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ การท่องเที่ยวได้สร้างงานขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การอพยพแรงงานของชาวบ้านจากชนบทเข้าสู่เมืองลดลงและมีการฝึกอบรมอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาธุรกิจและทักษะขององค์กรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว

2) ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเกี่ยวกับนักท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวสามารถเพลิดเพลินไปกับธรรมชาติและภูมิทัศน์ที่สวยงาม คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี มีอากาศและน้ำที่สะอาดของชุมชนมีอาชญากรรมต่ำ ประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เจริญรุ่งเรืองและเป็นของแท้ ก็ต่อเมื่อนักท่องเที่ยวมีความเข้าใจทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจของชุมชน การเข้าเยี่ยมชมท้องถิ่นจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวเกิดความเคารพในวัฒนธรรมและสนับสนุนความสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติของนักท่องเที่ยวด้วย การใส่ใจต่อสิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรในปริมาณที่น้อยที่สุดของทรัพยากรไม่หมุนเวียนนำกลับมาใช้ใหม่ มีการอนุรักษ์ รักษา มรดกทางวัฒนธรรมและค่านิยมดั้งเดิม รวมทั้งการสนับสนุนเศรษฐกิจท้องถิ่นด้วยการซื้อสินค้าท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของธุรกิจขนาดเล็กในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวมีส่วนในการรับผิดชอบการท่องเที่ยวจะเป็นการเดินทางไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนและเป็นเสาหลักของการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบคือ ความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม ความยุติธรรมทางสังคมและการพัฒนาเศรษฐกิจ

3) ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อสังคม

การท่องเที่ยวทำให้เกิดผลกระทบทางสังคมหลายด้านโดยเฉพาะสถานที่ที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งหากได้รับความเสียหายจะฟื้นฟูได้ยาก ในการจัดการการท่องเที่ยวจึงควรกระทำในทิศทางที่แสดงเจตนาถึงความพยายามอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่อย่างยั่งยืน ระยะเวลาที่ผ่านมา การท่องเที่ยวได้มุ่งเน้นมิติทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ การท่องเที่ยวที่ควบคู่กับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจจึงทำให้เกิดการขยายตัวของนักท่องเที่ยวจำนวนมากและก่อให้เกิด

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ เศรษฐกิจและสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่นเดียวกับการผลิต การพัฒนาอื่นๆ จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวมีทั้งผลดีและผลเสียอยู่ในตัว ในการจัดการการท่องเที่ยว จะต้องพยายามควบคุมผลกระทบที่เกิดขึ้นและเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเห็นคุณค่า ป้องกันไม่ให้เกิดผลเสียหรือให้เกิดน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

4) ผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดในโลกและเติบโตเร็วที่สุด การท่องเที่ยวสามารถให้ประโยชน์อย่างมากกับชุมชนท้องถิ่น การศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ที่จะสร้างความเข้าใจถึงผลกระทบในเชิงบวกและเชิงลบ เพื่อให้สามารถดำเนินการลดผลกระทบเชิงลบจากการพัฒนาการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ คือ การเปิดโอกาสให้ผู้ประกอบการได้ดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวที่เป็นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานจำนวนมาก ทำให้มีการจ้างงานสร้างรายได้จากภาษี แลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศและนำรายได้ไปพัฒนาในพื้นที่ชนบทในหลายๆประเทศ การท่องเที่ยวเป็นตัวกระตุ้นเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดเพียงอย่างเดียวของคนในชุมชน ดังนั้นจึงเป็นการเสี่ยงมากที่จะมีปัจจัยบางอย่างที่มาส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศนั้น เช่น การก่อการร้าย ความขัดแย้งทางการเมือง การเกิดโรคระบาด ผลกระทบของภัยพิบัติทางธรรมชาติซึ่งผลกระทบเหล่านี้จะทำให้นักท่องเที่ยวลดลง และมีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจโดยรวม ขณะเดียวกันการท่องเที่ยวก็ช่วยกระจายความเสี่ยงในระบบเศรษฐกิจเพื่อให้มีความมั่นคงในระบบเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือที่กระตุ้นเศรษฐกิจที่สำคัญ

5) ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อมรดกทางวัฒนธรรม

วัฒนธรรมมีบทบาทที่สำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวไปยังสถานที่ท่องเที่ยว สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมทำหน้าที่เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ชาวบ้านเป็นผู้ที่จะได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนทั้งเชิงบวกและเชิงลบ การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้ชุมชนท้องถิ่นมีความสุขกับการทำกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความสามารถเหล่านี้อาจมีผลกระทบรุนแรงทางสังคม วัฒนธรรมในเชิงลบจากการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เช่น การผลิตงานศิลปะแบบดั้งเดิมที่เป็นทั้งการบำรุงรักษาและฟื้นฟู วัฒนธรรมต่างๆ แต่การท่องเที่ยวก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์ทางวัฒนธรรมหรือการเปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางประวัติศาสตร์ ด้วยการนำวัฒนธรรม ประเพณีทางศาสนา ประเพณีท้องถิ่น และเทศกาลต่างๆ มาเป็นสินค้าโภคภัณฑ์เพื่อการซื้อขาย (ฤทธิ อนุจรพันธ์, 2543)

2.2.4 แนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

การเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาจากอดีตสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนที่ไม่เพียงครอบคลุมระบบชีวภาพ แต่ให้ความสนใจต่อสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นด้วย การพัฒนาอย่างยั่งยืนใช้เป็นเป้าหมายของการจัดการการท่องเที่ยวและการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว นักวิชาการหลายท่านได้มีการสร้างกรอบแนวคิดหรือแนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนซึ่งนำมาใช้ได้กับการท่องเที่ยวและการจัดการทรัพยากร เช่น แนวทางการใช้สิทธิอำนาจแก่ประชาชนในท้องถิ่นในการปรึกษาและเป็นพันธมิตร (Xu & Sofield, 2013) แนวคิดการพัฒนาชุมชนโดยมีพื้นฐานจากรูปแบบของระบบนิเวศของการวางแผนการท่องเที่ยว (Murphy, 1985) แนวคิดเกี่ยวกับการป้องกันและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดทำฐานข้อมูลของทรัพยากรการท่องเที่ยวทางสังคมและวัฒนธรรม การควบคุมจำนวนและเข้าใจประเภทของนักท่องเที่ยวจะช่วยลดผลกระทบที่ทำลายทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เป็นต้น แนวคิดอันเป็นรากฐานในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวในเมืองหรือพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้รับอิทธิพลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลายกลุ่ม เช่น องค์กรระหว่างประเทศ รัฐบาล ภาคเอกชน องค์กรไม่แสวงหากำไร ประชาชน เป็นต้น ทำให้เกิดแนวคิดที่สนับสนุนการพัฒนาอย่างมากสู่แนวคิดที่ต่อต้านการพัฒนาอย่างมากได้เช่นกัน คูก และโฮลเดน (Cook & Holden, 2008, pp. 153-154) กล่าวว่าแนวคิดอันเป็นรากฐานการพัฒนาออกเป็น 2 แนวทางหลักที่อยู่คนละขั้ว คือ แนวทางการเน้นเทคโนโลยีและแนวทางการเน้นสิ่งแวดล้อม

1) แนวทางการเน้นเทคโนโลยี มีความเชื่อว่าเทคโนโลยีสามารถใช้แก้ไขปัญหาสีงแวดล้อมได้โดยการประยุกต์แนวคิดทางวิทยาศาสตร์ ใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณ โดยมีมุมมองสภาพแวดล้อมทางกายภาพว่าเป็นทรัพยากรที่สามารถใช้ได้ตามความเหมาะสม และใช้การควบคุมด้วยการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางในระดับชนชั้นปกครองดีกว่าการกระจายอำนาจการตัดสินใจไปสู่ท้องถิ่น หน่วยงานการพัฒนาที่เน้นเทคโนโลยีมักได้รับอิทธิพลจากการเมืองและมีมุมมองที่เชื่อมโยงกับระบบทุนนิยม การค้าเสรี และระบบเศรษฐกิจระดับโลก

2) แนวทางการเน้นสิ่งแวดล้อม มีความเชื่อในความมหัศจรรย์ของธรรมชาติ โดยใช้เทคโนโลยีทางเลือกมากกว่าการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ให้ความสำคัญกับระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม ตระหนักถึงสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น หน่วยงานการพัฒนาการท่องเที่ยวเน้นความสำคัญต่อสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวสามารถพัฒนาการท่องเที่ยวและกิจกรรมที่ส่งผลกระทบต่อระดับการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่น้อยที่สุด ประชาชนในท้องถิ่นและกลุ่มองค์กรไม่แสวงหากำไรควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว

2.3 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism: CBT) หมายถึง การท่องเที่ยวที่ชุมชนมีการดำเนินการเองนับตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการและการติดตามผล เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รักษาสภาพแวดล้อม ตลอดจนการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในชุมชน และเพื่อบรรลุเป้าหมายที่กำหนดบนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง (ดร.รชนี เอมพันธุ์, 2550) การท่องเที่ยวโดยชุมชนมีหลักประการที่สำคัญ ดังนี้

- 1) การท่องเที่ยวต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและทรัพยากรการท่องเที่ยว ในทั้งบริเวณแหล่งท่องเที่ยวและพื้นที่ใกล้เคียง
- 2) การท่องเที่ยวต้องมีความยั่งยืน ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรภายในสถานที่ท่องเที่ยว
- 3) ประชาชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมอย่างจริงจังตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมทำงานและร่วมประเมินผลติดตาม
- 4) การท่องเที่ยวนำรายได้หรือประโยชน์อื่น ๆ มาสู่ชุมชนและเกิดการกระจายรายได้ดังกล่าวอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกันมากที่สุด
- 5) การท่องเที่ยวให้ประสบการณ์ที่ดีแก่นักท่องเที่ยว ทั้งยังก่อให้เกิดจิตสำนึกในการท่องเที่ยวที่ดี และทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ความเข้าใจในชุมชนท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นดูแลจัดการ

พร้อมกันนี้การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชนให้มีความรู้ความสามารถในการจัดการการท่องเที่ยว และผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการตั้งแต่คิดวางแผนดำเนิน การตัดสินใจดำเนินการ ต่างๆ การประเมินผลโครงการและการรับผลประโยชน์ โดยคำนึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ ชุมชนแต่ละแห่งล้วนมีศักยภาพในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ชุมชนนั้นมีอยู่นั้นมีอยู่ บางชุมชนมีทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอันได้แก่ น้ำตก ป่าเขาลำเนาไพร รวมทั้งสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่หลากหลายชนิด บางชุมชนมีความโดดเด่นในด้านสถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อัน ได้แก่ วัดวาอารามและโบราณสถานทางพุทธศาสนา หรือมีประวัติศาสตร์ทางท้องถิ่นที่น่าสนใจ รวมทั้งมีร่องรอยทางด้านโบราณคดีปรากฏให้เห็น ขณะที่บางชุมชนมีข้อเด่นด้านอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประเพณีหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่และวิถีการผลิตที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวสามารถนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวที่มาเยือนได้เป็นอย่างดี (พลอยศรี โปราณานนท์, 2544)

นอกจากนี้เพื่อเป็นการยกระดับการท่องเที่ยวโดยชุมชนในมิติของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อให้เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้กำหนดนโยบายและแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้คนภายในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

ในการจัดการทรัพยากร เพื่อนำไปสู่การท่องเที่ยวที่ใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สังคม และ วัฒนธรรม อย่างสมดุลมากขึ้น นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ชาวบ้านได้เรียนรู้ด้านการจัดการการท่องเที่ยว การจัดการรายได้ และการกระจายรายได้จากการท่องเที่ยว ผู้คนทุกกลุ่มในชุมชนอย่างเป็นธรรม

ในการเตรียมความพร้อมของชุมชน ชาวบ้านได้มีการประชุมระดมความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อดีและ ข้อเสียของการท่องเที่ยว รวมทั้งผลกระทบในด้านบวกและด้านลบ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้รับความรู้ถึงปัญหาร่วมกัน และช่วยกันหาวิธีการแก้ไขปัญหาต่างๆ ทั้งนี้เพื่อปรับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวให้เหมาะสมอันจะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเกิดผลกระทบทั้งในด้านบวกและ ลบน้อยที่สุดและเป็นการส่งเสริมให้ประชากรในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความมั่นคงทาง เศรษฐกิจอีกทั้งยังรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรสิ่งแวดล้อม และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ประชากรแต่ละ ชุมชนสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวด้วยการใช้ ทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน อันเป็นการจัดการการ ท่องเที่ยวที่ยั่งยืนที่สำคัญ ชาวบ้านได้ร่วมมือร่วมใจกันคิด ตัดสินใจ วางแผน และดำเนินการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นการมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม โบราณสถานทาง ประวัติศาสตร์ พร้อมทั้งส่งเสริมการรักษาศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และการรื้อฟื้นภูมิปัญญา ท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านวัฒนธรรมระหว่างชาวบ้านกับนักท่องเที่ยว (จำไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2547)

2.3.1 การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

พจนา สวนศรี (2546) ยกประเด็น “การประชุมเอิร์ธ ซัมมิท” หรือการประชุมสุดยอด สิ่งแวดล้อมโลก ที่กรุงริโอ เดอ เจเนโร เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน 2535 ซึ่งมุ่งเน้นในเรื่องของการพัฒนาที่ยั่งยืน และก่อให้เกิดกระแสสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว 3 ประการด้วยกัน ดังนี้

- 1) กระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงการอนุรักษ์ระบบ นิเวศเพื่อคงความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลก
- 2) กระแสของตลาดการท่องเที่ยว มีปริมาณนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ที่ต้องการศึกษา เรียนรู้หรือมีประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม อันเป็นประเด็นหลักของสังคมโลกเพิ่มขึ้น
- 3) กระแสการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในความหมายของการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมจาก ประชาชนระดับรากหญ้า เพื่อบรรลุแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

จากกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวในแนวทางดังกล่าว มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคมได้คิด รูปแบบ “การจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน” ขึ้นในปี 2537 อันเป็นกิจกรรม ภายใจโครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติเพื่อให้อีกทางเลือกหนึ่งที่สามารถตอบสนองและ พัฒนาสู่กระบวนการพัฒนาทางสังคมอย่างยั่งยืนได้ ภายใต้มิติที่หลากหลายและเป็นองค์รวมดังนี้

1) มิติด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมการท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเรียนรู้และร่วมมือกันในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งจำกัดให้เกิดผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

2) มิติด้านการเมือง กิจกรรมท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการรณรงค์การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับล่าง โดยการสร้างกระบวนการวางแผน และการตัดสินใจในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

3) มิติด้านสังคมและวัฒนธรรม มุ่งให้กิจกรรมการท่องเที่ยวสร้างสรรค์การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคนต่างวัฒนธรรม เพื่อเพิ่มความเข้าใจและตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งกานเท่าทันต่อวัฒนธรรมแบบเมืองที่เติบโตอย่างไร้รากฐาน

4) มิติด้านเศรษฐกิจ มุ่งให้กิจกรรมการท่องเที่ยวนำไปสู่การกระจายรายได้ และผลกำไรที่เกิดจากการท่องเที่ยวเกิดกับชุมชนอย่างแท้จริง ประชาชนในพื้นที่จะเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนา และควบคุมการเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวในพื้นที่ของตนเอง ภายใต้มิติที่ไม่ขัดแย้งกับการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ

การท่องเที่ยวโดยชุมชนแตกต่างจากการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตรงที่ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นคนกำหนดทิศทางการท่องเที่ยว หมายถึง การจัดการโดยวัฒนธรรม ไม่ใช่เพียงองค์ประกอบหนึ่งของการท่องเที่ยวเท่านั้น ซึ่งความแตกต่างที่ชัดเจนก็คือชุมชนอยู่ในบทบาทของเจ้าของกิจกรรมการท่องเที่ยว ไม่ใช่หมู่บ้านที่มีการจัดการการท่องเที่ยวอยู่แล้ว และหมู่บ้านที่จัดการท่องเที่ยวต้องมีการเตรียมการและวางแผนเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวอย่างแท้จริงทางด้านเศรษฐกิจ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นจะเน้นให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นศูนย์กลาง

2.3.2 ลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ต้องครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญโดยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบ ดังนี้

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมท่องเที่ยว ประเด็นสำคัญของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น คือ ศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว รวมไปถึงการกำหนดกิจกรรมท่องเที่ยวที่เหมาะสม และความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว (Tourism Carrying Capacity) เพื่อให้ทรัพยากรท่องเที่ยวยังคงอยู่ได้อย่างยั่งยืนโดยไม่เสื่อมลงไปอย่างถาวร และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นตามมา การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวจึงดำเนินการตามหลักการต่างๆ ได้แก่ 1) การประเมินคุณค่าทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความสนใจเฉพาะด้านของ

นักท่องเที่ยวที่มีต่อธรรมชาติ วิธีชีวิตท้องถิ่นและการอนุรักษ์ 2)การจัดการเพื่อรักษาคุณค่า ความสำคัญในความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ให้ได้ 3)ต้องมีการจำแนกเขตการจัดการ พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและการรักษาระบบนิเวศ รวมไปถึงการกำหนดมาตรการหรือเงื่อนไขการใช้ พื้นที่ต่างๆ 4)แสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน 5)ต้องมีหาร ประชาสัมพันธ์และสร้างความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยว 6)ต้องมีการติดตาม ตรวจสอบและประเมินสถานภาพของทรัพยากรท่องเที่ยว

การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนยังต้องให้ความสำคัญต่อประสบการณ์ ท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายคาดหวังจะได้รับและเป็นกิจกรรมที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างนักท่องเที่ยวกับเจ้าของบ้านให้เกิดการเรียนรู้และเกิดความประทับใจ เข้าใจในธรรมชาติ ท้องถิ่น และวัฒนธรรมของชุมชนให้มากขึ้น พิจารณาถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีในพื้นที่ สร้าง เนื้อหาสาระของสิ่งที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวได้รับที่อยู่บนหลักการของการเคารพวัฒนธรรมชุมชน และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม กิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนยังสามารถผสมผสานกับการ ท่องเที่ยวรูปแบบอื่นได้ด้วย รูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวรูปแบบอื่นที่ผสมผสานกับกิจกรรมการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน

2) การจัดการด้านการตลาดและนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่สนใจกิจกรรมการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้นมีพฤติกรรมที่แตกต่างจากนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปที่ต้องการเรียนรู้ชีวิตและ วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นโดยพยายามที่ใช้ชีวิตอย่างทีคนในท้องถิ่นนั้นทำหรือเป็นอยู่ เช่น การกิน การพักผ่อนของคนในชุมชน ร่วมทำกิจกรรมในชีวิตประจำวันของชาวบ้าน ชอบที่จะพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางด้านสังคม การเมือง และการพัฒนาสังคมหรือมีความสนใจพิเศษด้าน มานุษยวิทยาหรือสิ่งแวดล้อม และต้องการที่จะสนับสนุนเพื่อการท่องเที่ยวที่คนในท้องถิ่นได้รับ ประโยชน์และเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงเป็น นักท่องเที่ยวที่พร้อมปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นนั้นและไม่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยน หรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกสบายในลักษณะเช่นเดียวกับถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ หรือคุ้นเคย หรือในลักษณะที่ได้รับการบริการในเมืองใหญ่หรือแหล่งท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ โดยทั่วไป

การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะยั่งยืนและประสบผลสำเร็จทางเศรษฐกิจได้ต้องอาศัย การตลาดเป็นเครื่องมือในการติดต่อประชาสัมพันธ์เป็นสื่อกลางระหว่างนักท่องเที่ยว การดำเนินการ ด้านการตลาดสำหรับนักท่องเที่ยวโดยชุมชนไม่ได้หมายถึงเฉพาะการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยว รู้จักแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนเท่านั้น แต่มีจุดมุ่งหมายเพื่อคัดเลือกนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ รวมไปถึง การสื่อสารให้เข้าใจตรงกันถึงลักษณะการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้นักท่องเที่ยวตัดสินใจล่วงหน้าว่า การท่องเที่ยวในรูปแบบนี้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ตนเองต้องการหรือไม่โดยการใช้กลยุทธ์ทาง

การตลาดตามส่วนประสมทางการตลาดเป็นเครื่องมือ เพื่อให้ได้นักท่องเที่ยวที่มีพฤติกรรมเหมาะสมกับรูปแบบของการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากที่สุด

3) การบริการด้านต่างๆ การบริการสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ครอบคลุมการบริการที่เกี่ยวกับที่พัก อาหาร ยานพาหนะขนส่งนักท่องเที่ยว ตลอดจนการบริการกิจกรรมท่องเที่ยว การนำเที่ยวและการสื่อความหมายธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว ในบางแห่งการบริการเรื่องที่พักหรืออาหารอาจไม่จำเป็น ขึ้นอยู่กับสภาพหรือลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยว การบริการด้านต่างๆ ที่มีโอกาสสร้างรายได้แก่ประชาชนท้องถิ่น เช่น บริการที่พัก อาหาร ยานพาหนะ และมีคฤหาสน์นั้น ต้องให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจการต่างๆ ในภาคบริการดังกล่าว เช่น จัดที่พักที่สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือจัดที่พักในบ้านของชาวบ้าน เป็นคฤหาสน์นำเที่ยวเดินป่า และเป็นนักสื่อความหมายธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม การบริการด้านต่างๆ ต้องสอดคล้องกับหลักการของการจัดการการท่องเที่ยวข้ออื่นๆ เช่น การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกมีขนาดเล็ก และกลมกลืนกับการรักษาสภาพแวดล้อมท้องถิ่นนั้น การบริการอาหารไม่ควรนำเนื้อสัตว์ป่ามาประกอบอาหารให้นักท่องเที่ยว เป็นต้น และไม่พยายามเปลี่ยนแปลงสภาพของวิถีชีวิตหรือธรรมชาติเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาจากสภาพแวดล้อมในเมืองที่มีความสุขสภาพตามความคุ้นชิน แต่ควรเน้นการบริการที่สะอาด ประหยัดและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและพลังงาน

4) การบริหารจัดการ จัดได้ว่าเป็นแกนหรือกลไกสำคัญในการควบคุมดูแลและจัดการให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามวัตถุประสงค์ การบริหารจัดการนี้ ประกอบด้วย องค์กรและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมไปถึง แผนงาน โครงการ มาตรฐานและกฎระเบียบต่างๆ ในการควบคุมดูแลให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้องและยังเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ (ฉลองศรี พิมลสมพงศ์, 2548)

2.3.3 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวในกรอบแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ปัจจุบันมีการพัฒนาแตกแขนงออกไปในหลากหลายรูปแบบ อาทิ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งการท่องเที่ยวแต่ละประเภทล้วนมีรูปแบบการจัดการที่อิงอยู่บนพื้นฐานทรัพยากรของชุมชน และสภาพความเป็นจริงของชุมชนโดยได้มุ่งเน้นการพัฒนาชุมชนไปสู่การพึ่งพาตัวเอง ชุมชนสามารถยืนอยู่ได้ด้วยฐานของทรัพยากรที่มีอยู่ โดยยึดตามความต้องการของชุมชนเป็นหลัก เพื่อที่จะสามารถบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง และทราบถึงขีดความสามารถในการนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์ให้เกิดคุณค่ามากที่สุด อีกทั้งยังมีการทำนุบำรุงทรัพยากรเหล่านั้นให้เกิดความยั่งยืนอีกด้วย โดยการปลูกจิตสำนึกให้แก่คนในชุมชนให้เกิดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งประเพณี ภูมิปัญญาของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชาวบ้านควรเข้าถึงทรัพยากรและมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวของท้องถิ่นโดยตรง รวมทั้งร่วมมือกันรักษาทรัพยากรที่มีอยู่ให้เป็นมรดกของคนรุ่นลูกหลานและรุ่นต่อไป อาทิ การรักษาป่าต้นน้ำไว้ให้เป็นแหล่งน้ำที่สำคัญของชุมชนและเป็นฐานสนับสนุนการเกษตรกรรมซึ่งเป็นรายได้หลักของชุมชน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2545)

การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีการพัฒนาศักยภาพของคนในท้องถิ่น มีการพัฒนาชาวบ้านในพื้นที่ให้มีความรู้และความสามารถ เข้าใจภูมิศาสตร์ ภูมินิเวศของท้องถิ่น ตระหนักถึงปัญหาผลกระทบจากการท่องเที่ยว คุณภาพของระบบนิเวศ รู้แนวทางการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งมีการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีและภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่น เพื่อให้เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นต่อไปในอนาคต อีกทั้งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนท้องถิ่นในระยะยาว

สำหรับการพัฒนาขีดความสามารถและเพิ่มศักยภาพของคนในท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งเยาวชนผู้ที่จะเติบโตขึ้นมาจะมีบทบาทรับผิดชอบในการพัฒนาท้องถิ่นของตนสามารถทำได้หลายวิธี เช่น การฝึกอบรมภาษาต่างประเทศเพื่อการสื่อสาร การถ่ายโอนความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นจากผู้อาวุโสสู่เยาวชนรุ่นใหม่ และการเรียนรู้เรื่องวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น เป็นต้น

ประเด็นสำคัญของการดำเนินกิจกรรมดังกล่าว ก่อให้เกิดการเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ภูมิปัญญาดั้งเดิม เกิดความรักและความสามัคคีในชุมชน มีการเชื่อมโยงเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างชุมชน อีกทั้งนำไปสู่ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของชุมชน

กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนยังเชื่อมโยงไปถึงการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างชุมชน โดยที่การจัดการการท่องเที่ยวเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันที่ก่อให้เกิดการถ่ายโอนความรู้ของคนในชุมชนจากแต่ละหมู่บ้าน สามารถนำความรู้ไปแปรสู่การดำเนินการให้บังเกิดผลขึ้นจริงด้วยการนำเอาทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในพื้นที่อันได้แก่ น้ำตก พื้นที่พรรณไม้ในป่าที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งวัฒนธรรมประเพณีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมและมีความยั่งยืน (จิราภรณ์ อัมพรพรวดี, 2547)

การศึกษาธรรมชาติและภูมินิเวศย่อยของพื้นที่ ช่วยให้รู้ว่าพื้นที่ต่างๆ มีศักยภาพในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในด้านใด และมากน้อยเพียงใด บางชุมชนอาจมีเฉพาะทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ บางชุมชนมีข้อเด่นในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งล้วนเอื้อต่อการพัฒนาไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งสิ้น อีกทั้งช่วยให้ประชากรในชุมชนเข้าถึงฐานทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่ ได้เรียนรู้แนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีการจัดการองค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิม รวมทั้งมีการถ่ายโอนความรู้และภูมิปัญญาของชุมชน โดย

เกิดจากการระดมความคิดเห็นแลกเปลี่ยนทัศนะและประสบการณ์ของคนในชุมชน เพื่อหาข้อดี ข้อเสียและผลกระทบของการท่องเที่ยว มีการแสวงหาทางเลือกในการจัดการการท่องเที่ยวที่ สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของชุมชน โดยยึดตามความต้องการของคนในชุมชนเป็นสำคัญ พร้อมทั้งคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ดังกล่าว

การที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยตรง โดยการนำเอาทรัพยากร ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์มาใช้เป็นพื้นฐานในการจัดการการท่องเที่ยว ภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการอย่างยั่งยืนและมีการประสานการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวเข้ากับการ พัฒนาด้านสังคม และการคุ้มครองด้านสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของ ธรรมชาติในพื้นที่ ก็ล้วนเป็นรูปแบบของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การจัดการในรูปแบบดังกล่าว นอกจากจะให้ความสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ในท้องถิ่นแล้ว ยังช่วยให้มีการกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากร นำทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่ มาใช้อย่างเหมาะสมกับพื้นที่ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่นทั้งในทางตรงและทางอ้อม ทั้งในระยะสั้น และระยะยาว

เหนือสิ่งอื่นใด การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยอาศัยฐานทรัพยากรและองค์ความรู้ที่มี อยู่ในท้องถิ่น เป็นกระบวนการพัฒนาที่คนในชุมชนร่วมมือร่วมใจกัน นำไปสู่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจระหว่างคนต่างวัฒนธรรม ก่อให้เกิดความชื่นชมซึ่งกันและกัน และ ร่วมกันแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง (ดร.รชนี เอมพันธุ์, 2550)

2.3.4 แนวทางการสนับสนุนการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกิจกรรมหนึ่งในการส่งเสริมให้ชุมชนได้ใช้สิทธิในการเข้าถึง ทรัพยากรและรักษาคู่มือของทรัพยากรที่มีในท้องถิ่น รวมทั้งนำฐานทรัพยากรดังกล่าวมาจัดการให้ เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน โดยพยายามหลีกเลี่ยงมิให้เกิดผลกระทบต่อทั้งชุมชนและ สิ่งแวดล้อม มีการคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

การนำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ภายในชุมชน มาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวภายใต้กรอบ แนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน จะนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ก่อให้เกิดการเสริมความ มั่นคงทางด้านเศรษฐกิจและสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน และเอื้อประโยชน์ต่อชุมชนในหลายๆด้าน อาทิ การผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ด้านหัตถกรรมของชุมชน การพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ของคนภายในชุมชน และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญาในพื้นที่ชุมชนแหล่งท่องเที่ยว

การนำทรัพยากรซึ่งเป็นสินทรัพย์ร่วมของชุมชนท้องถิ่นมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาเศรษฐกิจ ของชุมชนต่างๆทั่วประเทศ เพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน ควรมีการ กำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังนี้

- 1) การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จะต้องคำนึงถึงศักยภาพความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งต้องมีแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปกับแผนพัฒนา
- 2) การส่งเสริมและการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว จะต้องอยู่ภายใต้กรอบการอนุรักษ์ และการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- 3) การกำหนดทิศทาง และมาตรการส่งเสริมพัฒนาการท่องเที่ยวจะสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ทั้งในด้านสภาพทางสังคม สภาพทางเศรษฐกิจพื้นฐาน ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว
- 4) การเตรียมมาตรการป้องกันและควบคุมปัญหาความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชน ที่คาดว่าจะเกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยว
- 5) หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยว ต้องรายงานผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการท่องเที่ยว ต่อคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง
- 6) จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวโดยคำนึงถึงสมรรถนะและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวที่จะรองรับได้ โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีความอ่อนไหวของระบบนิเวศ เช่น การกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว การกำหนดระยะเวลา และการจัดให้มีทางเลือกต่างๆ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวได้รับการฟื้นฟูจากการท่องเที่ยวของแต่ละชุมชน
- 7) แหล่งท่องเที่ยวจะต้องมีการจัดสภาพแวดล้อมให้อยู่ในระดับมาตรฐานที่ดี มีการบริหารจัดการน้ำเสีย ขยะมูลฝอย และสิ่งปฏิกูลที่ถูกสุขลักษณะ รวมทั้งควบคุมคุณภาพอากาศและเสียงที่จะมีผลต่อนักท่องเที่ยว ชุมชน การท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่ภายในชุมชน มีแนวทางจัดการที่ส่งผลให้น้อยที่สุดหรือไม่ให้เกิดขึ้นเลย
- 8) มีการกำหนดสัดส่วนรายได้ที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวมาใช้ในการดูแลรักษาฟื้นฟู บูรณะ จัดการสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว โดยแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการกระจายรายได้สู่คนในท้องถิ่น รวมไปถึงการนำรายได้ไปพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนให้แก่ชุมชนนั้นๆ อีกด้วย
- 9) หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยวจะต้องดูแลรักษาเอกลักษณ์และคุณค่าดั้งเดิมของแหล่งท่องเที่ยวไว้โดยกำหนดมาตรการควบคุมไม่ให้มีการดัดแปลงสภาพแวดล้อม รวมทั้งควบคุมการก่อสร้างบริการพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กลมกลืน ไม่ลดคุณค่าความสำคัญและเอกลักษณ์ที่แต่ละชุมชนมีมาแต่เดิม
- 10) หน่วยงานที่รับผิดชอบดูแลแหล่งท่องเที่ยว ประสานกับหน่วยงานที่มีอำนาจบังคับใช้กฎหมาย ให้มีการบังคับใช้อย่างเข้มงวด เพื่อปราบปรามผู้กระทำความผิดอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง โดยเฉพาะการบุกรุกที่สาธารณะประโยชน์ และกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมและโบราณสถาน (ดร.รชนี เอมพันธุ์, 2550)

กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมเน้นยึดหลักการจัดการแบบมีส่วนร่วม เริ่มต้นที่การสอบถามความต้องการและความสนใจเข้าร่วมดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบมีส่วนร่วมในระดับชุมชนที่ต้องการจัดตั้งเป็นองค์กรท่องเที่ยวของชุมชน มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การประเมินความพร้อมและศักยภาพของชุมชนเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นขั้นตอนเริ่มต้นที่สำคัญเพื่อสอบถามความต้องการ ความคิดเห็น ทักษะคิด และความพร้อมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ในขั้นตอนเริ่มต้นนี้ควรนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับความหมายความสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยว ประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ รวมถึงผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับชุมชน การให้ข้อมูลครบทุกด้านสามารถช่วยให้ชุมชนตัดสินใจได้ง่ายขึ้น หากชุมชนมีความต้องการและเห็นประโยชน์ของการท่องเที่ยวแล้วจึงดำเนินการขั้นต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 นำเสนอโครงการเพื่อขอรับการสนับสนุน มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดทำข้อเสนอโครงการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ระบุแนวคิด รูปแบบ วิธีการและแนวทางการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งผลประโยชน์ที่จะได้รับให้แก่สมาชิกชุมชนทราบ นอกจากนั้นข้อเสนอโครงการดังกล่าวยังสามารถเสนอขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานราชการหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง และมีบทบาทในการสนับสนุนการท่องเที่ยวของชุมชน การจัดทำข้อเสนอโครงการนี้จัดทำโดยสมาชิกของชุมชนเองหรือหน่วยงานที่เล็งที่มีความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นอย่างดีและขยายข้อมูลออกไปสู่สมาชิกในชุมชนที่ต้องการมีส่วนร่วมต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม เป็นขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนโดยให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล เรียนรู้แนวทางและวิธีการจัดการการท่องเที่ยว ตลอดจนช่วยกันวิเคราะห์ จุดแข็ง จุดอ่อน ศักยภาพและคาดคะเนปัญหาหรือประเด็นที่เป็นข้อจำกัดของชุมชน ผลลัพธ์ที่ได้คือข้อมูลที่สำคัญต่อการกำหนดแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนในด้านทรัพยากรท่องเที่ยว สิ่งแวดล้อม การบริการ การพัฒนา กฎระเบียบข้อปฏิบัติต่างๆของนักท่องเที่ยว

ขั้นตอนที่ 4 วางแผนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม เป็นขั้นตอนที่นำข้อมูลที่รวบรวมและวิเคราะห์ได้มาประกอบเป็นแผนงานและโครงการที่ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมถึงแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคต ตลอดจนกำหนดแผนงานส่งเสริมหรือเพิ่มพูนศักยภาพของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ขั้นตอนที่ 5 การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม เป็นขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างทักษะและองค์ความรู้ต่างๆที่จำเป็น

สำหรับชุมชนในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อย่างถูกต้องตามหลักการ โดยจัดประชุม แนะนำการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้แก่สมาชิกชุมชน การจัดตั้งองค์กร การกำหนดกิจกรรมและ โปรแกรมการท่องเที่ยว การจัด Home Stay เป็นการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างง่าย สัดส่วนการจัดสรรรายได้โปร่งใส เพื่อประโยชน์ของสมาชิกในชุมชน

ขั้นตอนที่ 6 การดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม เป็นขั้นตอนที่สมาชิกภายในชุมชนได้มีโอกาสต้อนรับนักท่องเที่ยว และมีการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 7 การประเมินผลการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม เป็นขั้นตอนที่ดำเนินการจัดสร้างเครื่องมือหรือกำหนดแนวทางในการประเมินผลเชิงคุณภาพจากการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ทราบถึงจุดด้อยและพิจารณาปรับปรุง และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น (พจนานุกรม, 2546)

ขั้นตอนการวางแผนจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การวางแผนจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นกิจกรรมที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ตั้งแต่กำหนดประเด็นปัญหา รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล ประเมินศักยภาพและข้อจำกัดของชุมชน ตลาดและทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน ทุกองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยว ได้แก่ แนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว การจัดการด้านตลาด นักท่องเที่ยวและการบริการต่างๆ การจัดการสิ่งแวดล้อม ความสะอาด และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความยั่งยืน บรรลุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนร่วมกันกำหนดขึ้น

ในภาวะปัจจุบันพบว่าโอกาสที่ชุมชนท้องถิ่นจะริเริ่มและดำเนินการจัดการทำแผนการท่องเที่ยวเองมีค่อนข้างน้อย ส่วนใหญ่การวางแผนการท่องเที่ยวของชุมชนจะเป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างนักวางแผนภายนอกที่มีหน้าที่หรือบทบาทในการสนับสนุนส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนสามารถดูแลจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน และเพื่อพัฒนาชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นจากการท่องเที่ยว ดังนั้น กระบวนการวางแผนการท่องเที่ยวของชุมชนที่มีผู้อำนวยการความสะอาดหรือพี่เลี้ยงจากหน่วยงานภายนอกนั้น มักเน้นให้ชุมชนเป็นผู้ร่วมคิดและให้ข้อเสนอแนะในการจัดการทำแผนการท่องเที่ยวเพื่อให้แผนนั้นนำไปสู่การยอมรับของชุมชนและการนำไปปฏิบัติได้นั้น โดยการเริ่มต้นกระบวนการวางแผนจากการสอบถามความต้องการของชุมชนในการร่วมวางแผนและจัดการการท่องเที่ยว จากนั้นจึงเป็นการเริ่มต้นกระบวนการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการวางแผนไปจนกระทั่งการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ

1) การกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ในขั้นต้นนี้เป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการหรือพัฒนาการท่องเที่ยว โดยทั่วไปวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นควรสะท้อนถึงความสมดุลของปัจจัยทั้ง 3 ด้านที่เกี่ยวข้องกับ

กระบวนการของการพัฒนา การจัดการ ซึ่งได้แก่ ปัจจัยสิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านสังคม และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ยังควรสะท้อนถึงเป้าหมายของการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เมื่อการวางแผนดำเนินการไประยะหนึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดการการท่องเที่ยวนี้จะมีความชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อได้รับข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องทั้งในชุมชนและนอกชุมชนเพิ่มเติม

2) การสำรวจรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

เป็นการสำรวจรวบรวมและประเมินสถานภาพด้านต่างๆของการจัดการการท่องเที่ยว โดยเน้นการศึกษาถึงศักยภาพ โอกาส และปัญหาหรืออุปสรรค ข้อจำกัดต่างๆของการพัฒนาและการจัดการระบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้ง 4 องค์ประกอบ ไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรท่องเที่ยว

นักท่องเที่ยว/ตลาดการท่องเที่ยว การบริการ และองค์การบริหารจัดการ โดยใช้ SWOT Analysis

3) การกำหนดนโยบายและร่างแผนทางเลือก

เป็นขั้นตอนของการกำหนดนโยบายการพัฒนาส่งเสริมและจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมสอดคล้องกับชุมชน และตอบสนองต่อศักยภาพ โอกาส และปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัดต่างๆของการจัดการการท่องเที่ยว ในระหว่างขั้นตอนนี้มักมีการให้ความรู้และหลักการของการจัดการการท่องเที่ยวที่ถูกต้องกับชุมชนและกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในทิศทางเดียวกัน โดยนักวางแผนภายนอกชุมชนซึ่งอาจเป็นพัฒนากรอำเภอ ครูอาจารย์ หน่วยงานส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน มักทำหน้าที่ในการเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ หรือจัดให้มีการศึกษาดูงานเพื่อขยายวิสัยทัศน์ในการจัดการการท่องเที่ยวให้แก่สมาชิกภายในชุมชน

4) การนำแผนไปปฏิบัติ

รายละเอียดของแผนท่องเที่ยวระดับชุมชนต้องมีมากเพียงพอในการนำไปสู่การปฏิบัติอย่างสะดวก แผนงานและโครงการที่ได้รับความเห็นชอบแล้วต้องนำมาจัดทำเป็นรายละเอียดโครงการลำดับความสำคัญก่อน-หลัง จัดตั้งองค์กรจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน กำหนดบทบาทและแนวทางของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของพื้นที่ รวมทั้งงบประมาณและแหล่งที่มาของงบประมาณที่มีความเป็นไปได้ และวิธีการประเมินผลความสำเร็จของโครงการ แผนงานที่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้ถือว่าเป็นแผนงานที่ไม่เกิดประโยชน์ ดังนั้น นักวางแผนจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อกลยุทธ์ในการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการประสานความร่วมมือ การกำหนดเงื่อนไขการใช้ประโยชน์และมาตรการต่างๆที่สามารถปฏิบัติได้ แผนงานด้านการเงินเพื่อการสนับสนุนการลงทุนต่างๆต้องมีความเป็นไปได้ การกระตุ้นให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการจัดทำแผนจะนำไปสู่ความร่วมมือในการนำไปปฏิบัติได้เป็นอย่างดี

5) การประเมินผลและติดตามผลการดำเนินงาน

โครงการต่างๆเมื่อนำไปปฏิบัติแล้ว จำเป็นต้องมีการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อพิจารณาอุปสรรคและผลสำเร็จของการดำเนินงานตามแผน และที่สำคัญเป็นการติดตามผลกระทบ

จากการการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจของท้องถิ่นนั้นๆ เพื่อจะได้นำข้อมูลไปใช้ในการดำเนินการจัดทำแผนในระยะต่อไป (ดร.รชนี เอมพันธุ์, 2550)

2.3.5 การจัดการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะยั่งยืนและประสบความสำเร็จทางเศรษฐกิจได้นั้นต้องอาศัยการตลาดเป็นเครื่องมือในการติดต่อประชาสัมพันธ์และเป็นสื่อกลางระหว่างชุมชน นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการท่องเที่ยว การตลาดยังเป็นเครื่องมือในการเลือกสรรกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิตท้องถิ่นอย่างแท้จริง ผ่านการให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยวถึงรูปแบบการประกอบกิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวที่มีภายในชุมชน เป็นการสร้างความคาดหวังที่ถูกต้องเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจมากที่สุด

ส่วนประสมทางการตลาดสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน หลักการสำคัญของการดำเนินการท่องเที่ยวโดยชุมชนคือกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ เป้าหมายทางเศรษฐกิจ เป้าหมายทางสังคม และเป้าหมายด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ดังนั้นการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงไม่ได้มุ่งเน้นเป้าหมายเฉพาะด้านเศรษฐกิจหรือการผลกำไรจากการดำเนินงานเท่านั้น แต่ชุมชนต้องให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้วย ซึ่งถือเป็นจุดขายที่สำคัญของชุมชน อย่างไรก็ตามชุมชนต้องสร้างศักยภาพด้านการแข่งขันทางการตลาดเพื่อชิงส่วนแบ่งทางการตลาดของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย และดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนให้ได้ การดำเนินการด้านการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชนพิจารณาการดำเนินการตามส่วนประสมทางการตลาดของการท่องเที่ยว

ส่วนประสมทางการตลาดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นองค์ประกอบหลายๆส่วนที่ชุมชนสามารถใช้เป็นเครื่องมือหรือกลยุทธ์สำหรับจัดการตลาดการท่องเที่ยว โดยพิจารณาจากส่วนประสมทางการตลาดที่ชุมชนสามารถเข้ามาควบคุมหรือพัฒนาได้ แนวทางการจัดการส่วนประสมทางการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีดังนี้

- 1) ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว (Product) หมายถึง ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนที่เป็นรากฐานในการประกอบกิจกรรมรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น ที่พัก อาหาร ของที่ระลึก การคมนาคมขนส่ง รวมไปถึงระบบสาธารณูปโภคต่างๆที่มีภายในชุมชน ชุมชนแต่ละแห่งมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แตกต่างกันทำให้เกิดความน่าสนใจที่แตกต่างกันในแต่ละชุมชนด้วย สิ่งสำคัญที่ชุมชนต้องดำเนินการคือการจัดการและการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนให้ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มมูลค่าของทรัพยากรให้สูงขึ้น ตามแนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นั่นคือ การให้ความสำคัญกับการรักษา

สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรมและวิถีชีวิต และเกิดผลกระทบที่น้อยที่สุด ไม่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยน หรือสร้างเพิ่มเติม เพียงแต่พัฒนาตามศักยภาพและมีทางเลือกในการประกอบกิจกรรมที่หลากหลาย การจัดการผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชนต้องจัดการให้สอดคล้องกับรูปแบบการท่องเที่ยวของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย โดยพิจารณาจากข้อมูลการศึกษาวิจัยการตลาดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อระดับความพึงพอใจและความต้องการของนักท่องเที่ยว

2) การกำหนดราคา (Price) ราคาเป็นเครื่องมือเพื่อใช้ในการเปรียบเทียบคุณภาพหรือระดับของการให้บริการการท่องเที่ยว การกำหนดราคาของการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้นอยู่กับคุณค่าของทรัพยากรหรือกิจกรรมการท่องเที่ยวและคุณภาพของการให้บริการที่สามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายได้ การกำหนดราคาการท่องเที่ยวนิยมกำหนดราคาจากต้นทุนบวกกำไรที่ต้องการ การกำหนดราคามีความยืดหยุ่นตามความต้องการของตลาดหรือแนวโน้มนักท่องเที่ยวที่อาจเพิ่มขึ้นในฤดูกาลท่องเที่ยวหรือลดลงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว นอกจากนั้นการกำหนดราคาอาจพิจารณาจากระยะเวลาการพำนักหรือตามประเภทกลุ่มนักท่องเที่ยว

3) ช่องทางการจำหน่าย (Place) หมายถึงกระบวนการหรือช่องทางหรือวิธีการที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงและตัดสินใจซื้อโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชนได้ง่ายที่สุด วิธีการกระจายและจำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชนไปยังนักท่องเที่ยวมี 2 วิธีหลักๆ ได้แก่ (1) การจัดจำหน่ายโดยชุมชน หมายถึง วิธีการที่ชุมชนมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายขายทำหน้าที่นำเสนอข้อมูลการท่องเที่ยวของชุมชนให้แก่กลุ่มนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายทราบและตัดสินใจซื้อโปรแกรมการท่องเที่ยวของชุมชนเอง หรือการดำเนินการขายตรงผ่านระบบอินเทอร์เน็ต หรือการขายผ่านทางโทรศัพท์ วิธีการนี้เจ้าหน้าที่ฝ่ายขายจะต้องทราบถึงข้อมูลทุกด้านของชุมชน และสามารถกำหนดกลุ่มเป้าหมายนักท่องเที่ยวชุมชนได้ มีช่องทางในการติดต่อประสานงานส่วนอื่นๆ เพื่อให้ข้อมูลถึงกลุ่มเป้าหมายได้รวดเร็วที่สุด (2) การขายผ่านคนกลางหรือตัวแทน คนกลางหรือตัวแทนจำหน่ายในความหมายนี้คือผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวนั้นเอง ซึ่งชุมชนควรพิจารณาเลือกสรรตัวแทนจำหน่ายที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนสำคัญในการช่วยคัดสรรนักท่องเที่ยวให้ตรงกับความต้องการของชุมชน ตัวแทนจำหน่ายจะมีฐานข้อมูลของลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวให้แก่ตัวแทนจำหน่ายในราคาสำหรับผู้ประกอบการนำเที่ยว

4) การส่งเสริมการตลาด (Promotion) การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ไม่ได้หวังผลกำไรทางธุรกิจเป็นเป้าหมายหลัก แต่เพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายของการดำเนินการทุกด้านได้อย่างแท้จริง การส่งเสริมการขายถือเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อให้มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเยือนชุมชนอย่างต่อเนื่องเป็นการกระตุ้นให้ชุมชนมีการตื่นตัวทางการท่องเที่ยวอยู่เสมอ การส่งเสริมการตลาดจึงเน้นการนำเสนอข้อมูลและประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อและตัวกลางต่างๆอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว

กลุ่มเป้าหมาย เพื่อแจ้งข่าวสารหรือจูงใจนักท่องเที่ยวให้ตัดสินใจเลือกมาท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน การดำเนินการเพื่อส่งเสริมการตลาดของการท่องเที่ยวโดยชุมชนสามารถดำเนินการได้หลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับความถนัดของแต่ละชุมชนนั้นๆ (พจนานุกรม, 2546)

2.4 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน

การท่องเที่ยวภายในประเทศที่เกิดขึ้นในอนาคตก่อให้เกิดปัญหาการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดและเติบโตเร็วที่สุด การท่องเที่ยวจะใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ สังคมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน นักท่องเที่ยวและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการท่องเที่ยวทุกภาคส่วนมีความเข้าใจต่ออันตรายที่จะเกิดขึ้นจากผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งหมดได้ จึงพยายามที่จะปกป้องสถานที่ท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวก็พยายามที่จะทำให้เกิดผลกระทบเชิงบวกที่มีต่อสิ่งแวดล้อม สังคมและเศรษฐกิจการท่องเที่ยวจะเกี่ยวข้องกับการขนส่งไปยังสถานที่ท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจึงเป็นวิธีการที่จะลดผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยวให้บรรลุเป้าหมายได้ การท่องเที่ยวจะไม่ยั่งยืนอย่างสมบูรณ์เพราะการท่องเที่ยวถือว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีผลกระทบ แต่ก็สามารถทำให้มีความยั่งยืนมากขึ้นได้

2.4.1 ความหมายของการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน

การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน หมายถึง การท่องเที่ยวที่ตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยวในปัจจุบันได้มีการเสริมสร้างโอกาสทางธุรกิจท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวทั้งหมด เพื่อที่จะสามารถรักษาสถานที่ท่องเที่ยวนั้นๆ ไว้ได้ระยะยาว การท่องเที่ยวควรคำนึงถึงผลกระทบทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ในปัจจุบันและอนาคตที่จะเกิดขึ้นจากความต้องการของนักท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆ มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว โดยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและวัฒนธรรม ให้ผลตอบแทนแก่ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน รวมทั้งการคืนประโยชน์กลับสู่ทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนเป็นการท่องเที่ยวที่เคารพทั้งผู้คนในท้องถิ่น นอกจากนั้นก็คือ มรดกทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยพยายามที่จะให้นักท่องเที่ยวได้สนุกกับกิจกรรมต่างๆ และได้รับการศึกษาที่จะเป็นผลประโยชน์ต่อประชาชนของประเทศนั้นๆ นอกจากนี้การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนมีอย่างน้อย 4 มิติคือ

- 1) มิติความยั่งยืนทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยว
- 2) มิติทางนิเวศวิทยาที่เน้นความสำคัญของระบบนิเวศวิทยา
- 3) มิติของการแข่งขันแต่ละสถานที่ท่องเที่ยวในระยะยาว

4) มิติที่ยอมรับการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์ของการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนควรรักษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและสร้างความมั่นใจว่า ประสบการณ์ที่ให้กับนักท่องเที่ยว นั้น มีความหมาย มีประโยชน์ การสร้างความตระหนักของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนและการส่งเสริมการปฏิบัติด้านการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนในกลุ่มนักท่องเที่ยว (ดร.รชนี เอมพันธุ์, 2542)

2.4.2 การพัฒนาเพื่อความยั่งยืน

การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนเป็นการพัฒนาให้มีทรัพยากรที่เพียงพอเพื่อคุณภาพคุณภาพชีวิต มีการวางแผนในช่วงเวลายาวนานและทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนา การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนประกอบด้วย 3 มิติ คือ

1) มิติทางด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การสร้างความเจริญรุ่งเรืองในระดับที่แตกต่างกันของสังคมและลดค่าใช้จ่ายของกิจกรรมทางเศรษฐกิจทั้งหมด กิจกรรมและความสามารถของพวกเขาที่จะได้รับรักษาไว้ในระยะยาว ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างเพียงพอที่จะตอบสนองความต้องการพื้นฐานของประชากรได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องสามารถจัดความยากจนและเน้นการกระจายโอกาสในการใช้ทรัพยากร เพื่อลดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ผู้ร่ำรวยจะต้องมีส่วนช่วยเหลือผู้ยากจน ประเทศอุตสาหกรรมที่มีฐานะมั่งคั่งผู้ร่ำรวยควรมีส่วนช่วยในการปรับปรุงสภาพแวดล้อมให้กับประเทศที่ยากจน

ผลทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.1) จัดปัญหาความยากจน ชุมชนมีรายได้เพิ่ม เนื่องจากชุมชนมีส่วนได้ประโยชน์จากการท่องเที่ยวในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้มีการกระจายรายได้สู่ชุมชน มีรายได้เพิ่มขึ้น ฐานะทางเศรษฐกิจก็จะดีขึ้น

1.2) เกิดกองทุนในการพัฒนาหมู่บ้านหรือชุมชน เพราะเมื่อมีการท่องเที่ยวโดยชุมชน มีการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ ทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจ ย่อมทำให้ชุมชนสามารถมีรายได้จากการเก็บภาษีท้องถิ่น หรือจัดทำแผนงบประมาณจากรัฐบาล เพื่อนำมาเป็นกองทุนเพื่อพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อไป

1.3) รัฐบาลมีรายได้จากนักท่องเที่ยว ทำให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโต สามารถนำรายได้ไปพัฒนาประเทศต่อไป

2) มิติทางด้านสังคม หมายถึง การเคารพสิทธิมนุษยชนและความเท่าเทียมกันของคนในสังคม ต้องมีการกระจายความเท่าเทียมกันของผลประโยชน์ โดยมุ่งเน้นการบรรเทาความยากจน และให้ความสำคัญกับชุมชนท้องถิ่นคือ การรักษาและการเสริมสร้างระบบสนับสนุนชีวิตของชาวบ้าน รับรู้และเคารพในวัฒนธรรมที่แตกต่าง หลีกเลียงรูปแบบของการแสวงหาผลประโยชน์ใดๆ (บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา, 2542)

ผลทางสังคมที่เกิดจากการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

- 1.1) ได้ร่วมคิด ร่วมแลกเปลี่ยน เกิดการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ
- 1.2) ไม่นัดเดี๋ยว เพราะภาครัฐหรือเอกชน เมื่อไปทำงานร่วมกับชุมชนยอมทำให้ชุมชนเกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่างๆ รวมทั้งลดช่องว่างระหว่างรัฐกับชุมชน
- 1.3) มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นให้กับชุมชน
- 1.4) มีคุณค่าชีวิตที่ดีขึ้น เพราะสามารถเข้าถึงการศึกษา การสาธารณสุข
- 1.5) การท่องเที่ยวชุมชนได้เพื่อ ได้พันธมิตรเพิ่มขึ้น
- 1.6) เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีความเคารพซึ่งกันและกัน และยอมรับกัน
- 1.7) เกิดความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมประเพณี รู้จักการอยู่ร่วมกันในสังคม
- 1.8) เกิดการฟื้นฟูและสืบทอดทางวัฒนธรรม จากรุ่นอาวุโสสู่คนรุ่นใหม่

3) มิติทางด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การอนุรักษ์และการจัดการทรัพยากรที่มี จึงทำให้เกิดการดำเนินการเพื่อลดมลพิษทางอากาศ ทางบกและทางน้ำ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและมรดกทางวัฒนธรรม การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องมีการพิทักษ์และสงวนรักษาความหลากหลายของพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ในสภาพธรรมชาติไว้ให้ได้ เพราะสิ่งมีชีวิตในระบบนิเวศรวมทั้งมนุษย์ ต่างก็มีวิวัฒนาการร่วมกัน

ผลทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

- 1.1) มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และมีการจัดการการใช้ประโยชน์โดยคำนึงถึงความยั่งยืน
- 1.2) มีการวางแผนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดการเส้นทาง การหยุดการพังทลายของดิน การไม่รบกวนสัตว์ป่า การจำกัดให้มีนักท่องเที่ยวที่เหมาะสม การกำจัดขยะมูลฝอย
- 1.3) เกิดแนวร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และป้องกันไม่ให้เกิดการลักลอบทำลายสิ่งแวดล้อมของนายทุนซึ่งเจ้าหน้าที่รัฐไม่สามารถสอดส่องดูแลได้ทั่วถึง ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวสำหรับผู้มาเยือน ควรสอดแทรกการปลูกจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการสอดส่องดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วย

ทั้ง 3 หลักนี้เป็นวิธีการของการพึ่งพาซึ่งกันและกันที่สามารถเป็นไปได้ทั้งการร่วมมือกันหรือการแข่งขันของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง รวมทั้งการบริหารจัดการของภาครัฐและเอกชนที่มุ่งเน้นให้มีความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาจะต้องมีความสมดุลที่เหมาะสมกันทั้ง 3 หลัก ที่จะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในระยะยาว ดังนั้นจึงต้องมี 3 แนวทางที่จะช่วยทำให้การพัฒนาที่มีความสมดุลเพิ่มขึ้น เปรียบเหมือนกับการเพิ่มประสิทธิภาพ

1) การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว การรักษาระบบนิเวศวิทยาที่สำคัญและให้ความช่วยเหลือ เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพให้ดีที่สุด

2) เคารพความถูกต้องทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่อนุรักษ์และการใช้ชีวิต ร่วมกับมรดกทางวัฒนธรรมและค่านิยมดั้งเดิม ที่จะนำไปสู่ความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรม

3) ตรวจสอบให้แน่ใจถึงศักยภาพของการดำเนินงานทางเศรษฐกิจในระยะยาวที่ให้สิทธิประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีการกระจายอย่างเป็นธรรมแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด รวมทั้ง การจ้างงานที่มั่นคงและโอกาสสร้างรายได้และบริการสังคมของชุมชนท้องถิ่น และมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาความยากจน (นิศา ชัชกุล, 2550)

2.4.3 หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืน

อีเบอร์ (Eber, 1993 อ้างใน รุ่งไพพรรณ แก้วสุริยะ, 2547) กล่าวว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนมีหลักการที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดที่มาทำความเข้าใจและวิเคราะห์ปัญหาทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่นที่มีอยู่มาใช้ในการแก้ไขปัญหาของท้องถิ่น โดยอาศัยการเจรจาต่อรองและการสร้างมติจากภายในชุมชน ด้วยการอาศัยประเด็นทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับภายในชุมชน การพัฒนามีหลักการที่สำคัญ 7 ประการ มีดังนี้

1) การมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นต่างๆ ให้ความร่วมมือและการสื่อสารที่ชัดเจน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ชุมชนได้จัดขึ้นเพื่อการอนุรักษ์ความเป็นอยู่ของวัฒนธรรม ช่วยให้มีการแลกเปลี่ยนที่ครอบคลุมความคิดเห็นของทุกกลุ่ม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด จึงต้องมีการรวบรวมความคิดเห็นของคนภายในชุมชน เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์ระหว่างบุคคล มีการแบ่งปันข้อมูลการสื่อสารเพื่อเป็นทำให้ออกนอกชุมชนได้รู้จักชุมชนของตนเอง อีกทั้งยังถือได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ชุมชน ดังนั้นจึงทำให้เกิดการเคารพซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างคนในชุมชนเดียวกันด้วยความมุ่งมั่น มีการทำงานร่วมกันและได้ผลประโยชน์ร่วมกัน ผลลัพธ์คือทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น ทำให้คนภายในชุมชนมีน้ำหนึ่งใจเดียวกันและมีการแบ่งปันความรู้ทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนอีกด้วย

2) การตัดสินใจ ถือได้ว่าเป็นมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากก่อนที่จะเกิดการตัดสินใจของชุมชน ก็ล้วนแต่ต้องผ่านการลงประชามติที่เห็นชอบไปในทิศทางเดียวกัน การพิจารณาและการทบทวนด้วยการสร้างความตระหนักรู้ที่ตรงต่อแล้ว ย่อมส่งผลดีต่อชุมชน การตัดสินใจเกิดจากการรับฟังความคิดเห็นของคนภายในชุมชน ซึ่งจะมีทั้งข้อสนับสนุนและข้อขัดแย้ง เพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่ตรงกันมากที่สุด การมีส่วนร่วมจากคนภายในชุมชนก็เพื่อพูดคุยและอภิปรายด้วยการทบทวนและพิจารณา จึงทำให้เกิดการตัดสินใจที่มีผลต่อชุมชนของพวกเขา

3) การเป็นหุ้นส่วน การเป็นพันธมิตรที่แข็งแกร่งจะต้องมีการพึ่งพาซึ่งกันและกัน จึงทำให้เกิดการจัดกลุ่มและเครือข่ายสังคมภายในชุมชน เพื่อเอาไว้อุปโภคบริโภคหรือปัญหาต่างๆ ก่อนที่จะถูกแพร่กระจายสู่คนภายในชุมชน กฎเกณฑ์สำคัญของการจัดตั้งหุ้นส่วนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากที่สุด คือสมาชิกของคนภายในชุมชนมีความสามารถที่แตกต่างกัน ทักษะความรู้ที่จำเป็นในการดำเนินงานออกมาให้ดีที่สุด จะต้องพึ่งความสามารถจากคนภายในชุมชน สมาชิกภายในชุมชนจะต้องมีการรับมือกับจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ที่มีผลกระทบการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนในชุมชนของตนเอง การจัดตั้งเครือข่ายก็เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือไว้วางใจให้กับคนภายในชุมชน

4) การกำกับดูแล การปกครองท้องถิ่นที่ดีจะต้องมีความโปร่งใส มีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบ การกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นบรรทัดฐานทางสังคมที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีการควบคุมมากขึ้น โดยการควบคุมนี้จะไม่กระทบต่อสิทธิของคนภายในชุมชน และเป็นที่ยอมรับแก่คนภายในชุมชน การกำกับดูแลกิจการที่ดีไม่ควรเกิดความคลาดเคลื่อน หรือเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับคนภายในชุมชน โดยกระบวนการดังกล่าวสามารถตรวจสอบได้ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถของผู้กำกับดูแลในการตัดสินใจเพื่อที่จะปรับปรุงการบริหารชุมชน อีกทั้งยังเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีต่อชุมชนมากที่สุด และยังนำพามาซึ่งการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของชุมชน การเสริมสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวล้วนแต่มีความเชื่อมโยงกับองค์ประกอบต่างๆภายในชุมชน โดยเฉพาะคนภายในชุมชน เพราะการตอบสนองของคนในภายในชุมชนจะต้องผ่านการลงประชามติ จึงจะทำให้ผู้ที่กำกับดูแลดำเนินการต่อไปได้

5) ความรู้และข้อมูล การจัดการกับข้อมูลภายในชุมชนจะต้องมีความเหมาะสม ตรงเวลา และสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ทันตามเวลาที่กำหนด หรือสามารถเข้าถึงข้อมูลโดยสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งผู้ที่สนใจในชุมชนนั้นๆ เพื่อทำการศึกษา เพื่อการท่องเที่ยว หรือแม้กระทั่งการนำมาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน ข้อมูลที่มีความสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ สภาพแวดล้อมของชุมชน วัฒนธรรม ประเพณี การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ การเกษตร เพราะข้อมูลเหล่านี้มีผลที่จะทำให้ดึงดูดนักท่องเที่ยวไม่มากนักน้อย ที่มีความสนใจที่จะศึกษาเรียนรู้ สิ่งต่างๆที่อยู่ภายในชุมชน

6) การปรับปรุง การปรับปรุงของชุมชนในที่นี้หมายถึงการตรวจสอบ ประเมินความต้องการของนักท่องเที่ยว และนำผลของการตรวจสอบมาพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น ส่วนประกอบที่สำคัญของการดำเนินงานเพื่อการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องคือ การตรวจสอบและประเมินผลความคืบหน้าหรือประสิทธิภาพของการปรับปรุง ว่าเป็นไปตามเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ อีกทั้งยังเปิดรับความคิดเห็นของคนภายในชุมชน เพื่อที่จะนำมาเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากคนภายในชุมชนจะได้พบปะกับนักท่องเที่ยว จึงทำให้คนภายในชุมชนทราบถึงความต้องการของนักท่องเที่ยวมากที่สุด

7) วิถีชีวิตที่ดี การพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยว แหล่งชุมชน ให้มีความยั่งยืนโดยการสร้างพฤติกรรมจากคนภายในชุมชน ค่านิยมและจริยธรรมที่ดีในการดำเนินชีวิต การสร้างวิถีชีวิตที่ยั่งยืนก็ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว จริยธรรมและระบบค่านิยมที่นำไปใช้โดยคนภายในชุมชนในแต่ละชุมชน ท้ายที่สุดแล้วความสำเร็จในการสร้างวิถีชีวิตที่ดี นั่นก็คือการสร้างคุณค่าให้กับทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่มีความสัมพันธ์กับชีวิตของคนภายในชุมชนของพวกเขาตั้งแต่เกิด

การพัฒนาการท่องเที่ยวอาจจะเกิดผลกระทบต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวมากขึ้นได้ก็ต่อเมื่อนักท่องเที่ยวจำนวนมากมาเที่ยวก็จะทำให้ระบบนิเวศเสื่อมโทรม มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมซึ่งจะทำให้เกิดการสูญเสียทางมรดกทางวัฒนธรรม และมีการพึ่งพาเศรษฐกิจมากขึ้น ในทุกกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องมีการพัฒนาและการจัดการที่ยั่งยืนให้นักท่องเที่ยวที่มาเพื่อพักผ่อน เพื่อผจญภัย หรือเพื่อประชุม ได้สัมผัสกับการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการที่ท่องเที่ยวที่ต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ที่มุ่งมั่นที่จะรักษาธรรมชาติและสามารถบูรณาการกับการใช้ชีวิตของคนภายในชุมชน ซึ่งสถานที่ท่องเที่ยวในหลายๆที่สามารถรักษาศักยภาพ ความน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยวได้อย่างไม่จำกัดเวลา

การพัฒนาทุกรูปแบบ รวมทั้งการพัฒนาการท่องเที่ยวจะก่อให้เกิดผลกระทบกับสิ่งต่างๆ แต่การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวขนาดเล็กทั้งหมด ก็จะมีผลกระทบที่น้อยลงและมีความรุนแรงน้อยกว่าการพัฒนาขนาดใหญ่ รวมทั้งรูปแบบของการท่องเที่ยวทางเลือก เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ตั้งอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีความเปราะบางและความเสี่ยง ก็สามารถก่อให้เกิดผลกระทบมากเช่นกัน นอกจากนี้ จำนวนนักท่องเที่ยวก็จะมีผลต่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวแบบมวลชน ก่อให้เกิดผลกระทบสูงกว่าการท่องเที่ยวทางเลือกที่มีนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มขนาดเล็ก อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวขนาดใหญ่หรือการท่องเที่ยวแบบมวลชน (Mass Tourism) ก็มีจุดแข็งที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์เพราะผู้ประกอบการท่องเที่ยวแบบมวลชนมีการตลาดและทักษะการสื่อสาร อีกทั้งยังมีโอกาสในการติดต่อกับกลุ่มคนต่างๆ ที่มีความสนใจในการพัฒนาที่ยั่งยืน มีผู้บริโภคจำนวนมากที่ซื้อผลิตภัณฑ์ขนาดใหญ่ ผู้ประกอบการกิจการการท่องเที่ยวแบบมวลชนจะมีอิทธิพลเหนือกว่าผู้ผลิตและผู้จัดจำหน่าย ดังนั้น ผู้ประกอบการกิจการการท่องเที่ยวแบบมวลชนสามารถใช้ศักยภาพของตนในการจูงใจ โน้มน้าวและนำนโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับนักท่องเที่ยวได้ง่าย รวมทั้งสามารถควบคุมกำกับให้นักท่องเที่ยวช่วยกันพัฒนาชุมชนที่เข้าไปท่องเที่ยว ให้เกิดความยั่งยืนจากผู้เข้าไปท่องเที่ยวได้อีกด้วย การท่องเที่ยวที่มีเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน จึงต้องมีความมุ่งมั่น การปรับตัวเพื่อการสร้างสมดุลให้กับสถานที่ท่องเที่ยว สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม เพราะการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องของโลก จึงทำให้ต้องมีการวางแผนในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การวางแผนด้านการท่องเที่ยวในระยะยาว 10-20 ปี ได้ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นไปแบบ

ค่อยๆ การพัฒนาที่ยั่งยืนจะต้องให้ผลประโยชน์กับผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมด รวมทั้งคนภายในชุมชน ชุมชนท้องถิ่น นักท่องเที่ยว และรัฐบาล (บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา, 2542)

นอกจากนี้ การท่องเที่ยวยังเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนักท่องเที่ยวที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและชุมชนท้องถิ่น ความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกันนี้จะไม่เกิดเหนือภาคธุรกิจอื่นๆ ส่วนใหญ่ผู้ประกอบการท่องเที่ยวหรือที่เรียกว่านักท่องเที่ยว จะเดินทางไปยังผู้ผลิตและผลิตภัณฑ์ซึ่งจะมีลักษณะพิเศษ 3 ด้านที่เป็นเอกลักษณ์ของความสัมพันธ์ของความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

1) ปฏิสัมพันธ์ คือธรรมชาติของการท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมบริการที่อยู่บนพื้นฐานของการส่งมอบประสบการณ์ในสถานที่ใหม่ๆ การท่องเที่ยวจะเกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกันขององค์กรต่างๆภายในชุมชน องค์กรประกอบต่างๆจำนวนมาก ทั้งทางตรงและทางอ้อมระหว่างนักท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นและสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นล้วนแต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

2) ให้ความรู้ ในที่นี้หมายถึงการท่องเที่ยวจะทำให้ให้นักท่องเที่ยวและชุมชนท้องถิ่นเกิดจิตใต้สำนึกต่อปัญหาของสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนนั้นๆ รวมทั้งความแตกต่างของวัฒนธรรมภายในชุมชนที่นักท่องเที่ยวแสวงหาที่จะเรียนรู้ เพราะฉะนั้นการเข้าถึงข้อมูลก็มีผลต่อการตัดสินใจในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว

3) พึ่งพา การตัดสินใจท่องเที่ยวขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการจะได้สัมผัสกับสภาพแวดล้อมที่สมบูรณ์ของชุมชน ความสะอาด พื้นที่ธรรมชาติมีความดึงดูดน่าสนใจ ประเพณีทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมที่มีแต่เดิมของชุมชน การต้อนรับจากคนภายในท้องถิ่น ล้วนแต่จะทำให้ให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจมากยิ่งขึ้น

การท่องเที่ยวจะเกิดขึ้นได้ล้วนแต่เกิดจากคุณลักษณะเหล่านี้ ความสัมพันธ์ใกล้ชิดของคนภายในชุมชนกับนักท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวมีความดึงดูดน่าสนใจ โดยการท่องเที่ยวสร้างความเสียหายจำนวนมากต่อทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน เพราะฉะนั้นคนภายในชุมชนต้องมีการวางแผนเพื่อรับมือกับปัญหาที่จะเกิดตามมา

แนวความคิดพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ในปัจจุบันอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ซึ่งการตลาดก็มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยว สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันออกไปตามสภาพภูมิศาสตร์ที่ทำให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อม ทั้งทางด้านกายภาพ ด้านสังคมและวัฒนธรรมจะได้รับความสนใจโดยเฉพาะอย่างยิ่งในทุกรายละเอียด โดยใช้หลักการของการพัฒนาที่ยั่งยืนที่อยู่ในแนวทางเดียวกันกับหลักพื้นฐานของการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาเพื่อความยั่งยืนเป็นสิ่งที่ดีและเหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวในยุคสมัยนี้ ซึ่งจะช่วยลดปัญหาเชิงลบที่เกิดขึ้นกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยว

การพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวจะมีผลกระทบต่อทั้งในเชิงบวกและเชิงลบต่อสถานที่ท่องเที่ยว การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจึงเป็นความพยายามที่จะหาความสมดุลระหว่างผลกระทบที่มีเพื่อการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต้องคำนึงถึง 3 หลักการ

- 1) ความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อให้แน่ใจว่าการพัฒนา คือการบำรุงและรักษากระบวนการทางนิเวศวิทยา ที่สำคัญคือความหลากหลายและทรัพยากรชีวภาพ
- 2) ความยั่งยืนทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้แน่ใจว่าการพัฒนาเข้ากันได้กับวัฒนธรรมและค่านิยมของชาวบ้านท้องถิ่นที่รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว จะมีการรักษาเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างเคร่งครัด
- 3) ความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ เพื่อให้แน่ใจว่า ได้พัฒนาเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ และมีการจัดการทรัพยากรเพื่อให้สามารถสนับสนุนคนรุ่นต่อไป (บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา, 2542)

การท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลกระทบความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม สังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นผู้ประกอบการควรมีการกำหนดการปฏิบัติและกลยุทธ์สำหรับการวางแผนการท่องเที่ยวที่จะสามารถบรรเทาผลกระทบด้านลบและส่งเสริมให้มีผลกระทบด้านบวก การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจำเป็นจะต้องให้ความสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวและการพัฒนาสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป โดยจะมีการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง เหมาะสมและเปิดโอกาสให้คนภายในชุมชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา แต่ยังคงรักษาธรรมเนียมประเพณีไว้ได้ มีการศึกษาและการวางแผนเพื่อส่งเสริมและสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างคุ้มค่าและยาวนานที่สุด ในขณะที่เดียวกันต้องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้คงอยู่หรือเสื่อมสภาพน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดแต่เกิดการนำไปใช้เรื่อยๆ ก็จะทำให้ทรัพยากรไม่สามารถที่จะรองรับนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

การท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมมีความเชื่อมโยงกันอย่างมากและการพึ่งพาซึ่งกันและกัน หากการท่องเที่ยวยังคงเติบโตขึ้นเรื่อยๆ การปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนกับสภาพแวดล้อมของชุมชนก็จะมีส่วนช่วยให้เกิดความยั่งยืนมากขึ้นภายในชุมชน รูปลักษณะที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมของท้องถิ่น มีการออกแบบการใช้พลังงานที่มีประสิทธิภาพ ประหยัดทรัพยากรน้ำ จะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนจะเป็นการท่องเที่ยวที่มีในสถานที่ท่องเที่ยวทุกประเภท ทั้งแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ แหล่งท่องเที่ยวประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณีและกิจกรรม ที่เน้นคุณค่าและความเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว มีความรับผิดชอบต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมในสถานที่ท่องเที่ยว ที่ให้ผลตอบแทน ให้ประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังทำให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เรียนรู้และได้รับประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมท้องถิ่นอีกด้วย (บุญเลิศ ตั้งจิตวัฒนา, 2542)

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ถูกผลกระทบน้อยที่สุด เพราะว่สิ่งแวดลอมเป็นสมบัติที่สำคัญและมีคุณค่าต่อการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก การท่องเที่ยวจึงต้องรักษาสิ่งแวดลอมภายในชุมชนให้อยู่ในสภาพเดิมไว้ การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวควรคำนึงถึงสภาพสิ่งแวดลอมทางธรรมชาติและลักษณะทางภูมิประเทศของสถานที่ท่องเที่ยว โดยการไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ไม่ทำลายสิ่งแวดลอมหรือก่อให้เกิดผลเสียหาย โดยที่จะเป็นไปตามหลักการของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนจะเป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นคุณภาพ โดยไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดลอม คงไว้ซึ่งประเพณีและวัฒนธรรมที่มีมาแต่ก่อนและมุ่งเน้นการกระจายรายได้ให้แก่คนภายในชุมชนอย่างทั่วถึง ซึ่งคนภายในชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและลงมือทำอย่างเท่าเทียมกัน

2.4.4 การวางแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การวางแผนการท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของกลยุทธ์การพัฒนาที่ยั่งยืน การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อหน่วยงานภาครัฐ บริษัท เอกชน กลุ่มประชาชนและบุคคลให้ได้รับผลประโยชน์มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ตามหลักการทางจริยธรรมด้วยความเคารพทางวัฒนธรรมและสภาพแวดลอมของพื้นที่ท้องถิ่น เศรษฐกิจและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชน การท่องเที่ยวควรจะมีการวางแผนและการบริหารจัดการในลักษณะที่ยั่งยืน ข้อมูลจากการศึกษาวิจัยถึงผลกระทบต่อมนุษย์ ต่อสภาพแวดลอมทางวัฒนธรรมสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งก่อนและระหว่างการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับคนในท้องถิ่น ควรจะได้รับการสนับสนุนให้มีบทบาทความเป็นผู้นำในการวางแผนและการพัฒนา ด้วยความช่วยเหลือของผู้ประกอบการที่จะสนับสนุนให้คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและมีอิทธิพลต่อทิศทางของการพัฒนา โดยคำนึงการคุ้มครองและการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับสภาพแวดลอมทางธรรมชาติและสังคมท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการวางแผนด้านสิ่งแวดลอม เศรษฐกิจและสังคม การวิเคราะห์ก่อนที่จะเริ่มโครงการที่สำคัญ มีการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงความแตกต่างของการพัฒนาการท่องเที่ยวและวิธีการที่พวกเขาจะเชื่อมโยงกับการใช้งานที่มีอยู่ในวิถีชีวิตและด้านสิ่งแวดลอม ในทุกขั้นตอนของการพัฒนาการท่องเที่ยว การดำเนินงานประเมินควรมีความระมัดระวังในการตรวจสอบและมีหลักในการใกล้เคียง ควรที่จะดำเนินการเพื่อให้ประชาชนท้องถิ่นได้ใช้ประโยชน์จากโอกาสหรือเพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงที่ควรจะมีการส่งเสริมและการพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับท้องถิ่นและระดับภูมิภาคภายในประเทศอย่างจริงจัง ก่อนสู่การพัฒนาท่องเที่ยวระหว่างประเทศเพื่อเป็นหลักประกันถึงความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างจำนวนนักท่องเที่ยวกับระบบสาธารณสุขปโภคที่มีอยู่ อีกทั้งยังส่งเสริมให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในโครงการต่างๆ ที่จะมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนส่วนใหญ่ในพื้นที่ รวมทั้งการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงขอบเขตที่เหมาะสมของการพัฒนาโดยใช้ความสำคัญกับขีดความสามารถในการรองรับการพัฒนาการท่องเที่ยว ทั้งนี้ควรพยายามผลักดันให้การท่องเที่ยวได้รวมเข้าเป็นส่วน

หนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ตลอดจนการสนับสนุนให้มีการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นเพื่อ การก่อสร้างและการใช้ประโยชน์จากผลผลิตต่างๆของท้องถิ่นเพื่อจะช่วยเหลือลดดุลการค้ากับต่างประเทศ ได้ทางหนึ่งและเป็นการเพิ่มรายได้กับคนในท้องถิ่นด้วยซึ่งจะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวสามารถนำ รายได้เข้าสู่ท้องถิ่นให้มากที่สุดเพื่อประโยชน์ระยะยาวของชุมชนและมุ่งเสริมรูปแบบของงานที่มีความ น่าสนใจและได้รับผลตอบแทนสูงให้กับคนในท้องถิ่น (ศรีพร สมบุญธรรม, 2536)

การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนจะมีประโยชน์อย่างมาก เมื่อเริ่มตั้งแต่ วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานให้มีความสอดคล้องกับแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ ขั้นตอนในการ วางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวที่มีการศึกษาถึงอุปสงค์และอุปทานของนักท่องเที่ยว กำหนด วัตถุประสงค์ของการพัฒนาการท่องเที่ยว วางแผนด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ สสำรวจความพร้อม ของโครงสร้างพื้นฐาน วางแผนในการใช้งบประมาณในการพัฒนา วางแผนการใช้ประโยชน์ทรัพยากร บุคคลที่มีอยู่จัดโครงสร้างการบริหาร การตลาดและโฆษณาประชาสัมพันธ์ ติดตามตรวจสอบ ความก้าวหน้าและกำหนดช่วงเวลาในการพัฒนา (Bhatia, 1983)

2.4.5 การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว

เครือข่ายเป็นเครื่องมือที่สำคัญประการหนึ่งในการทำให้งานหรือโครงการต่างๆสำเร็จลุล่วงไป ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวมีความซับซ้อน หลากหลายมากขึ้น และมีความเกี่ยวข้องกับภาคส่วนต่างๆมากขึ้น ดังนั้นการรวมกลุ่มกันขึ้นเป็นเครือข่ายจะทำให้ สามารถประสานประโยชน์กับผู้ร่วมเครือข่ายได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

เครือข่ายในการจัดการการท่องเที่ยว (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2552) หมายถึง การ ประสานความร่วมมือระหว่างบุคคล กลุ่มและองค์กรที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวและเชื่อมโยงขยายผล การทำงานหรือแนวคิดไปสู่กลุ่มองค์กรอื่นๆ เพื่อส่งเสริมพลังในการแก้ปัญหาและการเปลี่ยนแปลงสิ่ง ต่างๆ โดยผ่านกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน การมีส่วนร่วมและกระบวนการกลุ่มที่จะ นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกันของทุกฝ่าย

การสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นการอาศัยความร่วมมือในการ พัฒนาจากภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน และนักท่องเที่ยว เพื่อให้มีการร่วมมือกัน พัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ เครือข่ายในการพัฒนาทรัพยากรมีหลายรูปแบบ โดยอาจเป็นไปในลักษณะของการสร้างเครือข่ายความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาทรัพยากร เครือข่ายการ กระจายข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เครือข่ายการให้ความร่วมทุนระหว่าง หน่วยงานของภาครัฐและเอกชนเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยว

การสร้างเครือข่ายระหว่างองค์กรในภาคส่วนต่างๆ เพื่อพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวเป็นสิ่ง สำคัญต่อการท่องเที่ยว เนื่องจากทำให้แน่ใจได้ว่าประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะนำไปสู่การพัฒนาทรัพยากร

การท่องเที่ยวอันเป็นประโยชน์ต่อการบริหารงานของรัฐ แหล่งท่องเที่ยว บริษัทนำเที่ยว ตัวแทนการท่องเที่ยว พนักงานในองค์กรการท่องเที่ยว นักพัฒนาการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยวอีกด้วย

การสื่อสารระหว่างเครือข่ายทางการท่องเที่ยวเป็นการทำให้ทุกๆ ภาคส่วน เช่นชุมชนท้องถิ่น บริษัทนำเที่ยว หน่วยงานภาครัฐบาลต่างๆ นอกจากนี้การสร้างเครือข่ายทางการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวยังเป็นส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงและพัฒนาด้านต่างๆของการท่องเที่ยว โดยมีองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1) สังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาคุณภาพของคนในภาคส่วนต่างๆ รวมถึงภาครัฐ ภาคเอกชน ทั้งชุมชนและหน่วยงาน อีกทั้งยังช่วยพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ให้กับคนภายในชุมชน และยังให้ความสำคัญถึงการส่งเสริมพัฒนาชุมชนอย่างมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมถึงนักท่องเที่ยวด้วย การจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นสามารถรักษาคุณค่าทางสังคมในด้าน ประเพณี วัฒนธรรมอันดีงามไว้ต่อไปอย่างระยะยาวและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวจะเป็นอีกปัจจัยที่จะทำให้คนสนใจคุณค่าดังกล่าวมากยิ่งขึ้น

2) ด้านเศรษฐกิจ การเพิ่มรายได้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวจะเพิ่มโอกาสในอาชีพของคนภายในชุมชนสำหรับอาชีพที่สร้างรายได้ใหม่ๆ การนำเอาหลักเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

3) ด้านสิ่งแวดล้อม การจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จะสามารถทำให้ชุมชนและธรรมชาติสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้โดยลดปัญหาเกี่ยวกับการทำลายหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติไปในทางที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติอาจนำไปสู่การออกกฎระเบียบหรือข้อกำหนดที่จำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2549)

2.5 แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

2.5.1 การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วมหรือชุมชนเป็นแกนนำในการจัดการหมายถึง การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ นับตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และการติดตาม ประเมินผล เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รักษาสภาพแวดล้อม ตลอดจนเกิดการกระจายรายได้ อย่างเป็นธรรมในชุมชนนั้นๆ การมีส่วนร่วมของชุมชนจำแนกตามลักษณะของการดำเนินงานที่ ประชาชนท้องถิ่นมีโอกาสมีส่วนร่วมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้ (ดร.ชนิ เอมพันธ์, 2550)

1) การมีส่วนร่วมระดับรายบุคคลรับผลประโยชน์โดยตรง เช่น สมาชิกชุมชนจัดให้บริการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเพื่อก่อให้เกิดรายได้จากการให้บริการดังกล่าว เช่น เรือ บังกะโล ที่พัก อาหาร เป็นต้น หรือเป็นการจำหน่ายสินค้าที่ผลิตจากชุมชน

2) การมีส่วนร่วมระดับชุมชนโดยรวมกลุ่มจัดระบบการบริการนักท่องเที่ยว โดยชุมชนร่วมกันจัดตั้งเป็นองค์กร ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กำหนดมาตรการรองรับการท่องเที่ยว มีการจัดระบบการให้บริการในกิจกรรมต่างๆ ให้เรียบร้อยเพื่อให้เกิดความสะดวกและมีมาตรฐานเดียวกัน มีการจัดสรรรายได้สู่ผู้ให้บริการโดยตรงและกับสมาชิกของชุมชนทั้งหมดในรูปของกองทุนหมู่บ้าน จัดเป็นธุรกิจท่องเที่ยวของชุมชน นอกจากนั้น ชุมชนอาจประสานงานกับบริษัทนำเที่ยว เพื่อให้บริษัทนำเที่ยวนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเยือนในแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน หรือชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมทุนในธุรกิจกิจการท่องเที่ยวร่วมกับผู้ลงทุนอื่นๆ และชุมชนได้รับประโยชน์จากธุรกิจท่องเที่ยว นำมาจัดสรรใช้ประโยชน์ในชุมชนตามที่ชุมชนได้ตั้งกฎกติกาไว้โดยยึดหลักความยั่งยืนของทรัพยากรการท่องเที่ยวให้คงอยู่ตลอดไป

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งโดยทั่วไปแล้วการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีปัจจัยที่เกี่ยวข้อง 2 ประการ ได้แก่

1) ปัจจัยภายในชุมชน ความพร้อมด้านทักษะการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กล่าวคือการบริการสื่อความหมายของธรรมชาติ การนำเที่ยว การจัดเตรียมที่พักและอาหารสำหรับนักท่องเที่ยว รวมไปถึงความพร้อมของทรัพยากรที่จำเป็นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ความต้องการของชุมชนในการที่จะเข้าร่วมจัดการและให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ความเข้มแข็งของชุมชนและผู้นำชุมชนก็ต้องได้รับการสนับสนุน สามารถให้สมาชิกของชุมชนรวมกลุ่มกันดำเนินการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของชุมชนได้ ชุมชนมีความสามัคคี และยอมเสียสละในการทำงานเพื่อชุมชนในการจัดตั้งองค์กรการท่องเที่ยวและจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้ยั่งยืน ชุมชนเหล่านั้นก็จะสามารถเรียนรู้และจัดการแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวได้

2) ปัจจัยภายนอกชุมชน นโยบายของรัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นเข้าร่วมในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน นโยบายของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยสนับสนุนการเพิ่มพูนความรู้ด้านการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแก่ชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งความร่วมมือจากภาครัฐและองค์กรเอกชนที่ให้การสนับสนุนให้ชุมชนจัดตั้งองค์การท้องถิ่นสำหรับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การสนับสนุนจากผู้ประกอบการในการนำนักท่องเที่ยวมาใช้บริการของท้องถิ่น เช่น มัคคุเทศก์ ที่พักและอาหารจากท้องถิ่น เป็นต้น

ระดับของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน สำหรับ การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในปัจจุบันมี 4 ระดับ คือ

- 1) การให้ข้อมูลเพื่อใช้วางแผนการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการมีส่วนร่วมในระดับต่ำสุด มักเป็นการวางแผนการท่องเที่ยวที่ชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยวโดยตรง หรือเป็นการวางแผนระดับมหภาค แต่ชุมชนมีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากการกำหนดนโยบายหรือแผนการท่องเที่ยว
- 2) การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะในการวางแผนจัดการการท่องเที่ยว เป็นการมีส่วนร่วมที่ตัวแทนของชุมชนอาจเข้าร่วมอยู่ในคณะกรรมการ หรือการประชุมรับฟังความคิดเห็น เพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็น ความต้องการของชุมชนในโครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน
- 3) การดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เป็นการมีส่วนร่วมที่ชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจดำเนินการเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนร่วมกับหน่วยงานของภาครัฐเพื่อประโยชน์ของชุมชนและสังคมโดยรวม
- 4) การท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยชุมชนเอง เป็นการมีส่วนร่วมที่ชุมชนดำเนินการทั้งหมด นับตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รักษาสภาพแวดล้อม และทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลอดจนการเกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในชุมชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555)

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณวิมล ภู่นาค (2558) ได้ศึกษาศึกษาสภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกรณีศึกษา ตลาดน้ำอัมพวา เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และเพื่อเสนอแนวทางในการเสริมศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตลาดน้ำอัมพวาผลการศึกษาพบว่าศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า ชุมชนมีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ในด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ด้านการเมือง พบว่า ไม่สามารถดำเนินการจัดการอย่างเป็นระบบและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจนได้ ด้านเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ระหว่างชุมชนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวเพื่อตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่นการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ พบว่า ชุมชนขาดการมีส่วนร่วมอย่าง

ต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการได้รับประโยชน์ พบว่า ชุมชนไม่มีการรวมตัวกันเพื่อประกอบธุรกิจร่วมกัน และส่วนใหญ่ชุมชนจะมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว

กุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา (2555) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว กรณีศึกษา อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวมีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย เนื่องจาก ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการของการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว แต่ยังขาดความร่วมมือในการดำเนินงาน จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านการเฝ้าระวัง การวางแผน และการตัดสินใจ ด้านการดำเนินการและปฏิบัติการ ด้านการแบ่งปันผลประโยชน์และด้านการติดตามและประเมินผล

รชาดา เครือทิวา (2555) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในจังหวัดอ่างทอง ผลการศึกษาพบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหน่วยงานของภาครัฐเอกชนผู้ประกอบการ และประชาชนเจ้าของพื้นที่ควรร่วมกันกระตุ้น ให้เกิดการทำงานในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนร่วมกันอย่างสม่ำเสมอโดยใช้เทคนิควิธีการที่เหมาะสม มีการกำหนดความต้องการการวางแผนการปฏิบัติตามแผนและการนำ ผลการประเมินมาทบทวนการดำเนินงานเพื่อการประเมิน จะช่วยให้การพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้มีความยั่งยืนมากขึ้นชุมชนควรส่งเสริมและสนับสนุนเด็กและเยาวชนในชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน และเลือกแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนให้เกิดความยั่งยืน จัดหาเจ้าภาพหลักที่มั่นคงและมั่นคงต่อการพัฒนา ไม่แสวงหาผลประโยชน์และเป็นศูนย์กลางการพัฒนาได้ซึ่งอาจเป็นการจัดตั้งองค์กรชมรม/สมาคม โดยภาคเอกชน หรือผู้เกี่ยวข้องและผู้ประกอบการอาจรวมตัวกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน มีแผนการดำเนินงาน และแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนโดยมีภาครัฐเป็นผู้สนับสนุนในการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนไปพร้อมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ดีได้

จิราภรณ์ แก้วมณี (2557) ได้ศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนบ้านหัวเขาจีน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี ผลการศึกษาพบว่า ด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ชุมชนจัดสรรสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติและเพื่อก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์สูงสุดโดยที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่และสามารถทดแทนสิ่งที่หายไปได้อย่างสมบูรณ์ ถือได้ว่าเป็นการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันโดยไม่ทำลายระบบนิเวศของธรรมชาติ และชาวบ้านในชุมชนเห็นคุณค่าในทรัพยากรตระหนักถึงให้มีการอนุรักษ์เพื่อคงอยู่ต่อไปให้นานที่สุด อีกทั้งในเรื่องของวัฒนธรรม ชาวบ้านในชุมชนมีวัฒนธรรมเก่าแก่ มีการดำเนินชีวิตตามแบบวัฒนธรรมของตนโดยคำนึงถึงศีลธรรมอันดีงามเป็นที่ตั้งรวมทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือสนับสนุนในการจัดงานประจำปีของไทยทรงดำและพิธีการเสนเรื่อนของชุมชน ชุมชนมีการ

วางแผนวางอย่างมีหลักการและดำเนินงานไปตามที่วางแผนไว้เพื่อให้ได้ตามเป้าหมายที่ต้องการ การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดีมีการจัดการที่มีความรับผิดชอบต่อความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติให้เกื้อกูลกันโดยไม่ส่งผลเสียแต่อย่างใด ทั้งนี้มุ่งเน้นให้มีการจัดการที่ยั่งยืนลดผลกระทบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติและชุมชน การจัดการให้ประสบผลสำเร็จนั้นต้องดูจากหลักบริหารที่สำคัญคือ 4'M ได้แก่ Man (การบริหารคน) Money (การบริหารเงิน) Materials (การบริหารวัสดุในการดำเนินงาน) และ Manage (การบริหารการจัดการ) ร่วมกับการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วนในการจัดการทั้งปัญหาในเรื่องกลิ่น เรื่องน้ำขังระบายไม่ทัน เรื่องป้ายบอกทางเพื่อประชาสัมพันธ์การสนับสนุนงบประมาณในการสร้างองค์กรชุมชนให้พัฒนาเพิ่มมากขึ้น

รุ่งวิทย์ ตรีกุล, กมล เสวตสมบุรณ์ และธนาชาติ เราประเสริฐ (2556) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนบึงพลานุชัยในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนในชุมชนบึงพลานุชัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมด้านการตัดสินใจ อาทิมีการเสนอความคิดเห็นร่วมกับชุมชนหรือเทศบาล เพื่อหาวิธีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นในการพัฒนาบุคลากรทางการท่องเที่ยวร่วมกับสถาบันการศึกษาในด้านการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และได้ร่วม ลงมติหรือลงความเห็นที่จะช่วยกันจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ด้านการมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติการ อาทิได้มีการเข้าร่วมกิจกรรมรณรงค์รักษาความสะอาดหรือตกแต่งชุมชนให้มีความสวยงาม และมีความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชนอยู่เสมอ มีการรับข้อมูลข่าวสารด้านการท่องเที่ยวจากสื่อต่างๆ เช่น โทรศัพท์วิทยุ นิตยสาร หนังสือพิมพ์จดหมายแผ่นพับ ใบปลิว ป้ายติดประกาศ/ป้ายโฆษณา ด้านการมีส่วนร่วมในการร่วมรับผลประโยชน์โดยชุมชนมีความมั่นใจว่าชุมชนได้รับประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาแหล่งท่องเที่ยวบึงพลานุชัยเพื่อให้เกิดความยั่งยืนในแหล่งท่องเที่ยว และมั่นใจว่ามีการลงทุนประกอบกิจการร้านค้าและบริการต่างๆภายในบริเวณบึงพลานุชัยตามงานเทศกาลประเพณีต่างๆ ประชาชนเห็นด้วยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ด้านการท่องเที่ยวที่มีความต่อเนื่องเนื่องจากในชุมชนได้มีการจัดกิจกรรมประเพณีสมมาน้ำคั้นเพ็ง เส็งประทีป

บทที่ 3 ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี” ผู้วิจัยใช้วิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

- 3.1 ประเภทของงานวิจัย
- 3.2 กลุ่มประชากร และการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา
- 3.4 การทดสอบเครื่องมือ
- 3.5 วิธีการเก็บข้อมูล
- 3.6 การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

3.1 ประเภทของงานวิจัย

การวิจัยเรื่อง ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี เป็นการศึกษาค้นคว้าวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

เพื่อศึกษาถึงเรื่องกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่ประชาชนในชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะดำเนินกิจกรรมภายในชุมชน รวมถึงเจ้าที่ภาครัฐ ภาคเอกชน ที่ให้การสนับสนุน ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเองโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน รูปแบบที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวในลักษณะต่างๆ การรักษาทรัพยากรภายในชุมชน การใช้ทรัพยากรที่มีภายในชุมชนให้คุ้มค่าที่สุด และปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์โดยเฉพาะบุคคลที่เจาะลึกไปที่ผู้ที่มีหน้าที่ดูแลกิจกรรมภายในชุมชน ประชาชนที่ทำการค้าขายภายในชุมชน กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวในชุมชน ซึ่งจะตั้งคำถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรมภายในชุมชนที่เหมาะสม ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวในชุมชน โดยการสัมภาษณ์จะมีการบันทึกเสียงระหว่างการสัมภาษณ์ และนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์อย่างละเอียด ซึ่งแบบสัมภาษณ์ศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร ประกอบด้วยคำถามจำแนกตามกลุ่มดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน

- ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน
- จุดแข็งและจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวภายในของชุมชน
- ข้อดีข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- เป้าหมายและแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- แนวทางและรูปแบบในการบริหารพื้นที่ภายในชุมชน
- การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการ อนุรักษ์ ป่าไม้ และสืบทอดวัฒนธรรมของ

สถานที่ท่องเที่ยว

- กิจกรรมที่เคยดำเนินการและผลตอบรับที่ได้รับจากนักท่องเที่ยว
- ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ
- ข้อเสนอแนะแก่หน่วยงานภาครัฐ

กลุ่มที่ 2 หน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุน

- ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน
- จุดแข็งและจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวของชุมชน
- ข้อดีข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- เป้าหมายในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- นโยบายและแนวทางที่นำมาใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- การสนับสนุนจากภาครัฐ การส่งเสริม และกิจกรรมการตลาด การประชาสัมพันธ์

ชุมชนนี้

- ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 3 ผู้ประกอบการร้านค้า

- ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน
- จุดแข็งและจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวของชุมชน
- ข้อดีข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว
- การมีส่วนร่วมในการส่งเสริม อนุรักษ์ ป่าไม้ และสืบทอดวัฒนธรรมของสถานที่

ท่องเที่ยว

- ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ

กลุ่มที่ 4 ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร

- ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน
- จุดแข็งและจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวของชุมชน
- ข้อดีข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

ท่องเที่ยว

- การมีส่วนร่วมในการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรมของสถานที่

- กฎเกณฑ์การอยู่ร่วมกันภายในชุมชน
- การถ่ายทอดวัฒนธรรมจากภายในชุมชนสู่คนภายนอกชุมชน

กลุ่มที่ 5 นักท่องเที่ยวชาวไทย

- ทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน
- วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว
- การมีส่วนร่วมในการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรมของสถานที่

ท่องเที่ยว

- ความคาดหวังในการมาท่องเที่ยวในชุมชน
- ความประทับใจที่ได้รับจากการท่องเที่ยว

3.2 กลุ่มประชากร และการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

- ผู้นำชุมชน
 - คุณประภาพรณ ฉัตรมาลัย (ประธานกลุ่มชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรี)
- หน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุน
 - คุณวิฑูริช ศรีนาม (ผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี)
 - ดร.กานต์เปรมปรีดิ์ ชิตานนท์ (รองผู้ว่าราชการจังหวัดจันทบุรี)
 - คุณธิป ศรีสกุลไชยรัก (สถาบันอาศรมศิลป์)
 - คุณดวงเดือน สดแสงจันทร์ (ผู้อำนวยการสำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด

จันทบุรี)

- คุณวณิชชา วัฒนพงศ์ (นายกสมาคมส่งเสริมการท่องเที่ยวจังหวัดจันทบุรี)
- ผู้ประกอบการร้านค้า

- ร้านขนมไข่น้ำเต้า (บ้านเลขที่ 90 ถนนสุขาภิบาล ย่านตลาดล่าง ร้านขนมไข่น้ำเต้า

เปิดมานานกว่า 60 ปี เดิมใช้เตาถ่านในการทำ ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นการใช้เตาอบ แต่ก็ยังคงใช้สูตรขนมไข่น้ำแบบดั้งเดิม ใส่ถั่งตั้งขายในราคาไม่แพง)

- ร้านไอศกรีมจรวด (บ้านเลขที่ 255/3-7 เป็นโรงงานไอศกรีมตราจรวด และบ้านพัก

อาศัย มีอายุกว่า 100 ปี ร้านไอศกรีมตราจรวด ที่เป็นยี่ห้อเก่าแก่ของเมืองจันทบุรี เป็นร้านไอศกรีม

เจ้าแรกๆ ของจันทบุรี ดำเนินกิจการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2502 ถือเป็นเจ้าแรกที่ใช้เครื่องจักรในการทำไอศกรีม)

- ร้านจันทบุรีเบเกอรี่
- ร้านขนมเทียนแก้วลุงจุ่น
- ร้านข้าวตังโบราณป่าจินดา
- ร้านก๋วยจั๊บน้ำโหม
- ร้านก๋วยเตี๋ยวต้มยำทะเลเจ๊อืด(เป็นร้านก๋วยเตี๋ยวที่เปิดมานาน อยู่ในย่านชุมชนริมน้ำ

จันทบุรี ขายอาหารทะเลแบบอาหารจานเดียว จานด่วน และก๋วยเตี๋ยว)

- ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบุรี
- นักท่องเที่ยวชาวไทย

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

3.3.1 ผู้วิจัย ศึกษาเกี่ยวกับการวิจัยเชิงคุณภาพจากหนังสือที่เกี่ยวข้อง และงานวิจัยต่างๆ เพื่อออกแบบงานวิจัยให้เหมาะสมกับบริบทของงานวิจัยฉบับนี้

3.3.2 การสังเกตการณ์ (Observation) โดยใช้ทั้งการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ของชุมชนริมน้ำจันทบุรี สภาพสังคมในชุมชน การสังเกตพฤติกรรมของคนในชุมชน โดยมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆในชุมชน และใช้กระบวนการศึกษาระหว่างทำการสัมภาษณ์ซึ่งจะเข้าไปพร้อมๆกัน การซักถาม การจดบันทึก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นธรรมชาติ และใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือนี้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการศึกษา หรือใช้การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วมควบคู่ไปด้วยในขณะที่ทำการศึกษา การลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลสภาพการณ์ปัจจุบันของชุมชน ข้อจำกัด ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นของชุมชน สิ่งแวดล้อม หรือวัตถุต่างๆ โดยการใช้ประสาทสัมผัส เพื่อทำการศึกษาริบทของชุมชนและทรัพยากรการท่องเที่ยวภายในชุมชน จนถึงกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน เพื่อให้การเก็บข้อมูลเป็นธรรมชาติมากที่สุด

3.3.3 การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์โดยวิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ไม่เข้าใจที่ได้รับจากการสังเกตการณ์ และให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในประเด็นที่ต้องการศึกษาของงานวิจัย ซึ่งการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ผู้วิจัยจะทำการนัดหมายผู้ที่สัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ยกเว้นการสัมภาษณ์นักท่องเที่ยวจะใช้รูปแบบการสุ่มตัวอย่างตามสะดวก (Convenience Sampling) ผู้วิจัยสามารถสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้วิจัยและผู้ถูกสัมภาษณ์ เป็นกันเองให้มากที่สุด โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยยึดแนวคิดตามกรอบวิจัยที่จะนำมาใช้ในการกำหนดหัวข้อต่างๆสำหรับ

การใช้สัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งลักษณะของคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์จะเป็นคำถามปลายเปิด (Open ended Question) ลักษณะคำถามเป็นการพัฒนาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำไปสู่ประเด็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ในระหว่างที่สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการจะดำเนินงานควบคู่กับการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเพื่อเก็บข้อมูลทางสภาพสังคม ข้อมูลทางด้านลักษณะของวัฒนธรรมชุมชน โดยกลุ่มประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมาจากวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากข้อมูลที่ว่าผู้นำชุมชนเป็นผู้แนะนำ และใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) จากคำแนะนำของกลุ่มประชากรและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักในการบอกต่อ เพื่อให้ได้ปริมาณที่จะสัมภาษณ์ให้ได้มากที่สุด และสัมภาษณ์จนกว่าจะได้ข้อมูลที่ตรงกัน หรือได้ข้อมูลในประเด็นที่ตรงกัน

3.3.4 การบันทึกภาพและเสียง ผู้วิจัยจำเป็นต้องเก็บภาพและบันทึกเสียงระหว่างที่มีการสัมภาษณ์ และสังเกตการณ์ในการลงพื้นที่ เพื่อนำภาพและเสียงมาประกอบการเขียนรายงานการวิจัย และรวบรวมข้อมูลในการวิจัย

3.4 การทดสอบเครื่องมือ

ในการสร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้

- ศึกษาค้นคว้าข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ในการทำวิจัย
- รวบรวมข้อมูล เพื่อนำมากำหนดแนวคำถาม
- ร่างแนวคำถามมาเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อทำการตรวจสอบ และนำมาแก้ไขให้เหมาะสม

ตามคำแนะนำ

- นำมาแก้ไขและปรับปรุงอีกครั้งเพื่อความถูกต้อง

3.5 วิธีการเก็บข้อมูล

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อช่วยสร้างความเข้าใจพื้นฐานในการวิจัย ช่วยในการออกแบบสอบถาม รวมไปถึงช่วยให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้นโดยมีแหล่งที่มาของข้อมูล ดังนี้

- ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบตัวต่อตัว (Personal Interview) ซึ่งจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามที่ได้กำหนดไว้จนครบตามจำนวน
- ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ข้อมูลที่ผู้ใช้ไม่ต้องเก็บรวบรวมจากผู้ให้ข้อมูลหรือแหล่งที่มาของข้อมูลโดยตรงเป็นการค้นหาข้อมูลมาจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ได้แก่ เอกสารและวารสารที่สามารถอ้างอิงได้ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมไปถึงแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต เพื่อประกอบการสร้างแบบสอบถาม

3.6 การตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการเก็บข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม และการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ การบันทึกภาพและเสียง และการจดบันทึกภาคสนาม ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของงานวิจัยนี้โดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (สุภางค์ จันทวานิช, 2552)

3.6.1 การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) เป็นการตรวจสอบข้อมูลที่มา โดยพิจารณาจากแหล่งเวลา เมื่อเก็บข้อมูลที่ต่างเวลากันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งสถานที่ เมื่อเก็บข้อมูลต่างสถานที่กันจะเหมือนกันหรือไม่ แหล่งบุคคล เมื่อบุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลจะเหมือนเดิมหรือไม่ ถือเป็นสิ่งที่นักวิจัยจะต้องตรวจสอบข้อมูล ซึ่งจะต้องทำไปพร้อมกันในการเก็บข้อมูล เป็นการตรวจสอบทันทีในการลงพื้นที่ภาคสนาม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงกัน

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

เมื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลไปตรวจสอบความถูกต้อง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนี้

3.7.1 วิเคราะห์ข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ จัดหมวดหมู่ของข้อมูล

3.7.2 ตรวจสอบข้อมูลและตีความข้อมูลของชุมชน

3.7.3 นำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ และผลจากการตรวจสอบข้อมูลมาวิเคราะห์แนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ การจดบันทึก และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือต่างๆ แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาประเด็นที่คล้ายคลึงกัน และมีทิศทางเดียวกันแล้วนำมาจัดเข้ากลุ่ม และเขียนข้อมูลเป็นข้อความเชิงบรรยาย (Descriptive) สำหรับจัดทำข้อสรุปในแต่ละประเด็นตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์และการนำเสนอผลของการวิจัยเรื่องแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี โดยผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการสัมภาษณ์และได้วิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยมีทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน อีกทั้งการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชนริมน้ำจันทบูร ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นตามคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วนได้แก่

4.1 ส่วนที่ 1 ผลที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยได้เขียนสรุปบรรยายเชิงพรรณนาเพื่อให้การนำเสนอข้อมูลและความเข้าใจในเนื้อหา ผู้วิจัยขอนำเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

- 4.1.1 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมน้ำจันทบูร
 - 4.1.1.1 จุดเริ่มต้นของโครงการฟื้นฟูชุมชนเก่า
 - 4.1.1.2 วิถีชีวิตของชุมชน
 - 4.1.1.3 การถ่ายทอดวัฒนธรรมภายในชุมชน
- 4.1.2 ด้านทรัพยากรในการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปภายในชุมชน
 - 4.1.2.1 บรรยากาศภายในชุมชนริมน้ำจันทบูร
 - 4.1.2.2 ร้านค้า ร้านอาหารภายในชุมชน
 - 4.1.2.3 นโยบายในการบริหารพื้นที่ภายในชุมชน
- 4.1.3 การมีส่วนร่วมของชาวชุมชนและการสร้างเป้าหมายร่วมกัน
 - 4.1.3.1 แนวทางการดำเนินงานและพัฒนาร่วมกับชุมชน
 - 4.1.3.2 การออกแบบรูปแบบและร่วมกิจกรรมภายในชุมชน
 - 4.1.3.3 ผลประโยชน์ร่วมกันของคนภายในชุมชน
- 4.1.4 การพัฒนาชุมชนและกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชน
 - 4.1.4.1 การพัฒนาและสนับสนุนคุณภาพชีวิตของคนภายในชุมชน
 - 4.1.4.2 หลักการกระจายรายได้ภายในชุมชน
- 4.1.5 ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
 - 4.1.5.1 สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดจันทบุรี
 - 4.1.5.2 สถาบันอาศรมศิลป์
 - 4.1.5.3 สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดจันทบุรี

4.1 ส่วนที่ 1 ผลที่ได้จากการศึกษา

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมน้ำจันทบูร

4.1.1.1 จุดเริ่มต้นของโครงการฟื้นฟูชุมชนเก่า

8 ธันวาคม พ.ศ.2553 ทางสถาบันอาศรมศิลป์ได้ร่วมพูดคุยกับคณะทำงานของชุมชน เพื่อหารือถึงแนวทางของโครงการทำกระบวนการปรับปรุงบ้านเก่าในชุมชน ซึ่งจะได้รับการสนับสนุนโครงการมูลนิธิร็อคกี้เฟลเลอร์ เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับบ้านหลังอื่นๆ

22 ธันวาคม พ.ศ.2553 ได้มีการนัดพบกับเจ้าของอาคารในชุมชน ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการ โดยมีเงื่อนไขในการเข้าร่วมโครงการดังนี้ บ้านที่เป็นโครงการนำร่องเป็นจุดเริ่มต้นของการก่อตั้งกองทุนขึ้นเรื่องของการอนุรักษ์อาคารเก่าที่จะหาทุนจากหลายๆแหล่งเพื่อเข้ามาสนับสนุนโครงการ

4.1.1.2 วิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูร

ในสมัยนี้มีบ้านเรือนตั้งอยู่สองฟากถนน แต่ฟากติดริมแม่น้ำจะมีบ้านเรือนหนาแน่นกว่า บ้านที่ติดริมแม่น้ำมักมีทำน้ำส่วนตัวและมีบางบ้านที่มีที่ดินเพียงพอที่จะสร้างทำน้ำเพื่อใช้เป็นท่าเทียบเรือขนส่งสินค้าที่ตนติดต่อค้าขายเช่น มะพร้าว กก สมุนไพร ข้าว เป็นต้น ในอดีตประมาณ 80 ปีที่แล้วมีท่าเรือสำคัญที่ใช้เป็นท่าน้ำสาธารณะประมาณ 7 ท่า เรียงตามลำดับจากหัวถนนสุขาภิบาลไปจนสุดถนน ได้แก่

- (1) ท่าหลวง เป็นท่าเทียบจอดเรือ จอดแพ และท่าข้ามฝั่ง มีพื้นที่กว้าง เป็นศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งด้านการค้าขาย และการติดต่อราชการในสมัยก่อน
- (2) ท่าหมอตอด เป็นท่าน้ำสำหรับชุมชนบริเวณใกล้เคียงใช้ในการอาบน้ำ ชักล้าง
- (3) ท่าประชานิยมเป็นท่าเทียบเรือยนต์ ขนถ่ายสินค้า
- (4) ท่าแม่ผ่องศรี เป็นท่าเรือแจวข้ามฟากไปโรงสีนายมงคล
- (5) ท่าศาลเจ้าที่ เป็นท่าเรือแจวข้ามฟากไปโรงสีนายหวาน
- (6) ท่าวัดโรมันคาทอลิก มีศาลาพัก เป็นท่าเรือแจวรับจ้างข้ามฟากสำหรับบุคคลทั่วไป เสียเงินเที่ยวละ 1 สลึง สำหรับนักเรียนและชาวคริสต์ที่ข้ามไปโรงเรียนและวัดคาทอลิกที่อยู่บนฝั่งจันทนิมิตไม่ต้องเสียเงิน
- (7) ท่าตาโท มีการสร้างศาลาพักทำน้ำเมื่อ พ.ศ.2474 เป็นท่าเรือแจวรับจ้างข้ามฟากสำหรับบุคคลทั่วไปที่จะข้ามไปวัดไผ่ล้อมและบริเวณใกล้เคียง ปัจจุบันท่าเรือดังกล่าวไม่มีอีกแล้ว แต่ยังหลงเหลือหลักฐานให้เห็นบ้างเป็นบันไดทำน้ำ ได้แก่ ท่าหลวง ท่าหมอตอด ท่าประชานิยม และท่าตาโท

4.1.2 ด้านทรัพยากรในการท่องเที่ยวและสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปภายในชุมชน

4.1.2.1 บรรยากาศภายในชุมชนริมน้ำจันทบูร

ภาพที่ 4.1: ชุมชนริมน้ำจันทบูร

ภาพที่ 4.2: ชุมชนริมน้ำจันทบูร

ภาพที่ 4.3: ชุมชนริมน้ำจันทบูร

ภาพที่ 4.4: ชุมชนริมน้ำจันทบูร

ภาพที่ 4.5: ชุมชนริมน้ำจันทบูร

4.1.2.2 ร้านค้า ร้านอาหารภายในชุมชน

ภาพที่ 4.6: ร้านค้า ร้านอาหารภายในชุมชน

ภาพที่ 4.7: ร้านค้า ร้านอาหารภายในชุมชน

ภาพที่ 4.8: ร้านค้า ร้านอาหารภายในชุมชน

4.1.3 การมีส่วนร่วมของชาวชุมชนและการสร้างเป้าหมายร่วมกัน

การพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูรยึดหลักการมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชนเป็นสำคัญ หลังจากมีกลุ่มอาสาสมัครในพื้นที่เข้าร่วมงาน จึงเกิดการทำงานร่วมกันระหว่างชาวชุมชน ภาครัฐ และภาคีต่างๆ จนในปัจจุบันกลุ่มอาสาสมัครได้รวมกันเป็น “ชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร” ซึ่งได้มีการทำงานอนุรักษ์และฟื้นฟูชุมชนอย่างต่อเนื่องตลอดมา ในปี พ.ศ.2553 จึงได้ดำเนินการในกิจกรรมที่สอดคล้องวิสัยทัศน์ของชุมชน ซึ่งเป็นการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมให้เห็นมากขึ้น การเปิดบ้านเรียนรู้ชุมชนในบ้านเลขที่ 69 การเผยแพร่ประวัติศาสตร์ชุมชน การปรับปรุงภูมิทัศน์ เป็นต้น นับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นเล็กๆของกระบวนการอนุรักษ์และฟื้นฟูเมืองเก่า ที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากคนในชุมชน คนในพื้นที่ ภาครัฐ นักวิชาการรวมถึงคนนอกที่สนใจเข้ามาในชุมชน ที่จะร่วมหาทิศทางของการดำเนินชีวิตร่วมกันของคนในชุมชน ที่จะต้องเตรียมเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตด้วย

4.1.3.1 แนวทางการดำเนินงานและพัฒนาร่วมกับชุมชน

การดำเนินงานของกลุ่มอาสาสมัครในชุมชนเริ่มจากการหาเป้าหมายในการพัฒนาร่วมกัน จนได้ข้อตกลงร่วมกันว่าจะร่วมกันสร้างจิตสำนึกและความสามัคคีของชุมชนในการดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่มีคุณภาพ ร่วมกับฟื้นฟู อนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรมและความเป็นย่านการค้า สืบสานเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชนและถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลังเพื่อนำไปสู่การพัฒนาย่านริมน้ำจันทบูรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรี

4.1.3.2 การออกแบบรูปแบบและร่วมกิจกรรมภายในชุมชน

จากกิจกรรมที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ในปี พ.ศ.2552 สามารถสรุปขั้นตอนการดำเนินกิจกรรมเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

- (1) การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชน
 - ทำให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานและบริบทของชุมชน สร้างความคุ้นเคยกับคนภายในชุมชน เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างผู้เกี่ยวข้อง
- (2) การจัดกิจกรรมชุมชนหรือการจัดการพูดคุยกลุ่มย่อย
 - เพื่อการกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ชุมชน โดยเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดพื้นที่การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ได้ด้วยตนเอง รวมถึงทำให้เกิดพื้นที่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเท่าเทียม เพื่อนำไปสู่การตั้งเป้าหมายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูร่วมกัน
- (3) ค้นหาชาวชุมชนที่มีความสนใจในการทำกิจกรรมเพื่ออนุรักษ์และปรับปรุงและปรับปรุงอาคาร
- (4) ค้นหาอาคารในชุมชนที่มีศักยภาพในการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคาร

- โดยให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของเจ้าของอาคารและผู้อาศัยอยู่ในอาคาร เก็บข้อมูลรายละเอียดของแต่ละอาคาร จัดทำเป็นประวัติข้อมูลบ้าน

(5) ดำเนินการเรื่องการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคาร

- บันทึกรายละเอียดการทำงาน ปัญหาและอุปสรรค เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์ปรับปรุงอาคารหลังอื่นๆ

จากกระบวนการฟื้นฟูและอนุรักษ์ชุมชน การเก็บข้อมูลร่วมกับชุมชน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชน นับตั้งแต่ความเป็นมาตั้งแต่อดีต วิถีชีวิต เรื่องราวประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ทำให้เกิดการต่อยอดที่จะพัฒนาองค์ความรู้ของท้องถิ่นให้เป็นความรู้สาธารณะ เพื่อที่จะให้เกิดประโยชน์ต่อสังคม

4.1.3.3 ผลประโยชน์ร่วมกันของคนภายในชุมชน

ชุมชนริมน้ำจันทบูรได้รับผลตอบแทนทางด้านการท่องเที่ยวอย่างมาก นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2552 จนถึงปัจจุบัน โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นในแต่ละปี รวมถึงนักท่องเที่ยวให้ความสนใจในการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ จึงได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ซึ่งทำให้เกิดผลประโยชน์กับชุมชนในด้านเศรษฐกิจที่ดีขึ้น และนักท่องเที่ยวสามารถเยี่ยมชมประวัติศาสตร์ที่บ้านเลขที่ 69 ที่เป็นสถานที่รวบรวมประวัติความเป็นมาของชุมชนริมน้ำจันทบูร

4.1.4 การพัฒนาชุมชนและกระตุ้นเศรษฐกิจภายในชุมชน

4.1.4.1 การพัฒนาและสนับสนุนคุณภาพชีวิตของคนภายในชุมชน

ในปี พ.ศ.2552 สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดจันทบุรีมีนโยบายที่จะพัฒนาย่านเก่าแห่งนี้ให้กลับมาเป็นย่านการค้าที่สำคัญอีกครั้ง จึงได้มีการจัดประชาคมเพื่อกำหนดทิศทางของการพัฒนา และเกิดกลุ่มอาสาสมัครที่ทำงานภายในชุมชนเพื่อช่วยในการฟื้นฟูและพัฒนา โดยมีคณะกรรมการพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูรที่ดำเนินกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูชีวิตของชุมชนกลับมาอีกครั้งซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานพาณิชย์ จังหวัดจันทบุรี

4.1.4.2 หลักการกระจายรายได้ภายในชุมชน

ผู้คนภายในชุมชนส่วนใหญ่ทำอาชีพค้าขายทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชน โดยอาชีพค้าขายถือได้ว่าเป็นอาชีพที่ส่งต่อมาในแต่ละคร้วเรือน และมีอีกจำนวนหนึ่งที่ทำอาชีพค้าพลอย ซึ่งตลาดพลอยอยู่ไม่ไกลจากชุมชนริมน้ำจันทบูร และยังสร้างรายได้และอาชีพให้กับผู้คนภายในชุมชน

4.1.5 ด้านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.1.5.1 สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดจันทบุรี

4.1.5.2 สถาบันอาศรมศิลป์

ความเป็นมาแห่ง “สถาบันอาศรมศิลป์”

สถาบันการเรียนรู้อย่างเป็นทางการเป็นองค์กรรวมเพื่อรับใช้สังคม “สถาบันอาศรมศิลป์” เป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนขนาดเล็ก ที่ดำเนินงานในรูปแบบของกิจการเพื่อสังคม (SE : Social Enterprise:) ได้รับอนุญาตจัดตั้งเป็นสถาบันอุดมศึกษาเอกชนระดับบัณฑิตศึกษาจากสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ตั้งแต่ตุลาคม 2549

ปัจจุบัน สถาบันอาศรมศิลป์ เปิดให้บริการวิชาการ ด้วยการจัดการเรียนรู้ในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และหลักสูตรประกาศนียบัตร ใน 3 สาขา ได้แก่ ศึกษาศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ และศิลปศาสตร์ (ผู้ประกอบการสังคม) พร้อมทั้งให้บริการชุมชน ด้วยความเชี่ยวชาญจากศาสตร์ทั้งสามและการบูรณาการข้ามศาสตร์ ร่วมมือกับเครือข่ายการเรียนรู้ทั้งในและต่างประเทศ โดยดำเนินงานในรูปแบบของโครงการเพื่อร่วมสร้างนวัตกรรมที่นำไปสู่การแก้ไขปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อม

4.1.5.3 สำนักงานพาณิชย์ จังหวัดจันทบุรี

มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการค้า ธุรกิจบริการ ทรัพย์สินทางปัญญาและราชการอื่นๆ ตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงพาณิชย์ หรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงพาณิชย์

บทบาทหลักของกระทรวงพาณิชย์ แบ่งออกเป็น 2 ด้าน

1. การกิจด้านในประเทศ

- การดูแลราคาสินค้าเกษตร และรายได้เกษตรกร
- ดูแลผู้บริโภคภายใต้กรอบกฎหมายของกระทรวงพาณิชย์
- ส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการค้า ทั้งธุรกิจการค้าและธุรกิจบริการ
- คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

2. การกิจด้านต่างประเทศ

- เจรจากการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งประกอบด้วยการเจรจาภายใต้กรอบ WTO FTA

อนุภูมิภาค ภูมิภาค ฯลฯ

- จัดระเบียบและบริหารการนำเข้าส่งออก รวมทั้งการขยายตัวรัฐต่อรัฐ การค้ามัน

สำปะหลัง สินค้าข้อตกลงต่างๆ

- แก้ไขปัญหาและรักษาผลประโยชน์ทางการค้า

พันธกิจของกระทรวงพาณิชย์

1. ยกกระดับความสามารถในการแข่งขันทางการค้า โดยส่งเสริมการสร้างมูลค่าด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยีและเศรษฐกิจภาคการค้าและบริการให้กับผู้ประกอบการในทุกระดับอย่างครบวงจร

2. พัฒนาเศรษฐกิจการค้าภายในประเทศให้มีความเข้มแข็ง โดยการส่งเสริมการสร้างอาชีพ พัฒนาธุรกิจท้องถิ่นและขยายช่องทางการตลาดให้ผู้ประกอบการชุมชนและเกษตรกร

3. พัฒนาระบบการค้าให้มีความเป็นธรรมและมีมาตรฐาน สนับสนุนการประกอบธุรกิจด้วยโครงสร้างพื้นฐานทางการค้าที่ทันสมัย มีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับระบบสากล

4. มุ่งส่งเสริมการค้าการประกอบธุรกิจระหว่างประเทศ และการเชื่อมโยงกับระบบการค้าโลกโดยสร้างการยอมรับในสินค้าและบริการของไทยพร้อมกับขยายความร่วมมือระหว่างประเทศในทุกรูปแบบ (แผนยุทธศาสตร์กระทรวงพาณิชย์พ.ศ.2561-2564, 2561)

4.2 ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 5 กลุ่ม ซึ่งได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้นำชุมชน ผู้ริเริ่มโครงการฟื้นฟูชุมชนเก่า จำนวน 3 คน (การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 เมษายน 2561)

กลุ่มที่ 2 หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุน จำนวน 3 คน (การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 เมษายน 2561)

กลุ่มที่ 3 ผู้ประกอบการร้านค้าในพื้นที่ จำนวน 8 คน (การสื่อสารส่วนบุคคล, 30 เมษายน 2561)

กลุ่มที่ 4 ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร จำนวน 10คน (การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 พฤษภาคม 2561)

กลุ่มที่ 5 นักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 11 คน (การสื่อสารส่วนบุคคล, 7-18 พฤษภาคม 2561)

ตารางที่ 4.1: ประเด็นสัมภาษณ์ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน

ประเด็นสัมภาษณ์ : ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน	
กลุ่มที่ 1	การคงสภาพของอาคารบ้านเรือนสถาปัตยกรรมของชุมชนที่ยังคงเหลือให้นึกถึงความรุ่งเรืองของพื้นที่ในอดีต ถึงแม้ว่ากาลเวลาจะผ่านไปนานแต่ก็ยังหลงเหลือเสน่ห์ของการเป็นเมืองเก่าไว้ได้อย่างชัดเจนโดยเสน่ห์ของชุมชนริมน้ำจันทบูรอยู่ตรงวิถีชีวิตอันเรียบง่ายและความคลาสสิกของบ้านเรือนทั้งสองฝั่งแม่น้ำจันทบุรี ซึ่งถึงแม้กาลเวลาจะแปรเปลี่ยนไป แต่ที่นี้ก็ยังคงมีกลิ่นอายทางประวัติศาสตร์ให้ได้พบเห็นจากสถาปัตยกรรมเก่าแก่ของบ้านเรือนริมน้ำเหล่านี้ ใครที่ได้มาเยือนชุมชนริมน้ำแห่งนี้ก็จะมีรู้สึกเหมือนได้ย้อนกลับไปในอดีต
กลุ่มที่ 2	ย่านเก่าแกริมน้ำจันทบูรแห่งนี้มีพลังดึงดูดด้วยสถาปัตยกรรมที่มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ประกอบกับเรือนแถวไม้ฉลุสวยงาม ทำให้ย่านเก่าแก่แห่งนี้กลายเป็นโลเคชั่นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางในวงการภาพยนตร์และโฆษณาว่าสามารถปรับเป็นฉากเมืองเก่าได้อย่างเหมาะสมภายใต้รูปธรรมที่งดงามนี้ยังเป็นรากฐานการก่อสร้างชุมชนริมน้ำจันทบูรให้ต่างจากชุมชนริมน้ำอื่นๆ ที่ได้พัฒนาเป็นตลาดโบราณจนโด่งดังชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนที่มีการตั้งบ้านเรือนสองฝั่งแม่น้ำจันทบุรี โดยลักษณะการตั้งบ้านเรือนขนานไปกับลำน้ำและยังสามารถสัญจรทางน้ำได้ด้วย
กลุ่มที่ 3	ในชุมชนริมน้ำมีร้านค้าหลายร้านที่เปิดขายมาเป็นระยะเวลาช้านาน และร้านค้าแต่ละร้านยังมีจุดเด่นที่แตกต่างกันออกไปไม่ว่าจะเป็นร้านอาหารที่เปิดริมน้ำ ร้านกาแฟที่มีหลากหลาย โรงแรมที่เปิดให้บริการภายในชุมชน ซึ่งตอนเกิดเหตุการณ์อศศภัยที่ทำให้เรือนแถวไม้ในชุมชนถูกเผาเป็นจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบันบริเวณช่วงกลางของชุมชนได้กลายเป็นอาคารพาณิชย์และร้านค้ามากมายด้วยความที่ชุมชนนี้ตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำ ทำให้ครั้งที่มีการขยายตัวทางการค้าแนวชุมชนติดริมน้ำนั้นส่งผลให้ที่นี่เป็นที่ตั้งของท่าจอดเรือสินค้าหลายแห่งและมีการติดต่อไปมาหาสู่ แลกเปลี่ยนและขายสินค้า กลายเป็นย่านตลาดคึกคักที่มีการติดต่อค้าขายทั้งซื้อขายภายในและนอกชุมชนของจังหวัดจันทบุรี

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.1 (ต่อ): ประเด็นสัมภาษณ์ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน

ประเด็นสัมภาษณ์ : ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน	
กลุ่มที่ 4	สภาพอาคารบ้านเรือนที่มีความโดดเด่น แต่ในปัจจุบันได้ปรับให้มีระบบการก่อสร้างที่ทันสมัยมากขึ้น มีการตกแต่งให้สวยงามตามยุคสมัยแต่ก็ยังมีบ้านที่อนุรักษ์ความดั้งเดิมไว้ โดยเฉพาะบ้านหลวงราชไมตรี และบ้านเรียนรู้ชุมชนที่ตั้งอยู่บ้านเลขที่ 69 เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนให้แก่ผู้ที่ผ่านไปผ่านมาบ้านเรือนที่ติดริมน้ำจะมีลักษณะพิเศษตรงที่เหมือนมีหน้าบ้านสองฝั่งคือหน้าบ้านติดถนนและติดลำคลอง ซึ่งส่วนใหญ่หน้าบ้านที่ติดถนนมักทำเป็นร้านค้า ส่วนด้านหลังจะเอาไว้นกถ่ายสินค้าเพื่อนำมาจำหน่ายให้กับผู้ที่มาท่องเที่ยว
กลุ่มที่ 5	การคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่ยังคงมีการจัดงานในทุกๆปี ทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยว การอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มีร่วมกันภายในชุมชนโดยเห็นได้ชัดเจนว่ามีทั้งวัดไทยและวัดจีน รวมถึงฝั่งตรงข้ามชุมชนริมน้ำที่มีวัดโรมันอีกด้วย
ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นด้านทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชน โดยทุกกลุ่มมีความเห็นที่สอดคล้องกันคือเรื่องสถาปัตยกรรมภายในชุมชน บ้านตึกทรงยุโรป เรือนแถวไม้ชั้นเดียวและสองชั้นที่ยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งความดั้งเดิม อีกทั้งยังกล่าวถึงวัฒนธรรม ประเพณีที่สะท้อนถึงศิลปะประกอบกับสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้าง มีทั้งลวดลายการแกะสลักแบบฝรั่งเศส แบบจีน แบบไทย และแบบผสมผสาน ซึ่งแต่ละบ้านก็จะออกแบบลวดลายต่างกัน โดยผู้ที่เข้ามาท่องเที่ยวสามารถมองเห็นได้ตลอดเส้นทางของชุมชน	

ตารางที่ 4.2: ประเด็นสัมภาษณ์จุดแข็งและจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ประเด็นสัมภาษณ์ : จุดแข็งและจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชน	
กลุ่มที่ 1	จุดแข็งของชุมชนด้านการท่องเที่ยวคือศิลปวัฒนธรรมของชุมชนที่ยังคงมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ความดั้งเดิมที่มีมาแต่ก่อนในเรื่องของการค้าขายที่คงความเก่าแก่ไว้ กล่าวคือผู้คนที่ออกมาค้าขายหน้าบ้าน รวมถึงร้านค้าที่เปิดภายในบ้านนั้นคือคนในพื้นที่จริงๆ นอกนั้นก็เห็นว่ามีมีการตั้งร้านค้าขายส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มาอาศัยหลังจากเกิดเหตุไฟไหม้และบูรณะอาคารบ้านเรือนแล้ว และยังมีขนมไทยโบราณ อาหารพื้นเมืองที่ขึ้นชื่อของจังหวัด ของที่ระลึกที่มีขายตลอดเส้นทางของชุมชน จุดอ่อนของชุมชนด้านการท่องเที่ยวคือการคมนาคมภายในชุมชนแออัดโดยมีการจราจรของรถจักรยาน รถจักรยานยนต์ รถยนต์ ซึ่งมองเห็นถึงอันตรายที่จะเกิดแก่นักท่องเที่ยว ผู้คนในชุมชน ผู้สูงอายุ ผู้ที่ค้าขายบริเวณหน้าบ้าน รวมถึงเรื่องในพื้นที่จอดรถให้ร้านค้าเช่าไม่เพียงพอ
กลุ่มที่ 2	จุดแข็งของชุมชนด้านการท่องเที่ยวคือการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ได้รับการส่งทอดรุ่นสู่รุ่น ไม่ว่าจะเป็นการค้าขาย การดำรงชีวิตภายในชุมชน การอยู่ร่วมกันของคนภายในชุมชนและนักท่องเที่ยว อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงความเป็นอยู่ที่อุดมสมบูรณ์ของชุมชนริมน้ำจันทบูร ทั้งในด้านศิลปวัฒนธรรมที่ยังคงดำรงไว้ซึ่งความดั้งเดิมในเรื่องของอาคารบ้านเรือน สถาปัตยกรรมต่างๆภายในชุมชน ด้านการดำรงชีวิตในชุมชนที่ไม่ว่าชุมชนไหนก็ล้วนนำไปปรับใช้เป็นอย่างดีผู้คนภายในชุมชนยังแสดงออกให้เห็นอีกว่ามีความสอดคล้องกันตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จุดอ่อนของชุมชนด้านการท่องเที่ยวคือลักษณะการดำเนินงานของผู้ที่พยายามจะเข้ามาพัฒนาชุมชน ว่ามีความประสงค์ที่จะทำให้ชุมชนเกิดความยั่งยืนโดยการค้าแบบเสรี หรือเป็นการค้าที่ต้องอยู่ภายใต้กรอบของเวลา เช่นการจัดทำเป็นถนนคนเดินในทุกวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ จึงทำให้ผู้คนภายในชุมชนเกิดข้อขัดแย้งในการที่จะทำการค้าแบบโดนบังคับ อีกทั้งยังไม่ถือเป็นการอนุรักษ์ความดั้งเดิมของชุมชนที่มีมานานตั้งแต่สมัยก่อน

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ): ประเด็นสัมภาษณ์จุดแข็งและจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ประเด็นสัมภาษณ์ : จุดแข็งและจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชน	
กลุ่มที่ 3	จุดแข็งของชุมชนด้านการท่องเที่ยวคือการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบ, ผัง รวมถึงสภาพแวดล้อมของชุมชน ถึงแม้จะผ่านการบูรณะก็ยังคงเก็บรักษาและแสดงออกให้เห็นถึงคุณค่าของอาคารบ้านเรือนที่สามารถใช้วัสดุใหม่ เทคนิคใหม่เข้ามาใช้ในการซ่อมแซมและต้องไม่ส่งผลกับอาคาร การชะลอความเสื่อมโทรมของอาคารบ้านเรือนที่ผู้คนภายในชุมชนช่วยกันรักษาไว้โดยที่รักษาเอกลักษณ์บางจุด เปลี่ยนแปลงบางจุด โดยคำนึงถึงสภาพแวดล้อมให้เป็นแบบเก่า และสื่อในปัจจุบันได้ทำให้เกิดการแพร่หลายจากการที่นักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการร้านค้าหรือการบริการที่พัก โดยนักท่องเที่ยวได้โพสต์รูปภาพกับคำบรรยายในเชิงบวกให้กับสถานที่ที่นักท่องเที่ยวมาเยือนไม่ว่าจะเป็นรูปอาหาร สถาปัตยกรรมภายในชุมชนสภาพแวดล้อมภายในชุมชน จึงทำให้ร้านค้าหรือการบริการที่พักต่าง ๆ มีผู้มาใช้บริการมากขึ้น จุดอ่อนของชุมชนด้านการท่องเที่ยวคือผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจที่มีผลต่อการค้าขายผลกระทบจากอุทกภัยที่เกิดขึ้นประจำทุกปีทำให้ผู้คนภายในชุมชนอพยพย้ายออกจากพื้นที่ ร้านค้ารวมถึงผู้คนในชุมชนบางส่วนจึงย้ายหรือเปลี่ยนที่อยู่เนื่องจากเกิดเหตุแบบนี้ขึ้นทุกปี จึงทำให้การค้าขายที่เคยคึกคักได้ซบเซาลงอย่างมาก
กลุ่มที่ 4	จุดแข็งของชุมชนด้านการท่องเที่ยวคือทรัพยากรภายในชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ถึงแม้จะเกิดเหตุการณ์ที่ทำให้ชุมชนทรุดโทรมแต่ก็ได้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าบูรณะ รวมถึงความร่วมมือของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนและผู้ที่ไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชน ด้านการค้าขายที่เกิดภายในชุมชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์ที่เกิดจากจุดยืนของผู้นำชุมชนที่จะไม่เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ไม่เปลี่ยนการจัดงานนิทรรศการในทุกๆปี ไม่เปลี่ยนแปลงการค้าขายให้เป็นตลาดนัด จุดแข็งอีกด้านคือผู้ที่การบริการของผู้นำเที่ยวของบริษัทนำเที่ยวที่มีความรู้ความสามารถในการอธิบายความเป็นมาของชุมชนริมน้ำจันทบูร รวมถึงสถาปัตยกรรมต่างๆภายในชุมชน โดยให้ข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วนจึงทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ อีกทั้งนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวยังสามารถสอบถามเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนได้

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ): ประเด็นสัมภาษณ์จุดแข็งและจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชน

ประเด็นสัมภาษณ์ : จุดแข็งและจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชน	
กลุ่มที่ 4	เนื่องจากบางบ้านก็เปิดเป็นร้านค้า ร้านอาหาร ร้านขายยาแผนโบราณ ร้านกาแฟ ที่เจ้าของบ้านเป็นผู้ดำเนินกิจการด้วยตนเอง จุดอ่อนของชุมชนด้านการท่องเที่ยวคือผลกระทบจากร้านอาหารที่เปิดในช่วงเวลากลางคืนที่ส่งผลให้ผู้สูงอายุนอนไม่หลับ เนื่องจากเกิดเป็นแหล่งมั่วสุมของกลุ่มวัยรุ่นทำให้เกิดเสียงดังรบกวนบ้านเรือนข้างเคียง การทะเลาะกันหน้าบ้าน การขาดพื้นที่จอดรถ การจอดรถวางหน้าบ้าน กลิ่นควันที่เกิดจากร้านอาหาร ความขัดแย้งระหว่างผู้ค้ากับผู้อยู่อาศัยเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอยู่เสมอ
กลุ่มที่ 5	จุดแข็งของชุมชนด้านการท่องเที่ยวคือ การจัดทำป้ายแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว ร้านค้า ร้านอาหาร สถานที่ถ่ายภาพต่างๆ ที่สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน การจัดระบบแสงสว่างในเวลากลางคืนที่มีอย่างเพียงพอ มีคนคอยดูแลพื้นที่ในเวลากลางคืนจึงทำให้เกิดความปลอดภัย ไม่เปลี่ยว และการดำรงไว้ซึ่งสถาปัตยกรรมในการสร้างอาคารบ้านเรือนของสมัยก่อนที่ชุมชนยังคงพยายามรักษาให้เหมือนเดิม การประชาสัมพันธ์ที่กว้างขวางของชุมชนจึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นและทำให้การค้าขายดีขึ้น จุดอ่อนของชุมชนด้านการท่องเที่ยวคือ การคมนาคมภายในชุมชนที่ยังขาดการบริหารจัดการ เห็นได้ชัดจากการใช้รถใช้ถนนร่วมกันของผู้ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนและนักท่องเที่ยว ควรจำกัดการใช้รถยนต์ รถจักรยานยนต์ รถจักรยาน หรือการเดิน เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวส่วนมากจะเดินเท้ามากกว่าการใช้ยานพาหนะต่างๆ อีกทั้งยังจะช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุภายในชุมชนที่จะเกิดกับผู้ที่ยังอาศัยอยู่ภายในชุมชนโดยเฉพาะผู้สูงอายุและนักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่มใหญ่ๆ
ผู้วิจัยได้สรุปประเด็นจุดแข็งและจุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชนโดยทุกกลุ่มมีความเห็นที่ตรงกันว่า จุดแข็งด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชนคือศิลปวัฒนธรรมของชุมชนที่ยังคงมีให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน ความดั้งเดิมที่มีมาแต่ก่อนในเรื่องของการค้าขายที่คงความเก่าแก่ไว้ การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมโดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบ, ผัง รวมถึงสภาพแวดล้อมของชุมชน ถึงแม้จะผ่านการบูรณะก็ยังคงเก็บรักษาและแสดงออกให้เห็นถึงคุณค่าของอาคารบ้านเรือนที่สามารถใช้วัสดุใหม่ เทคนิคใหม่เข้ามาใช้ในการซ่อมแซมและต้องไม่ส่งผลกับอาคาร จุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวภายในชุมชนคือการจัดทำเป็นถนนคนเดินในทุกวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ จึงทำให้ผู้คนภายในชุมชนเกิดข้อขัดแย้งในการที่จะทำการค้าแบบโดนบังคับ อีกทั้งยังไม่ถือเป็นการอนุรักษ์ความดั้งเดิมของชุมชนที่มีมานานตั้งแต่สมัยก่อน	

ตารางที่ 4.3: ประเด็นสัมภาษณ์ข้อดีและข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

กลุ่มที่ 1	ข้อดีของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ การริเริ่มที่เกิดจากเจตนาที่ดีโดยเริ่มจากการสร้างรายได้ให้กับชุมชน สะท้อนภาพลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ต้องใช้ความร่วมมือจากผู้คนหลายกลุ่มเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การมีจุดประสงค์ที่ดีต่อการพัฒนาชุมชนที่มีการวางแผนและพิจารณาอย่างรอบคอบในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ การรักษาวิถีชีวิตของคนจนทุนเป็นหลักและการท่องเที่ยวเป็นรองเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่สุด เกิดการลงทุนทางการเงินภายในชุมชน มีการลงทุนเพื่อนำเงินมาพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวคือ เกิดความขัดแย้งกันระหว่างแนวทางที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ที่จะให้เกิดความยั่งยืน หรือการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการค้า
กลุ่มที่ 2	ข้อดีของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือกิจกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาที่ดำเนินการควบคู่กันไปไม่หยุด และดำเนินตามความพร้อมของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนและหน่วยงานที่รับผิดชอบ การวางแผนปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภคเพื่อฟื้นฟูสภาพชุมชนเพื่อที่จะรองรับนักท่องเที่ยวและผู้คนจากภายนอกชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เข้ามาช่วยพัฒนา ข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวคือ การไม่เข้าใจถึงจุดประสงค์หลักของการพัฒนาชุมชนว่าไม่ได้มุ่งเน้นไปในการการค้า แต่มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนโดยยึดวิสัยทัศน์ของการอนุรักษ์และฟื้นฟู
กลุ่มที่ 3	ข้อดีของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวคือ การกระจายรายได้ในชุมชนมีมากขึ้น รายได้ในการค้าขายเพิ่มมากขึ้น นักท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโซเชียลต่างๆ จึงทำให้ร้านค้าเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและได้รับการตอบรับที่ดีจากนักท่องเที่ยวหลายๆกลุ่ม ข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวคือ การไม่คำนึงถึงการใช้ชีวิตของคนภายในชุมชนโดยการเปิดร้านอาหารกลางคืนจึงส่งผลให้ก่อความเดือดร้อนให้กับบ้านข้างเคียง

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.3 (ต่อ): ประเด็นสัมภาษณ์ข้อดีและข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว

<p>กลุ่มที่ 4</p>	<p>ข้อดีของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ มีแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม โดยที่สามารถเปิดบ้านต่างๆให้นักท่องเที่ยวได้ชมถึงความงดงามของบ้านแต่ละหลัง ทำให้บรรยากาศชุมชนมีความคึกคักมากขึ้น มีกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนมากขึ้น ข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ ขาดการสื่อสาร ประสานงานเกี่ยวกับการทำกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน ความไม่ชัดเจนในด้านการอนุรักษ์ชุมชนว่าควรปฏิบัติในทิศทางใด</p>
<p>ผู้วิจัยได้สรุปประเด็น ข้อดีและข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว โดยทุกกลุ่มมีความเห็นตรงกันว่า ข้อดีของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวคือ สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนมากขึ้น ทำให้เกิดการลงทุนทางการเงิน การลงทุนที่นำมาใช้ในการพัฒนาชุมชน เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างผู้ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนและหน่วยงานที่เข้ามาช่วยวางแผนพัฒนา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมกันของชุมชนและนักท่องเที่ยว ให้เกิดการพัฒนาควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวซึ่งส่งผลให้เกิดความยั่งยืน ข้อเสียของการพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว คือ การไม่เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนของการพัฒนาชุมชนเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยว มีความขัดแย้งกันระหว่างแนวทางการพัฒนาเพื่ออนุรักษ์ หรือ เพื่อการค้า</p>	

ตารางที่ 4.4: ประเด็นสัมภาษณ์เป้าหมายและแนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กลุ่มที่ 1	<p>มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มีความพอดี การพัฒนาการใช้ชีวิตของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมไปถึงผู้ที่ประกอบธุรกิจสามารถอยู่ได้ มีการจัดหาพื้นที่เช่าจอดรถให้กับร้านค้า นักท่องเที่ยว การกำหนดเวลาเปิด-ปิด ของร้านอาหารที่เปิดในเวลากลางคืน มีการจัดสรรการใช้พื้นที่ของแต่ละบ้านเพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีการนัดพูดคุยกันระหว่างผู้ถือหุ้นและผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนเพื่อสร้างช่องทางการสื่อสารของทุกฝ่าย รวมไปถึงการแสดงความคิดเห็นที่มีประโยชน์ต่อการพัฒนา สร้างความตระหนัก สร้างจิตสำนึกของเจ้าของอาคารและผู้เช่ากิจการ ในการรับผิดชอบผลกระทบที่จะเกิดกับบ้านข้างเคียง</p>
กลุ่มที่ 2	<p>มีนโยบายที่จะพัฒนาย่านเก่าให้กลับมาเป็นย่านการค้าที่สำคัญ ได้มีการจัดประชุมเพื่อกำหนดทิศทางของการพัฒนาและมีการสร้างกลุ่มอาสาสมัครที่ทำงานชุมชนในเรื่องการฟื้นฟูและการพัฒนา โดยมีคณะกรรมการพัฒนาชุมชนริมน้ำที่คอยดำเนินกิจกรรมเพื่อฟื้นฟู</p>

ตารางที่ 4.5: ประเด็นสัมภาษณ์สำหรับผู้นำชุมชน

<p>การเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรมของสถานที่ท่องเที่ยว</p>	<p>มีการรวมตัวกันของกลุ่มอาสาสมัครที่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยเริ่มจากการหาเป้าหมายที่จะร่วมกันพัฒนาจนได้ข้อสรุปที่ว่าจะร่วมกันสร้างจิตสำนึกและความสามัคคีของคนภายในชุมชนในการดำรงไว้ซึ่งวิถีชีวิตที่มีคุณภาพ ร่วมกันฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมและความเป็นย่านการค้า สืบสานเรื่องราวประวัติศาสตร์ของชุมชนและถ่ายทอดสู่คนรุ่นหลัง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนริมน้ำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการอนุรักษ์ที่สำคัญของจังหวัดจันทบุรี โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเป็นหลัก หลังจากมีกลุ่มอาสาสมัครเข้าร่วมทำงานจึงเกิดการดำเนินงานระหว่างชาวชุมชน ภาครัฐ และภาคีต่างๆ จนในปัจจุบันกลุ่มอาสาสมัครได้รวมกันเป็นชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร ร่วมกันหาทิศทางของการดำเนินชีวิตร่วมกันของคนในชุมชน การเตรียมความพร้อมที่จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น กลุ่มอาสาสมัครจะดำเนินการเป็นขั้นตอนเพื่อความเข้าใจตรงกัน ขั้นตอนแรกเริ่มจากการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเพื่อให้เกิดความเข้าใจพื้นฐานและบริบทของชุมชน รวมถึงการสร้างความคุ้นเคยกับผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชนเพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่สองมีการจัดกิจกรรมชุมชนหรือการจัดการพูดคุยกลุ่มย่อย เพื่อเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกในการอนุรักษ์ชุมชนโดยเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ได้ด้วยตนเอง ทำให้เกิดพื้นที่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างเท่าเทียมเพื่อนำไปสู่การตั้งเป้าหมายในการอนุรักษ์และฟื้นฟูร่วมกัน ขั้นตอนที่สามเริ่มค้นหาชาวชุมชนที่มีความสนใจในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคาร ขั้นตอนที่สี่ค้นหาอาคารในชุมชนที่มีศักยภาพในการอนุรักษ์และทำการปรับปรุงอาคาร โดยให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของเจ้าของอาคารและผู้ที่เกี่ยวข้องในอาคาร เก็บข้อมูลรายละเอียดของแต่ละอาคารเพื่อจัดทำเป็นประวัติข้อมูลบ้าน ขั้นตอนที่ห้าดำเนินการอนุรักษ์และปรับปรุงอาคารโดยเริ่มจากบันทึกรายละเอียดการทำงาน ปัญหาและอุปสรรค เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอนุรักษ์</p>
---	--

(ตารางมีต่อ)

ตารางที่ 4.5 (ต่อ): ประเด็นสัมภาษณ์สำหรับผู้นำชุมชน

กิจกรรมที่เคยดำเนินการ และผลตอบรับที่ได้รับจากนักท่องเที่ยว	กิจกรรมที่เคยทำในชุมชนทางชมรมพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบุรีได้ประชุมกับพาณิชย์จังหวัดจันทบุรีเรื่องการพัฒนาย่านการค้า โดยร่วมกันวางแผนกับชุมชนเกี่ยวกับแนวทางการฟื้นฟูเป็นย่านการค้าและเริ่มวางแผนการทำงาน เริ่มจากการกระตุ้นชุมชนให้เกิดความร่วมมือกันภายในชุมชนเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชาวชุมชน มีการจัดกิจกรรมนักโบราณคดีน้อยเพื่อสร้างความตระหนักถึงคุณค่าในชุมชนโดยเป็นการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของแต่ละบ้านในชุมชน กิจกรรมงานย่านการค้าอัญมณีและถนนวัฒนธรรม ภาคตะวันออกอีกแหล่งของประเทศไทย ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจทั่วประเทศที่ย่ำแย่ รวมถึงปัญหาจากการเมืองของรัฐบาลที่ไม่นิ่งรวมถึงการชุมนุมต่างๆที่เกิดขึ้น นำไปสู่ปัญหาทางเศรษฐกิจในการค้าขายนักลงทุนไม่กล้าเดินทางมาค้าขายแต่จังหวัดจันทบุรี สามารถสวนภาวะนี้ได้ โดยจัดงานกระตุ้นนักท่องเที่ยวและนักลงทุนมาสร้างรายได้ให้กับจังหวัด โดยผลตอบรับที่ได้รับจากนักท่องเที่ยวเป็นไปในทิศทางที่ดี เนื่องจากเป็นชุมชนอยู่ใกล้กับแหล่งค้าขายพลอย(ตลาดพลอย) ซึ่งสามารถเดินถึงกันได้ นอกจากนี้จะมีเพชรพลอยขายแล้วยังมีอาหารพื้นเมือง ขนมไทยพื้นบ้าน ขายอีกด้วย
ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ	การหวังพึ่งผลประโยชน์ของหน่วยงานที่ไม่เกี่ยวข้อง รวมถึงหน่วยงานที่ไม่มีส่วนช่วยในการพัฒนา การจะนำชื่อเสียงหรือวิสัยทัศน์ของชุมชนไปขายทางการตลาด เน้นการออกสื่อจนเกินไปจนเกินวัตถุประสงค์ของกลุ่มอาสาสมัคร โดยกลุ่มอาสาสมัครไม่ได้ต้องการที่จะนำเสนอชุมชนจนเกินไป แต่เน้นความดั้งเดิมของชุมชนและไม่ต้องการให้ผู้หวังผลกำไรเข้ามาก้าวล้ำความโบราณของชุมชน โดยทางผู้นำชุมชนปฏิเสธการทำสื่อนำเสนอในรูปแบบที่เกินความเป็นจริง เน้นการรับรู้ความรู้สึกด้วยตนเองมากกว่า

ตารางที่ 4.6: ประเด็นสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานภาครัฐที่ให้การสนับสนุน

เป้าหมายในการพัฒนาการ ท่องเที่ยวโดยชุมชน	ชุมชนได้อุรักษ์และฟื้นฟูอาคารบ้านเรือนและเกิดเป็นวิสัยทัศน์ขึ้นว่า “วัฒนธรรมนำการค้า” โดยนำเสนอแนวคิดการอนุรักษ์ อย่างบูรณาการในรูปแบบของกิจการสังคมเพื่ออนุรักษ์สถาปัตยกรรมและชุมชน เพื่อสร้างรายได้แล้วนำผลกำไรมาแบ่ง ออกเป็น 2 ส่วน คือ (1) ปันผลสู่ผู้ถือหุ้น และ(2) เป็นทุนสะสม เพื่อนำไปสนับสนุนชมรมริมน้ำจันทบูรเพื่อทำกิจกรรมทาง วัฒนธรรม หรทอรวมถึงนำไปร่วมพัฒนาย่านเก่าอื่นๆต่อไป
การสนับสนุนจากภาครัฐ การส่งเสริม และกิจกรรม ทางการตลาด การประชาสัมพันธ์ ชุมชนนี้	มีการวางแผนปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภคเพื่อฟื้นฟูสภาพชุมชน เพื่อรองรับผู้คนที่มาจากภายนอกชุมชน และ นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีการวางแผนและพิจารณากันอย่างรอบคอบโดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม มีส่วนร่วมใน การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ โดยติดป้ายประชาสัมพันธ์ที่สังเกตเห็นชัดเจนบริเวณรอบๆชุมชน
ปัญหาและอุปสรรคในการ ดำเนินการพัฒนาชุมชนเป็น แหล่งท่องเที่ยว	ไม่พบปัญหา เนื่องจากผู้คนที่อยู่ในชุมชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และยังช่วยกันวางรูปแบบของการดำเนินการอีกด้วย

ตารางที่ 4.7: ประเด็นสัมภาษณ์สำหรับผู้ประกอบการร้านค้า

การมีส่วนร่วมในการส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรม	ชุมชนได้มีแนวทางการออกแบบการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะต่างๆ ซึ่งเกิดจากมติยอมรับร่วมกันว่ามีจุดประสงค์เพื่อพัฒนา เพราะได้เห็นถึงความจำเป็นของการอนุรักษ์และฟื้นฟูมากขึ้น กระบวนการมีส่วนร่วมต่างๆ ได้สร้างระดับการมีส่วนร่วมที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยชุมชนได้สื่อสารให้มุ่งสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องระหว่างคนในชุมชนกันเอง อีกทั้งหาแนวร่วมในการลงทุนเพื่อสร้างความตระหนักในคุณค่าของวิถีชีวิตและชุมชนโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ชุมชนเป็นสำคัญ
ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบอาชีพ	ปัญหาหลักๆ ที่ได้รับจะเกิดจากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้การค้าขายภายในชุมชนซบเซาลง เนื่องจากนักท่องเที่ยวสามารถซื้อขายกับผู้ประกอบการผ่านทางสื่อต่างๆ ได้ อีกทั้งยังง่ายและสะดวกต่อการใช้บริการจึงทำให้นักท่องเที่ยวจับจ่ายใช้สอยกันง่ายยิ่งขึ้น

ตารางที่ 4.8: ประเด็นสัมภาษณ์สำหรับผู้ที่อยู่ภายในชุมชนริมน้ำจันทบูร

<p>การมีส่วนร่วมใน การส่งเสริม อนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอด วัฒนธรรม</p>	<p>การมีส่วนร่วมที่เห็นได้ชัดคือการเคารพสิ่งแวดล้อมของชุมชน ได้พูดถึงการคมนาคมทางน้ำโดยใช้เรือในการสัญจร ใช้ในการค้าขาย เชื่อมโยงผู้คนไปมาระหว่างพื้นที่ชนบทและพื้นที่เมือง ซึ่งผู้คนยังให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์รูปแบบการเดินทางทางเรือ ถึงแม้ว่าปัจจุบันจะน้อยลงมากก็ตามแต่ก็ยังมีคลองเรือชมชุมชน ที่เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความร่วมมือของคนในชุมชน นอกจากนี้ผู้คนในชุมชนได้ช่วยกันฟื้นฟูอาคารบ้านเรือนให้มีความดั้งเดิม เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เห็นถึงความสวยงามของชุมชนเก่าอย่างแท้จริง</p>
<p>กฎเกณฑ์การอยู่ ร่วมกันภายใน ชุมชน</p>	<p>การเคารพซึ่งกันและกันของชุมชน หน่วยงาน ผู้ประกอบการร้านค้า และนักท่องเที่ยว โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียง การอยู่อย่างไม่เกินตัวของชุมชน ไม่มุ่งเน้นการค้าจนทำให้เสียคุณค่าความดั้งเดิมของชุมชนจนเกินไป และมุ่งเน้นให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้สึกที่ดีเมื่อได้มาท่องเที่ยว</p>
<p>การถ่ายทอด วัฒนธรรมจาก ภายในชุมชนสู่ คนภายนอก ชุมชน</p>	<p>ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน ให้ความเห็นว่า ชุมชนได้มีการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านของศาสนาของชุมชนที่สำคัญมี 2 ศาสนาคือ ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ โดยมีศาสนสถานตั้งอยู่สองฟากฝั่งริมน้ำจันทบูร เมื่อชุมชนได้จัดเทศกาลต่างๆของศาสนาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน จึงทำให้นักท่องเที่ยวรวมถึงผู้คนภายนอกเข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน ทำให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย และยังเป็นจุดรวมของวัฒนธรรมต่างๆโดยชุมชนริมน้ำจันทบูรได้ผสมผสานวัฒนธรรม 3 วัฒนธรรมคือ ไทย จีน และญวน โดยเห็นได้ชัดจากการจัดประเพณีลอยกระทง ทั้งกระทง งานหล่อเทียนพรรษา</p>

ตารางที่ 4.9: ประเด็นสัมภาษณ์สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทย

วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว	มาเพื่อพักผ่อนหย่อนใจและเพื่อเป็นการเปิดประสบการณ์ใหม่ เพราะนักท่องเที่ยวบางคนไม่รู้จักชุมชนแห่งนี้ แต่เมื่อได้มาท่องเที่ยวก็ได้เรียนรู้วัฒนธรรมใหม่ รวมถึงยังมาเพื่อซื้อของฝากที่ขึ้นชื่อของจังหวัดจันทบุรีโดยของฝากเป็นของที่ร้านค้าต่างๆทำขายเอง
การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสืบทอดวัฒนธรรม	การท่องเที่ยวทำให้เศรษฐกิจเกิดการหมุนเวียนทั้งเรื่องรายได้ภายในชุมชน การเป็นที่รู้จักของคนภายนอกชุมชน การหมุนเวียนเกิดขึ้นได้ทั้งระหว่างภายในชุมชนด้วยกันเอง และการหมุนเวียนกันระหว่างภายในชุมชนกับภายนอกชุมชน การพัฒนาความทันสมัยที่ยังคงรักษาความดั้งเดิมโดยนักท่องเที่ยวมีส่วนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกิจกรรมต่างๆที่จัดในชุมชน
: ความคาดหวังในการท่องเที่ยวภายในชุมชน	การเปิดประสบการณ์ใหม่ๆโดยให้ชุมชนมอบความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวภายในชุมชนรวมถึงผลิตภัณฑ์ของฝากที่ขึ้นชื่อ และการให้บริการที่ดีจากร้านค้าและที่พักภายในชุมชน การต้อนรับที่ดีจากผู้ที่อาศัยภายในชุมชนการท่องเที่ยวที่เน้นความดั้งเดิมเพื่อที่จะสัมผัสกับวัฒนธรรมของชุมชนริมน้ำ
ความประทับใจที่ได้รับจากการท่องเที่ยว	ได้รับความสนุกสนานในการเดินทางชมตลาดนัดที่จัดในวันศุกร์ เสาร์ และอาทิตย์ พบสิ่งแปลกใหม่และไม่เคยเจอ โดยเฉพาะรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ยังคงมีให้เห็นถึงแม้ว่าจะเก่าแต่ก็ยังมีคุณค่าได้รับการต้อนรับที่ดีส่งผลให้อยากกลับไป ที่ชุมชนแห่งนี้ก็ครั้งถ้ามีโอกาส ได้รูปถ่ายสวยๆเป็นที่ระลึกจากชุมชนนี้เพราะมีสถานที่ถ่ายรูปเยอะ รวมถึงอาหารที่ขึ้นชื่อของจังหวัดก็มีขายเป็นจำนวนมาก คาเฟ่ที่มีการตกแต่งหลากหลายรูปแบบและรสชาติของอาหารและเครื่องดื่มอร่อย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วิทยานิพนธ์เรื่องแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบูร อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรีเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยได้นำผลการสัมภาษณ์วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมน้ำจันทบูร ในลักษณะของการท่องเที่ยว เพื่อชมวิถีชีวิตของประชากรในชุมชน

2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ของชุมชนริมน้ำจันทบูร จังหวัดจันทบุรี

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือผู้นำชุมชน ผู้ริเริ่มโครงการฟื้นฟูชุมชนเก่า จำนวน 3 คน หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่ให้การสนับสนุน จำนวน 8 คน ผู้ประกอบการร้านค้าในพื้นที่ จำนวน 12 คน ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนริมน้ำจันทบูร จำนวน 10 คน และนักท่องเที่ยวชาวไทย จำนวน 20 คน รวมทั้งสิ้น 53 คน

5.1 สรุปผล

ส่วนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนของผู้นำชุมชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการร้านค้า และผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สังเกตการณ์ภายในชุมชนและสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้เกิดความยั่งยืนได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเริ่มจากผู้นำชุมชนวางแผนที่จะรื้อฟื้นชุมชนเก่าหลังจากที่เกิดเหตุการณ์ไฟไหม้ และได้รับความร่วมมือจากกระทรวงพาณิชย์จังหวัดจันทบุรี หลังจากนั้นได้มีการรวมหุ้นเพื่อนำเงินมาพัฒนา ซ่อมแซม ชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยผู้ถือหุ้นคือผู้นำชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการร้านค้า ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชน รวมทั้งผู้คนภายนอกชุมชนที่มีความประสงค์จะช่วยเหลือชุมชนริมน้ำจันทบูร และจากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ ผู้นำชุมชนได้ให้ความเห็นว่า “สิ่งที่ปัญหาหลักคือการพัฒนาโดยการใช้การตลาดเพื่อสร้างความนิยมด้านการท่องเที่ยวจนเกินไป หรือชุมชนเน้นการออกสื่อมากจนเกินวัตถุประสงค์ของกลุ่มอาสาสมัคร เช่น การใช้คำในการโฆษณาเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวจนเกินความเป็นจริงทั้งนี้ กลุ่มอาสาสมัครต้องการเพียงเน้นความดั้งเดิมของชุมชนและไม่ต้องการให้ผู้หวังผลกำไรเข้ามาก้าวล้ำความเป็นตัวตน ความโบราณของชุมชน โดยทางผู้นำชุมชนต้องการให้ชุมชนคงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรมเดิมๆ ประเพณีเดิมๆ ซึ่งจะเป็นเสน่ห์ดึงดูดให้ผู้คนมาท่องเที่ยวด้วยตัวของมันเอง”

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในชุมชน โดยเริ่มมาจากการประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน พบว่าผู้คนภายในชุมชนได้สะท้อนข้อดีและข้อเสียของชุมชน โดยมีการสรุปการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนดังนี้

1. ข้อสังเกต คือ มีนักท่องเที่ยวเข้ามาทั้งช่วงกลางวันและกลางคืน ซึ่งนอกจากนักท่องเที่ยวแล้วยังมีกองถ่ายหนังมาขอใช้พื้นที่ในการถ่ายทำบ้างและมีนักลงทุนมาเปิดกิจการร้านค้าจึงทำให้มีจำนวนร้านค้าเพิ่มมากขึ้น ทำให้พื้นที่ที่มีความคึกคักมากกว่าเดิม

2. ข้อดี คือ

- ทำให้ชุมชนมีเงินหมุนเวียนมากขึ้น เนื่องจากได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวจึงทำให้เศรษฐกิจภายในชุมชนได้รับการกระตุ้น

- มีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นทำให้ร้านค้ามีรายได้เพิ่มมากขึ้น

- ในเวลากลางคืนไม่อันตรายเพราะพื้นที่มีคนเข้ามาอาศัยในชุมชนเพิ่มมากขึ้น

3. ข้อกังวล

- ผลกระทบจากร้านค้าที่เปิดในเวลากลางคืน ได้แก่ เสียงดังรบกวน การจอดรถวางหน้าบ้าน กลิ่นควันที่มาจากร้านอาหาร ความขัดแย้งกันระหว่างผู้ประกอบการกับผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน

- ขาดการสื่อสาร ประสานงานกันระหว่างการดำเนินกิจกรรม

- มีความขัดแย้งกันระหว่างแนวทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืน กับประโยชน์ด้านการค้า

จึงสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นโดยให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคนรวมถึงตัวแทนผู้คนที่อาศัยอยู่ในชุมชน โดยได้เสนอวิธีการแก้ปัญหา ดังนี้

- มีการกำหนดทิศทางการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนที่พอดี เพื่อให้ภายในชุมชนเกิดคุณภาพที่ดีขึ้น รวมถึงคุณภาพชีวิตที่ดีและผู้ประกอบการธุรกิจอยู่ได้

- มีการจัดหาพื้นที่จอดรถให้ร้านค้า และนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว

- มีการกำหนดเวลาเปิด-ปิด ของร้านอาหารที่เปิดในเวลากลางคืน

- มีการกำหนดการใช้พื้นที่ในการใช้งาน การบริหารจัดการพื้นที่

- มีการจัดระบบแสงสว่างในเวลากลางคืนให้เพียงพอ และมีความปลอดภัย

- มีการจัดประชุมและสร้างช่องทางการแสดงความคิดเห็นจากทุกฝ่าย

- สร้างความตระหนัก จิตสำนึกของเจ้าของอาคารและผู้เช่าที่ทำกิจการ ในการ

รับผิดชอบผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับข้างบ้าน

ส่วนที่ 2 ข้อดีและข้อเสียในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งผู้นำชุมชนต้องการให้ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนที่ยังคงดำรงไว้ซึ่งศิลปวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิม โดยให้มีการพัฒนา

ต่อไปแต่ไม่เน้นการตลาดที่ใช้การโฆษณาเกินจริงหรือการขายชุมชนเพื่อสร้างประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยว เช่น โฆษณาการท่องเที่ยวที่ทำให้ดูน่าสนใจแต่เมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว พบว่าไม่ได้มีความน่าสนใจเหมือนที่ได้เห็นในโฆษณา จึงพบว่าเป็นชุมชนเก่าธรรมดาไม่ได้หวือหวามาก แต่นักท่องเที่ยวก็ยังชื่นชอบในชุมชนแห่งนี้เนื่องจากยังคงอนุรักษ์อาคารบ้านเรือนไว้

ข้อดีในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

1) การรักษาวินัยชีวิตของคนจนทบูรเป็นหลักและการท่องเที่ยวเป็นรองเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่สุดรวมถึงมีการลงทุนเพื่อนำเงินมาพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนทั้งผู้ประกอบการร้านค้าต่างๆและผู้ถือหุ้นส่วน จึงทำให้เกิดการหมุนเวียนของเงินที่เกิดขึ้นในชุมชนและภายนอกชุมชนโดยนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยว

2) ทำให้มีการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมและสาธารณูปโภคเพื่อฟื้นฟูสภาพชุมชนเพื่อที่จะรองรับนักท่องเที่ยวและผู้คนจากภายนอกชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์อาคารเก่า ไม่ใช่เพียงการรักษาทางกายภาพ แต่ยังเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นสิ่งสะท้อนถึงวัฒนธรรมในอดีตที่เป็นรูปธรรม ทำให้เกิดการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่เข้ามาช่วยพัฒนา

3) นักท่องเที่ยวมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อโซเชียลต่างๆ จึงทำให้ร้านค้าเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลายและได้รับการตอบรับที่ดีจากนักท่องเที่ยวหลายๆกลุ่ม

4) มีแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม โดยที่สามารถเปิดบ้านต่างๆเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชมถึงความงดงามของบ้านแต่ละหลัง โดยเริ่มจากการสำรวจเก็บข้อมูลของแต่ละอาคารเพื่อเก็บข้อมูลอาคารในด้านประวัติศาสตร์และกายภาพ จากนั้นประเมินสภาพอาคารเพื่อนำข้อมูลพื้นฐานมาวิเคราะห์ สภาพปัญหาของอาคาร ประเมินแนวทางการปรับปรุง และดำเนินการปรับปรุงอาคารตามแนวทางที่ได้ประเมินเอาไว้ โดยมีการบันทึกขั้นตอนของการปรับปรุงเอาไว้

ข้อเสียในการพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

1) ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนระหว่างแนวทางที่จะพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์ที่จะให้เกิดความยั่งยืน หรือการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อการค้า และการไม่เข้าใจถึงจุดประสงค์หลักของการพัฒนาชุมชนว่าไม่ได้มุ่งเน้นไปในการการค้า แต่มุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนโดยยึดวิสัยทัศน์ของการอนุรักษ์และฟื้นฟู

2) ขาดการสื่อสาร ประสานงานเกี่ยวกับการทำกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน ความไม่ชัดเจนในด้านการอนุรักษ์ชุมชนว่าควรปฏิบัติในทิศทางใด

โดยชุมชนได้เสนอปัญหาที่ต้องการแก้ไข เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนานำไปปรับปรุง ดังนี้

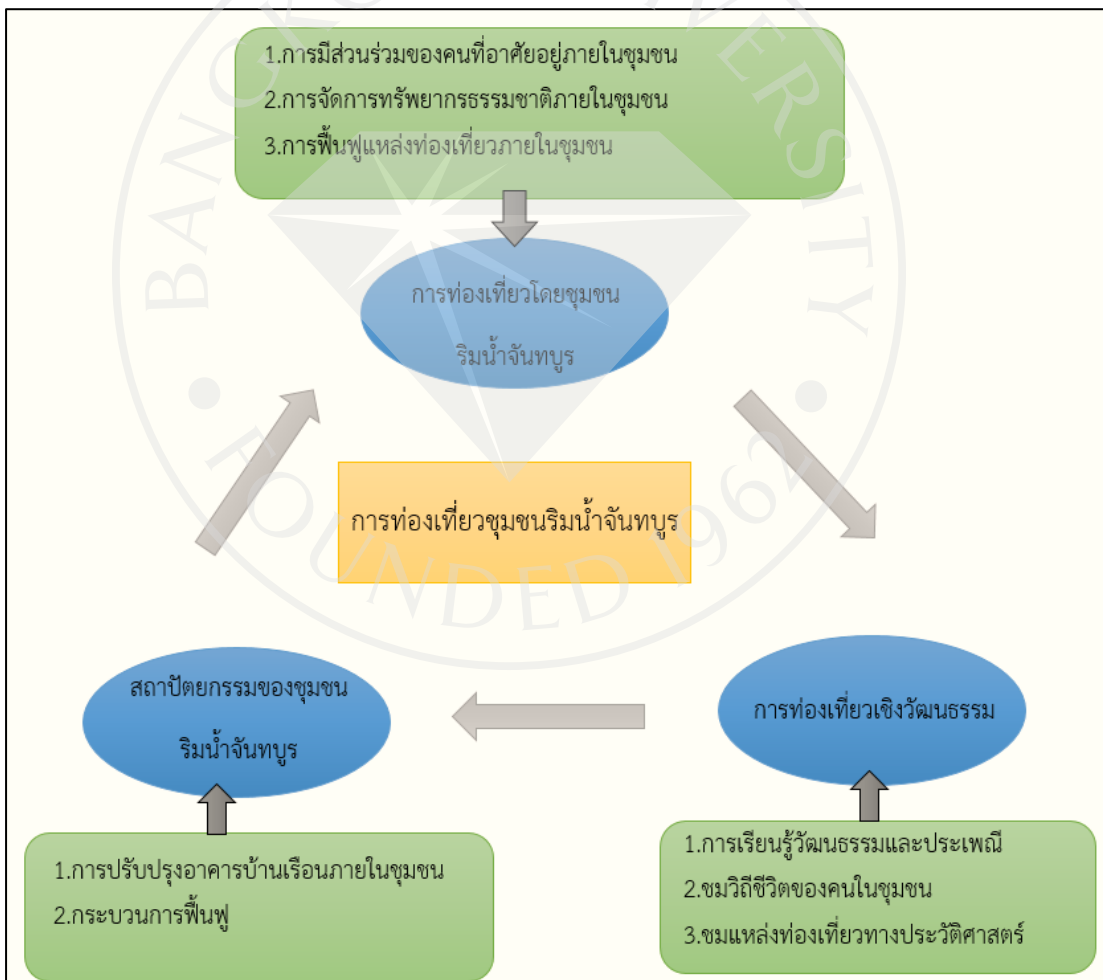
- การป้องกันอัคคีภัย
- การป้องกันอุทกภัย

- ความปลอดภัยภายในชุมชน
- การป้องกันสิ่งรบกวนต่างๆ เช่น เสียงจากลูกค้าและการเปิดเพลงที่ตั้งเกินไป กลิ่น

และคว้นจากการทำอาหารของร้านค้า ความสกปรกบริเวณหน้าบ้านข้างเคียง

โดยผู้นำชุมชนได้ให้ความคิดเห็นว่าจะหาข้อยุติที่ดีที่สุดและฝากให้คำนึงถึงเรื่องการเป็นเจ้าของบ้านของแต่ละหลังที่ดี เพราะมีการเปิดประชาคมอาเซียน จึงทำให้เป็นจุดเริ่มต้นที่ดีที่ทุกฝ่ายได้พูดคุยแลกเปลี่ยน และช่วยกันหาแนวทางเพื่อรองรับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขและเกิดความยั่งยืนภายในชุมชนริมน้ำจันทบูร

ภาพที่ 5.1: โมเดลการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนริมน้ำจันทบูรเพื่อความยั่งยืน

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนริมน้ำจันทบูร ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นชุมชนเก่าแก่อายุประมาณ 300 ปี นับตั้งแต่สมัยพระนารายณ์มหาราชทรงย้ายเมืองจันทบูรจากบ้านหัววัง ตำบลพุงทะลาย มาตั้งที่บ้านลุ่มหรือค่ายตากสิน ศาล ศาลากลางจังหวัด วัดโบสถ์ ตัวเมืองจันทบูรสมัยนั้นสร้างอยู่บนเนินสูง เป็นเมืองรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าบนคันดิน มีกำแพงเมืองศิลาแลงรอบเมือง จากตัวเมืองจันทบูรมีพื้นที่ลาดลงมาถึงริมฝั่งแม่น้ำจันทบุรีก็คือย่านท่าสิงห์และย่านท่าหลวง ซึ่งมีริมฝั่งแม่น้ำเป็นชายหาดกว้างเหมาะแก่การใช้ประโยชน์ด้านการคมนาคมขนส่ง ย่านท่าหลวงในอดีตราว 100 ปี มีความเจริญรุ่งเรืองมาก เป็นศูนย์กลางการค้าของจังหวัด มีท่าเทียบจอดเรือค้าขายหลายแห่ง

วิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำจันทบูรเมื่อ 100 ปีที่แล้ว ในสมัยนั้นมีบ้านเรือนตั้งอยู่สองฟากถนนสุขาภิบาล แต่ฟากติดแม่น้ำมีบ้านเรือนหนาแน่นกว่า บ้านที่ติดริมแม่น้ำมักมีทำน้ำส่วนตัวและบางบ้านมีที่ดินเพียงพอกี่สร้างทำน้ำเพื่อใช้เป็นท่าเทียบเรือขนส่งสินค้าที่แต่ละบ้านมีเพียงพอสำหรับการค้าขาย โดยชุมชนริมน้ำจันทบูรได้อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในด้านต่างๆ โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1) ด้านวัฒนธรรม ชุมชนริมน้ำจันทบูรในอดีตมีการผสมผสานระหว่าง 3 วัฒนธรรม คือวัฒนธรรมไทย จีน และญวน เห็นได้ชัดจากการแต่งกาย ภาษาที่พูด การแต่งงานข้ามเชื้อชาติ การแสดงจึงเป็นภาษาไทย สำหรับการแต่งกายตามวัฒนธรรมและการแสดงแสงสีเสียง ในปัจจุบันสามารถพบเห็นได้เฉพาะช่วงเทศกาล หรือช่วงที่จัดกิจกรรมภายในชุมชนขึ้น

2) ด้านประเพณี ประเพณีที่ปฏิบัติกันเป็นประจำทุกปีของชุมชนริมน้ำจันทบูร ได้แก่ การหล่อเทียนพรรษาที่วัดโบสถ์ งานลอยกระทงและแข่งเรือที่วัดจันทนาราม การถือศีลกินเจและการประกอบพิธีบูชาดาวเสริมดวงที่วัดเขตรัณานุญูญาราม การแห่เจ้าและการทิ้งกระจาดของ 4 ศาลเจ้า การบูชาบรรพบุรุษ เป็นต้น

3) ด้านสถาปัตยกรรม ชุมชนริมน้ำจันทบูรมีสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจ ส่วนใหญ่เป็นบ้านเก่าที่มีอายุมากกว่า 100 ปีขึ้นไป เช่น บ้านแบบจีนที่มีสถาปัตยกรรมโดดเด่น(บ้านหลวงประกอบนิติสาร) บ้านตึกทรงยุโรป(บ้านขุนบูรพาภิผล) อาคารแบบตึกฝรั่ง(บ้านหลวงราชไมตรี) บ้านไม้หลังคาทรงปั้นหยา เรือนไม้แถวชั้นเดียวและสองชั้น เป็นต้น และยังมีอาสนวิหารพระนางมารีอาปฏิสนธินิรมลซึ่งตั้งอยู่ตรงข้ามกับตลาดล่าง เป็นวัดโรมันคาทอลิกที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบโกธิค ภายในประดับด้วยกระจกสีเป็นรูปนักบุญสวยงาม และรูปปั้นแม่พระประดับพลอย รวมทั้งมีศิลปะน่าสนใจอีกหลายอย่างภายในอาสนวิหาร

4) ด้านศิลปกรรม ผู้คนที่เดินสัญจรไปมาสามารถพบเห็นศิลปะประกอบกับสถาปัตยกรรมสิ่งก่อสร้างได้ตลอดถนน มีทั้งลวดลายการแกะสลักแบบฝรั่งเศส แบบจีน แบบไทย และแบบผสมผสาน ซึ่งแต่ละบ้านจะออกแบบลวดลายต่างกัน เช่น ระบายชายคาไม้ฉลุแบบขนมปังขิง

ช่องลมไม้ฉลุลายเถาดอกไม้ ราวระเบียงเหล็กหล่อลอยสวยงาม ระบายชายคาด้วยสังกะสีฉลุลายไทยใหญ่ ลูกกรงหน้าต่างไม้ฉลุลายจีน เป็นต้น

ชุมชนริมน้ำจันทบูรเป็นสถานที่ท่องเที่ยว แบบเห็นวิถีชีวิตชุมชนคนพื้นถิ่นในรูปแบบเดิม ได้เห็นเสน่ห์ของสถาปัตยกรรมแบบเก่าแก่ของแท้ ตัวบ้านหรืออาคารเก่าเพียงซ่อมแซม ปรับปรุง ทาสีให้ดูใหม่ในกลิ่นอายของต้นฉบับเดิม ไม่ได้มีการตัดแปลง หรือแปรสภาพ คนในชุมชนยังคงเป็นคนในพื้นที่ เป็นเจ้าของบ้านเดิมที่ยังทำการค้ากันมา ตั้งแต่ครั้งอดีตจากรุ่นผู้เฒ่าผู้แก่จนถึงรุ่นลูกสู่รุ่นหลานที่เปิดบ้านต้อนรับนักท่องเที่ยวให้เข้าชมความสวยงามในอดีต ยินดีให้ถ่ายรูป และเปิดใจให้เข้าไปสัมผัสวิถีชีวิตแบบย้อนยุคของแท้

5.2.2 แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของชุมชนริมน้ำจันทบูร นักท่องเที่ยวในปัจจุบันมุ่งเน้นและให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความยั่งยืนให้แก่ทรัพยากรธรรมชาติ สังคม ตลอดจนวัฒนธรรม เอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของพื้นที่นั้นๆ เพื่อมีส่วนร่วมในการได้ลงมือเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน เช่น พัฒนาชุมชน การอุดหนุนผลิตภัณฑ์ที่มาจากชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้ต้องการเรียนรู้ในสิ่งที่ตนเองสนใจ จากความเป็นธรรมชาติของพื้นที่ ไม่ปรุงแต่ง เพิ่มเติม หรือสร้างเพื่อการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวต้องการสร้างสรรค์คุณค่าจากสิ่งที่ตนเองมีเพื่อช่วยเหลือ และพัฒนาผู้อื่นให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น โดยยึดแนวทางการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน มีจุดมุ่งหมายหลักในการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่าง การพัฒนาทางเศรษฐกิจกับการอนุรักษ์ความเป็นชุมชน จึงต้องช่วยกันส่งเสริมเพื่อให้การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งนี้จำต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนส่งเสริมจากทุกฝ่าย ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวภายในชุมชน ทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและนักท่องเที่ยว ซึ่งต่างก็มีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ดังต่อไปนี้

1) ให้ความสำคัญกับการศึกษาและปลูกฝังจิตสำนึกของคนในชาติต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว และคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการประกอบธุรกิจการท่องเที่ยว และด้านการป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยว เช่น การจัดจุดคัดแยกขยะเพื่อไม่ให้เกิดมลภาวะทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

2) กำหนดมาตรฐานการออกแบบก่อสร้าง พร้อมทั้งระบบตรวจสอบขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวของแต่ละพื้นที่การท่องเที่ยวภายในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และมีมาตรการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เหมาะสมกับชุมชน เช่น การปรับปรุงบ้านเรือนที่ได้รับความเสียหายให้เหมือนเดิม โดยยึดโครงสร้างเดิมของบ้านเรือน, ปรับปรุงสถานที่รกร้างให้เป็นสถานที่ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ ไม่ว่าจะเป็นที่พัก หรือ ร้านอาหาร

3) ควรมีโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ รวมไปถึงการให้คำแนะนำแก่นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการ เช่นการลดใช้ถุงพลาสติกเมื่อซื้อของภายในชุมชน เพื่อลดผลกระทบที่อาจ

ส่งผลต่อสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น และประเมินผลเกี่ยวกับการรักษาสภาพแวดล้อมภายในชุมชน

4) เลือกใช้บริการของผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวที่แสดงให้เห็นถึงความร่วมมือสนับสนุนในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ควรท่องเที่ยวอย่างมีจิตสำนึกต่อสิ่งแวดล้อม ไม่ทำลายทรัพยากรทางการท่องเที่ยวภายในชุมชน ทั้งที่รู้และรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และระมัดระวังพฤติกรรมที่อาจส่งผลเสียต่อวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เช่น การนั่งเรือท่องเที่ยวเพื่อชมชุมชนริมน้ำจันทบูร

5) ให้ความร่วมมือกับชุมชนและผู้ประกอบธุรกิจการท่องเที่ยวในชุมชน ร่วมทำกิจกรรมที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้ท้องถิ่นเพื่อให้เกิดความยั่งยืนจากนักท่องเที่ยว หรือผู้คนที่สัญจรเข้ามาภายในชุมชน โดยชุมชนมีการจัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมออกแบบพวงกุญแจโปสการ์ด

ดังนั้นชุมชนริมน้ำจันทบูรจึงเป็นสถานที่เก่าแก่ เหมาะกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ มีที่พักหลากหลาย เช่น โรงแรม โฮมสเตย์ สำหรับนักท่องเที่ยวที่ได้เลือกพักผ่อน ด้วยราคาที่ย่อมเยา นอกจากการมาพักผ่อนที่ชุมชนริมน้ำจันทบูรแล้ว จังหวัดจันทบุรียังเป็นเมืองผลไม้หลากหลายชนิด เกษตรกรในจังหวัดจันทบุรีนิยมปลูกมาก คือ มังคุด ทุเรียน สละและเงาะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ทุเรียน” เป็นผลไม้ที่จังหวัดจันทบุรีปลูกและมีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์มากที่สุดในประเทศไทย อาหารทะเลที่สดใหม่ และอัญมณีเป็นที่ยอมรับระดับสากล

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

5.3.1 ควรมีการทำวิจัยเชิงปริมาณกับกลุ่มนักท่องเที่ยวถึงความพึงพอใจต่อการมาท่องเที่ยวชุมชนริมน้ำจันทบูร เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนและสร้างความประทับใจให้เพิ่มมากขึ้น

5.3.2 ควรมีการทำวิจัยเชิงคุณภาพกับ กลุ่มนักท่องเที่ยวต่างชาติเพิ่มเติม เนื่องจากปัจจุบันมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวชุมชนริมน้ำจันทบูรมากขึ้น ซึ่งช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนและผู้ประกอบการร้านค้าอีกด้วย

5.3.3 ควรศึกษาด้านการตลาดของการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางในการนำมาใช้ให้เกิดความนิยมของทุกกลุ่มนักท่องเที่ยว

5.4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชนริมน้ำจันทบูร

5.4.1 จากปัญหาและประเด็นต่างๆในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้มีการปรับปรุง พัฒนาด้านต่างๆ ดังนี้

1) ปัญหาด้านการคมนาคมภายในชุมชนริมน้ำจันทบูร ซึ่งเส้นทางการสัญจรภายในชุมชนมีพื้นที่แคบ รถยนต์ไม่สามารถสวนทางกันได้ การเดินทางเข้ามาในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นการเดินทางเท้ามากกว่าการใช้ยานพาหนะ เช่น รถยนต์ รถจักรยานยนต์ และรถจักรยาน ควรมีการนำแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วยจักรยานและนำมาใช้ในการท่องเที่ยวของชุมชนริมน้ำจันทบูร โดยมีการจัดเส้นทางให้เหมาะสมกับการท่องเที่ยวซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรให้ใช้การเดินทาง 2 รูปแบบ คือ การเดินเท้าและการใช้รถจักรยาน เนื่องจากเป็นการช่วยลดการเกิดอุบัติเหตุภายในชุมชนที่จะเกิดแก่นักท่องเที่ยว ผู้ที่สัญจรไปมา และผู้ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ดีของชุมชน

2) ปัญหาด้านการให้ความร่วมมือของผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เนื่องจากผู้ที่อาศัยอยู่ภายในชุมชนส่วนมากจะเป็นผู้สูงอายุจึงทำให้การพัฒนาไม่เต็มที่ และการไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการสอบถามข้อมูลของผู้นำชุมชนเพื่อที่จะนำมาทำงานวิจัย

5.4.2 ผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนควรมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1) ชุมชนควรมีการจัดประชุมเพื่อวางแผนและพัฒนาด้านการท่องเที่ยวให้มีความถี่ปีละ 2-3 ครั้ง เพราะจะทำให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของลักษณะการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน วางแผนรูปแบบของกิจกรรมที่สามารถเกิดขึ้นได้ในชุมชน เพื่อให้เกิดรายได้ทางการท่องเที่ยวและรายได้ที่รับเกิดขึ้นสามารถนำไปใช้พัฒนาและบำรุงชุมชนริมน้ำจันทบูรให้เกิดความยั่งยืน

2) ชุมชนควรสร้างกลุ่มอนุรักษ์และคึกิจกรรมที่ช่วยอนุรักษ์ทรัพยากรต่างๆที่อยู่ในชุมชน เนื่องจากการท่องเที่ยวทุกรูปแบบที่เกิดภายในชุมชนล้วนทำให้ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้นสีกหล่อลงไปทุกครั้งที่เกิดการท่องเที่ยว และนำไปสู่การเรียนรู้หลักการจัดการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วม สามารถดำเนินการได้ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และแหล่งท่องเที่ยวทางวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม

บรรณานุกรม

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2549). *คู่มือการพัฒนาและประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว*. สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545). *แผนปฏิบัติการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: บริษัท อัลซา จำกัด.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2539). *นโยบายและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ปี 2538-2539*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545ก). *เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็ท เซทารา จำกัด.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2545ข). *ปีท่องเที่ยวเชิงนิเวศนานาชาติ*. กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2547). *หลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน [เอกสารประกอบการบรรยาย]*. กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์.
- กุลจิรา เสาวลักษณ์จินดา. (2555). *การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการจัดการแหล่งท่องเที่ยว : กรณีศึกษา อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี*. สืบค้นจาก <http://www.repository.rmutt.ac.th/handle/123456789/1023>.
- จิราภรณ์ แก้วมณี. (2557). *การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านหัวเขาเงิน อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- จิราภรณ์ อัมพรพรัตน์. (2547). *ทรัพยากรการท่องเที่ยว*. สืบค้นจาก <http://elearning.spu.ac.th/allcontent/svi314/class6.htm>.
- ฉลองศรี พิมลสมพงศ์. (2548). *การวางแผนและการพัฒนาตลาดการท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: คณะมนุษยศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2540). *วิถีไทย: การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ชูวิทย์ ศิริโชคเวชกุล. (2544). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- ดรชนิ เอมพันธ์. (2542). *เอกสารการสอนวิชาหลักนันทนาการและการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ*. กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดรชนิ เอมพันธ์. (2550). *การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการจัดกิจกรรมโฮมสเตย์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- นิคม จารุมณี. (2536). *การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมท่องเที่ยว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮ้าส์.
- ธวัชชัย รัตนซ้อน. (2542). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบนพื้นที่สูง*. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). *การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บุษบา สิทธิการ, สิริวัฒนา ศรุตเลิศ, ชิตพัทธ์ โพธิ์รักษา และวุฒิชัย ไชยกาญจน์. (2544). *การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนบ้านแม่กลองหลวง ดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่*. เชียงใหม่: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย สำนักงานภาค.
- แผนที่จังหวัดจันทบุรี*. (2560). สืบค้นจาก <http://www.chanthaburi.go.th/new/wp-content/uploads/2013/02/chan1.jpg>.
- แผนที่ประเทศไทย*. (2560). สืบค้นจาก http://faploypailin.blogspot.com/p/blog-page_7441.html.
- แผนยุทธศาสตร์กระทรวงพาณิชย์พ.ศ.2561-2564*. (2561). สืบค้นจาก <https://www.moc.go.th/>.
- พจนา สวนศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน*. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.
- พลอยศรี โปราณานนท์. (2544). *การท่องเที่ยวเบื้องต้น*. เชียงใหม่: มิ่งเมือง.
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์. (2527). *การมีส่วนร่วมในการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภาคการพิมพ์.
- รชาดา เครือทิวา. (2555). *โครงการวิจัย แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในจังหวัดอ่างทอง, สถาบันการพลศึกษา วิทยาเขตอ่างทอง สถานบันพระปกเกล้าฐานข้อมูลการเมืองภาคพลเมือง (2551) ประสพการณ์จากบ้านจำรุง*. สืบค้นจาก www.kpi.ac.th.
- รุ่งวิทย์ ตรีกุล, กมล เสวตสมบุรณ์ และธนาชาติ เราประเสริฐ. (2556). *การมีส่วนร่วมของชุมชนบึงพลานุชัยในการจัดการ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ. (2547). *หลักการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน*. สืบค้นจาก <http://lib.dtc.ac.th/article/tourism/0007.pdf>.
- ฤทธิ อนุจรพันธ์. (2543). *ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่ออำเภอแม่ฮ่องสอน จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ยศ สันตสมบัติ. (2546). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากร*. เชียงใหม่: วิทอินดีไซน์.
- วรรณ วังษ์วานิช. (2539). *ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรรณวิมล ภู่นาค. (2558). *ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา: ตลาดน้ำอัมพวา*. สืบค้นจาก <https://journal.oas.psu.ac.th/index.php/asj/article/view/117>.
- ศรีพร สมบุญธรรม. (2536). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: จุลสารการท่องเที่ยว.
- ศรัณย์ เลิศรักข์มงคล. (2540). *การท่องเที่ยวที่ยั่งยืนสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: จุลสารการท่องเที่ยว.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). *รายงานสรุปผลการดำเนินการเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเพื่อรักษาระบบนิเวศ*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2552). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Adhikary, M. (1995). *Management of ecotourism*. Bangkok: Srinakarinwirot University.
- Aronson, L. (2000). *The development of sustainable tourism*. London: Bath Press. Atlanta, Georgia State University Press.
- Bhatia, M.R. (1983). Plate Tectonics and Geochemical Composition of Sandstones. *Journal of Geology*, 91, 611-627.
- Butler, R.W. (1991). Tourism, environment, and sustainable development. *Environmental Conservation*, 18(3), 201-209.
- Christaller, W. (1963). Some considerations of tourism location in Europe: The peripheral regions - underdeveloped countries recreation areas. *Regional Science Association Paper XII, Lund Congress*, 95-105.
- Cook, P.D., & Holden, H.M. (2008). GDP-perosamine synthase: Structural analysis and production of a trideoxysugar. *Biochemistry*, 47, 2833-2840.
- Fennell, D.A. (1999). *Ecotourism an Introduction*. London: Routledge.
- Murphy, P.E. (1985). *Tourism. A community approach*. New York-London: Methuen.
- Walter, F. (1993). *Tourismus*. Muenchen: Oldenbourg.
- Xu, H., & Sofield, T. (2013). Sustainability in Chinese development tourism policies. *Current Issues in Tourism*, 19(3), 1337-1355.

ประวัติเจ้าของผลงาน

ชื่อ – สกุล

นายธนพล จันทร์เรืองฤทธิ์

อีเมล

thanaphol.chan@gmail.com

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2558

ปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต

สาขาการจัดการการโรงแรม

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

พ.ศ.2554

มัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเบญจมานูสรณ์

จังหวัดจันทบุรี

ประวัติการทำงาน

ปัจจุบัน

ผู้ช่วยสอน ภาควิชาการจัดการการโรงแรม

คณะมนุษยศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ จังหวัดกรุงเทพมหานคร

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

วันที่ 15 เดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2562

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว) ธนพล จันทร์เรืองฤทธิ์ อยู่บ้านเลขที่ 119/2 หมู่ 9
ซอย พุทธะตาก ถนน - ตำบล/แขวง มะขาม
อำเภอ/เขต มะขาม จังหวัด จันทบุรี รหัสไปรษณีย์ 22150
เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ รหัสประจำตัว 7580600879
ระดับปริญญา ตรี โท เอก

หลักสูตร ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา การจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว
คณะ มนุษยศาสตร์และการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า “ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ” ฝ่ายหนึ่ง และ

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตั้งอยู่เลขที่ 119 ถนนพระราม 4 แขวงพระโขนง เขตคลองเตย
กรุงเทพมหานคร 10110 ซึ่งต่อไปนี้เรียกว่า “ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ” อีกฝ่ายหนึ่ง

ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ และ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ตกลงทำสัญญากันโดยมีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิขอรับรองว่าเป็นผู้สร้างสรรค์และเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในงานสารนิพนธ์/
วิทยานิพนธ์หัวข้อ บทบาททางจิตกรรทำของเสื้อ โดยชุมชนเพื่อ การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน
กรณีศึกษา ชุมชนริมน้ำจันทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ
(ต่อไปนี้เรียกว่า “สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์”)

ข้อ 2. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิตกลงยินยอมให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยปราศจากค่าตอบแทนและไม่มี
กำหนดระยะเวลาในการนำสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่
ต่อสาธารณชน ให้เข้าต้นฉบับหรือสำเนา งาน ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น อนุญาตให้ผู้อื่นใช้
สิทธิโดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยหรือไม่ก็ได้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน หรือการ
กระทำอื่นใดในลักษณะทำนองเดียวกัน

ข้อ 3. หากกรณีมีข้อขัดแย้งในปัญหาสิทธิในสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ระหว่างผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิกับ
บุคคลภายนอกก็ดี หรือระหว่างผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิกับบุคคลภายนอกก็ดี หรือมีเหตุขัดข้องอื่น ๆ
เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ อันเป็นเหตุให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถนำงานนั้นออกทำซ้ำ เผยแพร่ หรือโฆษณา
ได้ ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิยินยอมรับผิดชอบและชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในความเสียหาย
ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งสิ้น

สัญญาที่ทำขึ้นสองฉบับ มีข้อความเป็นอย่างเดียวกัน คู่สัญญาได้อ่านและเข้าใจข้อความในสัญญานี้โดยละเอียดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อให้ไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน และเก็บรักษาไว้ฝ่ายละฉบับ

ลงชื่อ [REDACTED] ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ
(นาย อินพล จันทร์เรืองฤทธิ์)

ลงชื่อ [REDACTED] ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ
(อาจารย์อภิญญา จุลพิลิจ)
ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดและพื้นที่การเรียนรู้

ลงชื่อ [REDACTED] พยาน
(ดร.สุชาดา เจริญพันธุ์ศิริกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ลงชื่อ [REDACTED] พยาน
(ดร.ชุติน แก้วนพรัตน์)
ผู้อำนวยการหลักสูตร/ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร